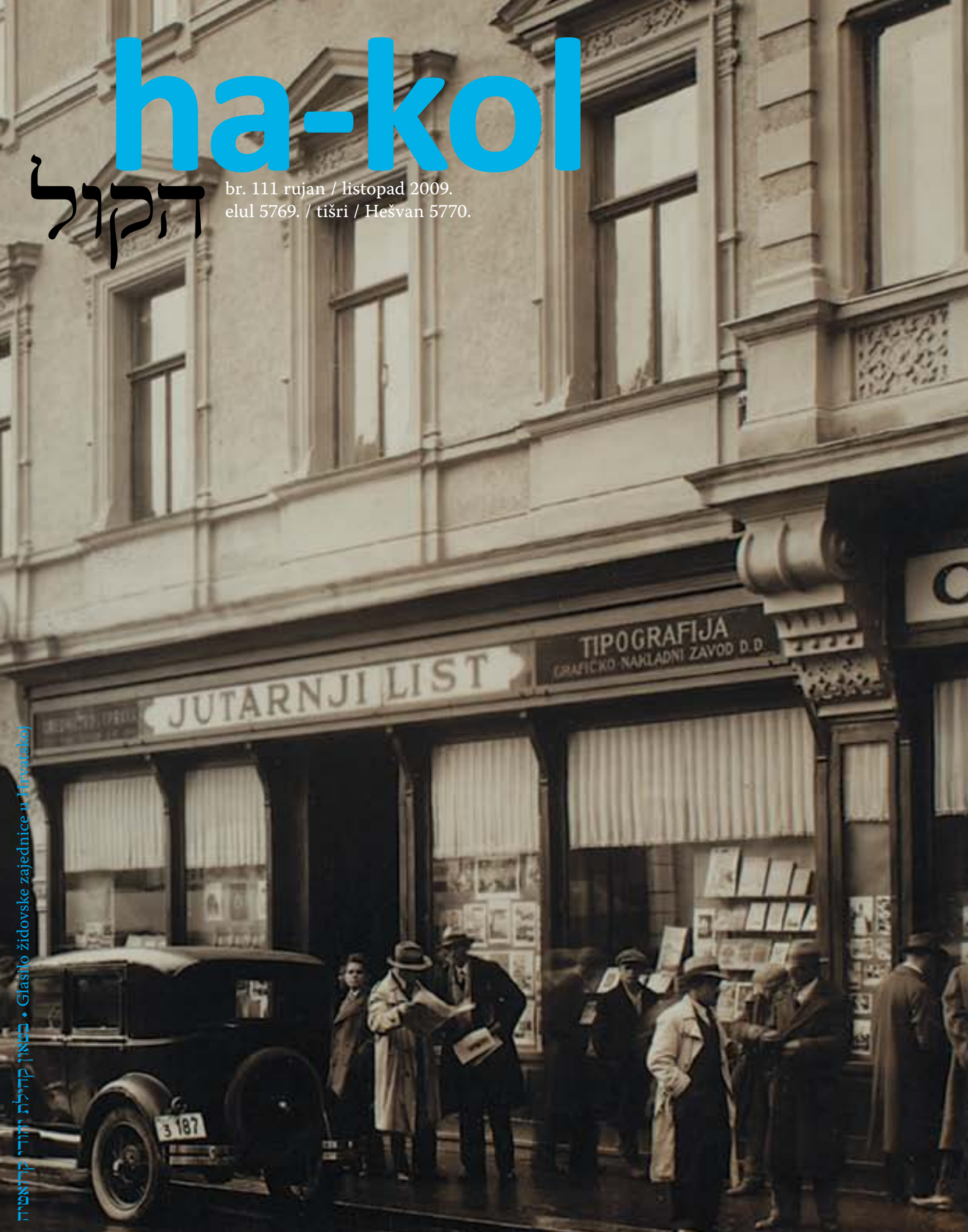

ha-kol

הקול

br. 111 rujan / listopad 2009.
elul 5769. / tišri / Hešvan 5770.

בטאון קהילה יהודי קרואטיה • Glasilo židovske zajednice u Hrvatskoj

IMPRESSUM
Ha-Kol 111
rujan / listopad 2009.
elul 5769. / tišri / Hešvan 5770.

Glavna i odgovorna urednica
Nataša Barac

Urednički savjet
Zora Dimbach, Živko Gruden,
Tamara Indik-Mali, Damir Lajoš,
Vera Dajht Kralj

Tehnički urednik
Ranko Čerić

Oblikovanje i priprema za tisak
ri mo dizajn

Ha-Kol
glasilo židovske zajednice u Hrvatskoj

Lektorica
Ivana Budja Kurtović

izdavač
Židovska općina Zagreb
Palmotićeve 16, 10000 Zagreb
p.p. 986.
Tel: 385 1 49 22 692
fax: 385 1 49 22 694
e-mail: jcz@zg.t-com.hr
uredništvo: hakol@net.hr

Za izdavača
dr. Ognjen Kraus

ISSN 1332-5892

Izlaženje Ha-Kola financijski potpomaže
Savjet za nacionalne manjine
Republike Hrvatske

Pretplata
100 kuna godišnje
za inozemstvo 200 kuna
Žiro račun kod Zagrebačke banke broj:
2360000-1101504155
Židovska općina Zagreb
Devizni račun:
Account owner: Židovska općina Zagreb
Bank: Zagrebačka banka d.d.
Account number: 2100018066
IBAN: HR6423600001101504155
Swift: ZABHR2X

Tisak
Offset tisak NP GTO d.o.o.

Naslovna stranica:
Kuća Granitz 1932.

Stranica 2:
Unutrašnjost Velike Sinagoge u
Budimpešti
Stranica 63:
Alfred Pal, plakat

SADRŽAJ

- 4 YOSEF AMRANI – NOVI IZRAELSKI VELEPOSLANIK
- 8 OBIČAJI I SVETKOVINE KROZ UMJETNOST
- 10 DAN ŽIDOVSKO KULTURE I NASLJEĐA U ŽO OSIJEK
- 11 VELIKI ŽIDOVSKI PRAZNICI ROŠ HAŠANA I JOM KIPUR
- 14 TRAG OD SREBRA
- 16 ODMARALIŠTE U PIROVCU – LJETNI KAMPOVI
- 17 ROŠ HAŠANA U DUBROVNIKU
- 18 MEĐUNARODNI DAN STARIJIH OSOBA
- 19 UZ DAN STARIJIH OSOBA
- 20 BOZANIĆ KOD JASENOVCA
- 22 HRVATSKA U LOGORIMA NDH
- 23 SUKOT U ŽO OSIJEK
- 23 CRTICE IZ VRTIĆA
- 24 ALFRED PAL : GRAFIČKI DIZAJN
- 26 BURNO LJETO PLESNE SKUPINE OR HAŠEMEŠ
- 28 IGNJAT GRANITZ I (SRUŠENA) KUĆA GRANITZ
- 34 CASANOVA U ISTRI
- 36 EDGAR MORIN: MODERNI SVIJET I ŽIDOVSKO PITANJE
- 38 GERALDINE BROOKS: NAROD KNJIGE
- 39 TREBA LI SLAVITI KNUTA HAMSUNA?
- 40 IRVING BERLIN – VELIKAN AMERIČKOG JAZZA
- 41 IZRAELSKI KOREOGRAF I PREDSTAVA UTF-8 U ZKM-U
- 42 ROBERT CAPA I BLAGA IZ JERUZALEMSKOG MUZEJA IZRAELA
- 44 SPAŠAVANJE ŽIDOVSKO DJECE U LUDBREGU
- 46 OSJEČKA DONJOGRAĐSKA SINAGOGA
- 48 TRAGOVI SLOVENSkih ŽIDOVA
- 50 NAZIF MEMEDI – DOBRA SURADNJA SA ŽOZ-OM
- 52 AVIGDOR LIEBERMAN U ZAGREBU
- 54 JOSEPH SCHLESSINGER ODLIKOVAN VISOKIM HRVATSKIM ODLIČJEM
- 55 TKO JE MARGARET LAMBERT?
- 56 ŽIDOVSKI FESTIVAL U BUDIMPEŠTI
- 58 LEONARD COHEN – DEPRESIVNI KANAĐANIN KOJI NE SPADA U MTV DOBA
- 60 NAŠ EDO TAUBER
- 60 ROĐENDAN VERE ZORIČIĆ
- 61 IN MEMORIAM HERTA KUNA
- 61 IN MEMORIAM MORIC ROMANO
- 62 IN MEMORIAM NOEMI JUNGWIRTH

U realizaciji ovog broja svojim tekstovima i slikama surađivali su:

Nataša Maksimović Subašić, Nives Beissmann, Luciano Moše Prelević, Paula Novak, Laila Šprajc, Ana Hermanović, Mladen Mali, Milivoj Dretar, Neda Wiesler, Snješka Knežević, Mirko Mirković, Oto Konstein, Mirna Marić, Zlatko Karač, Marjan Toš, Sandra Bartolović, Zoran Čutura, Regina Kamhi, Lea Fuert-Kriesbacher, Ana Telebak, Ranko Pelicarić
Toda raba!

Novi izraelski veleposlanik u Hrvatskoj, gospodin Yosef Amrani, nedavno je doputovao u Zagreb i preuzeo svoje funkcije. U ekskluzivnom razgovoru za Ha-kol govori o svojim planovima, bliskoistočnom mirovnom procesu, stanju u Izraelu te svojoj želji da aktivno sudjeluje u životu židovske zajednice u Hrvatskoj.

YOSEF AMRANI – NOVI IZRAELSKI VELEPOSLANIK

- *Željela bih Vam poželjeti dobrodošlicu u Hrvatsku i predstaviti Vas našim čitateljima.*

Sretan sam što sam u Hrvatskoj i hvala Vam na dobrodošlici. Danas je točno mjesec dana otkako sam doputovao i to je vrijeme bilo vrlo burno, ali ja sam uživao. Volim kada imam puno posla. Ovdje sam da bih radio i da bih uživao u upoznavanju nove kulture.

Predsjednik Stjepan Mesić će u listopadu posjetiti Izrael, sudjelovat će na konferenciji, a to će biti i njegov oproštajni predsjednički posjet. Mi ćemo ga u Izraelu uvijek toplo pozdravljati i u nekim drugim svojstvima, kada ne bude predsjednik. Veselimo se posjetu predsjednika Mesića, on će se sastati s najvišim izraelskim dužnosnicima, a učiniti će i neke simbolične činove – još jednom će posjetiti Yad Vashem, a nadamo se i da će se imati prilike susresti s poslovnim ljudima i da će tako još jednom utrti put boljoj suradnji od uzajamnog interesa.

Predsjednik Hrvatskog sabora Luka Bebić također će u listopadu posjetiti Izrael, a nadamo se da će ministar vanjskih poslova i europskih integracija Gordan Jandroković također uskoro posjetiti našu zemlju. A otvoren je i poziv za premijerku Jadranku Kosor. Naravno radimo i na nekim uzvratnim posjetima i nadamo se da će uskoro u Hrvatsku doći i neki izraelski dužnosnici, ministri gospodarstva i turizma, na primjer.

Nikada prije nisam bio u Hrvatskoj, niti u ovom dijelu svijeta i ne sumnjam da imam puno toga za naučiti. Uživam u ljepoti ove zemlje, to je zemlja koja toliko toga nudi, ima prekrasne planine, prekrasne šume, divan zrak, i naravno, predivno more i otoke. Već sam uspio posjetiti otok Mljet i to je bilo divno. Uživam i u gostoprimstvu ljudi. Postoji stvaran interes za poboljšanjem odnosa između naših dviju zemalja. Proveo sam neko vrijeme i u Varaždinu i iskreno, postoji velika sličnost između ljudi ovdje i u Izraelu, pogotovo kada se radi o gostoprimstvu, otvorenosti,

velikodušnosti i toplini i to je nešto što je stvarno lijepo i zbog toga se dobro osjećam. Protekli mjesec je bio vrlo buran, a preda mnom su još četiri godine rada, i u tom razdoblju ću moći ostaviti trag u izraelsko-hrvatskim odnosima. Nadam se da ćemo na profesionalnom planu biti uspješni, da ćemo ojačati gospodarske odnose, to je pravi izazov koji se nalazi pred nama u veleposlanstvu.

Što se tiče mog profesionalnog života, već 25 godina radim u Ministarstvu vanjskih poslova, na različitim položajima, dio tog vremena proveo sam u SAD-u, ja sam, kao što bi neki rekli, “američka ruka”, ali sada shvaćam da moram otkriti i “svoju drugu profesionalnu ruku” - a to je ona europska.

- *Znam daste održali sastanke s hrvatskim vodstvom i predstavili se kao novi izraelski veleposlanik. Kada govorite o tome da će gospodarstvo biti u središtu Vašeg rada, na koja posebno područja gospodarstva i moguće suradnje mislite? Znam da neki izraelski poslovni ljudi nisu uvijek bili sretni s poslovnim ozračjem u Hrvatskoj i neki su već i otišli iz Hrvatske.*

Postoji određena gospodarska situacija u Hrvatskoj, ali i u drugim zemljama. Izraelsko gospodarstvo je bolje prošlo u trenutačnoj svjetskoj gospodarskoj krizi od nekih drugih ekonomija. I mi se naravno suočavamo s istim izazovima. Postoje i određene brojke o tome koje nisu zadovoljavajuće i s kojima nismo zadovoljni. Trgovinska razmjena između Hrvatske i Izraela je minimalna. Bez obzira na teškoće s kojima se u poslu netko suoči u Hrvatskoj, bez obzira na težinu hrvatske gospodarske situacije, trgovinska razmjena u visini od 40 milijuna dolara je razočaravajuća. Na tome treba raditi. Godišnje Hrvatsku posjeti između 40 do 50 tisuća izraelskih turista, a to je jako malo. Ono što želimo i namjeravamo učiniti je povećati svijest o Hrvatskoj kao

zemlji s velikim gospodarskim potencijalom za izraelske poslovne ljude. Znam da je gospodarska situacija teška, ali ljudi bez obzira na to posluju. Sjećam se da su prije 10-15 godina Amerikanci govorili da ne žele ulagati u Izrael jer je to riskantno ili zbog izraelske birokracije. Danas, 2009. godine, izraelsko gospodarstvo se smatra vrlo dobrim i jakim, Izrael se smatra razvijenom zemljom i vidite da ljudi ulažu u Izrael, u nekretnine, u infrastrukturu, u visoku tehnologiju, financije, a prije 15 godina to je bilo nezamislivo. Ono što želim reći je sljedeće: bez obzira na prepreke, one se mogu prijeći. U Hrvatskoj postoji potencijal za izraelske poslovne ljude. Hrvatska je danas članica NATO saveza i uskoro će postati članica Europske unije. Kada uđe u EU to će biti drugačija gospodarska realnost, to će onda biti otvoreno tržište. Ako ulažete u Hrvatsku, kao članicu EU-a, ulažete u čitavi kontinent, a ne samo jednu zemlju. A uz gospodarske reforme i privatizaciju, to su velike mogućnosti. Neke izraelske tvrtke već rade u Hrvatskoj. Moramo razviti određenu strategiju, moramo točno odrediti polja ili područja na kojima treba raditi. Izrael ima jako gospodarstvo, ali mi imamo vrlo fokusirano gospodarstvo. Izvršni smo u poljoprivredi, agroindustriji, izvršni smo u navodnjavanju i u području visoke tehnologije i turizma. I to su područja u kojima možemo biti od određenog utjecaja. Poslovni ljudi žele zaraditi novac. Moramo spojiti hrvatske i izraelske poslovne

ljude i pomoći im da zajednički rade.

- *Koliko ćete biti aktivni u životu židovske zajednice u Hrvatskoj?*

Ja sam Židov i Izraelac i ja sam izraelski diplomat. Shvaćam to kao svoju zadaću i ulogu i odgovornost da budem aktivan u židovskoj zajednici. Bit ću na raspolaganju židovskoj zajednici i pokušat ću biti dostupan koliko god je to moguće. Hrvatska je u prošlosti imala vrlo jaku židovsku zajednicu i nadam se da će Židovi imati Izrael kao svoju domovinu, ali u međuvremenu i za one koji odluče ostanu u zemljama u kojima žive, ti Židovi moraju zadržati određenu dozu zajedništva i jedinstva unutar zajednice. Dolazim iz zemlje koja uči prihvatiti pluralizam, a tolike sam godine živio u Americi da znam važnost toga da budemo otvoreni i pluralisti. Znam da židovska zajednica u Hrvatskoj ima vrlo bogatu prošlost i prepoznajem važnost oživljavanja te prošlosti kroz zajednički rad, usprkos razlikama.

- *Zanima me Vaše mišljenje vezano uz situaciju na Bliskom istoku. Očekujete li bitne pomake u bliskoistočnom mirovnom procesu u skoroj budućnosti?*

Pokušavam biti optimist, naučio sam biti optimist. Borim se sam sa sobom da se ne prepustim pesimizmu. Nisam isključiv. Svi smo se 1993. godine uključili u mirovni proces puni velikih nada a s vremenom smo shvatili da su te nade propale. Posljednjih mjeseci američka administracija ulaže velike napore da približi zainteresirane strane i da obnovi pregovore. Izrael je uvijek bio predan pregovorima, rekao bih čak da je Izrael uvijek razumio da za mir treba platiti određenu cijenu. I mi smo spremni platiti tu cijenu. Nova vlada je izabrana u Izraelu i ta je vlada pozvala Palestince da započnu pregovore i to bez preduvjeta. Palestinci

Govorili smo o turizmu. Znae, oko 300 tisuća Izraelaca godišnje odlazi u Tursku, znam da je Turska jeftinija od Hrvatske, ali veliki broj Izraelaca odlazi i u druge zemlje koje nisu tako jeftine. Hoću reći da cijena sigurno predstavlja određeni faktor, ali on nije uvijek odlučujući. Ima ljudi koji si mogu priuštiti Tursku, ali ima i onih koji si mogu priuštiti Rim. Zašto onda ne bi došli i u Hrvatsku? Kao što sam rekao, ove godine je Hrvatsku posjetilo 40 tisuća izraelskih turista, prije par godina taj je broj bio 70 tisuća turista, dakle moramo povećati taj broj kroz našu suradnju, reklame. Moja uloga je da prepoznam i odredim potencijal, prenesem poruku pravim ljudima i spojim dvije zainteresirane strane. Moram istaknuti da odlično surađujemo s hrvatskim veleposlanstvom u Izraelu. U izvrsnim sam odnosima s veleposlanicom Matković i mi koordiniramo naša djelovanja. Sav taj posao neće biti jednostavan i znam da mi predstoji puno rada.

koji tvrde da žele nezavisnost i da žele svoju državu i svoju slobodu su na taj poziv rekli ne. Šest ili sedam mjeseci pregovarano preko Amerikanaca samo da bi dvije strane sjele za isti pregovarački stol. Umjesto da razgovaramo o modalitetima pregovora već smo mogli pregovarati. Izrael je spreman razgovarati i spreman je na kompromis i spreman je krenuti naprijed. Mi trebamo i želimo mir. Shvaćamo da za Izrael mir nije luksuz, to je potreba za našu budućnost i naše preživljavanje kao židovske države.

Znam da je palestinsko društvo podijeljeno, pogotovo između Palestinaca koji žive u Pojasu Gaze i onih koji žive na Zapadnoj obali. Palestinska vlada nema punu potporu većine Palestinaca. Palestinci obično započnu pregovore ali uvijek odustanu kada treba donijeti

konačnu odluku. Poštujem Palestine, oni su naši susjedi i trebali bi biti naši partneri, to je u izraelskom interesu a trebalo bi biti i u interesu Palestinaca. Ali i Palestinci trebaju biti spremni na ustupke. Ni oni ne mogu dobiti sve – palestinsku državu, Jeruzalem, pravo na povaratak izbjeglica. Oni moraju priznati pravo na postojanje Izraela.

• *Što je sa Sirijom? Prošle godine su bili zabilježeni neki pozitivni pomaci u indirektnim pregovorima a onda je sve stalo. Otvijaju li se i sada neslužbeni i indirektni razgovori sa sirijskom stranom?*

Nisu mi poznati takvi razgovori sa Sirijom. Mi već godinama započinjemo i prekidamo razgovore sa Sirijom. I svaki put kada dođemo do toga da vam se čini da će se nešto veliko dogoditi, ništa se ne dogodi. Mi želimo mir sa Sirijom i važni su nam pregovori sa Sirijom. Željeli bismo da Sirija postane pozitivan protagonist i igrač na Bliskom istoku. Do sada nisu puno napravili u onemogućivanju terorističkih aktivnosti. Znae da su uredi nekih od većih terorističkih organizacija u Siriji. Oni imaju određeni utjecaj na Hamas i to ne baš dobar utjecaj. Problem je i sirijsko uključivanje u Iran. Amerikanci su zabrinuti i zbog uključivanja Sirije u određene aktivnosti u Iraku. I naravno, Libanon. U Libanonu već mjesecima ne mogu oformiti vladu. Nekoliko izraelskih vlada pregovaralo je sa Sirijcima i na stolovima su bili različiti prijedlozi. Mi trebamo mir i spremni smo za njega platiti cijenu. Ali mir, po našem mišljenju, mora značiti kraj sukoba i mora promijeniti uvjete između Izraela i njegovih arapskih susjeda. Mir kao slogan ili mir kao prazan papir nije ono što mi želimo i trebamo.

• *Kakvo je stanje s Iranom i iranskom prijetnjom? Iranski predsjednik Mahmud Ahmadinežad uporno negira pravo Izraela na postojanje.*

I u pitanju Irana želim i trudim se biti optimističan. Koliko god želimo biti optimistični, moramo biti i realistični. Možemo li biti optimistični kada se radi o Iranu? Možemo li očekivati od međunarodne zajednice da konačno poduzme ozbiljne korake? Morate povijesno sagledati pristup međunarodne zajednice i način na

koji se ona bavi Iranom posljednjih 15 godina. Ja sam povjesničar po obrazovanju, ali znam da se povijest ne mora u potpunosti ponavljati. Pokušavam učiti iz povijesti i zato se smatram realitom. Ne dopuštam da povijest utječe na moj život i zato sam još uvijek optimist. Ali vidjeli smo da se svijet bavi Iranom a da nismo vidjeli promjene u iranskoj politici. Vidjeli smo da svijet nameće sankcije, a Iran i dalje nastavlja s antisemitskom i antiizraelskom retorikom i da i nadalje nastavlja s pokušajima da nabavi nuklearno oružje. Hoće li se što promijeniti? Američki predsjednik Barack Obama vjeruje da postoji šansa. Ne očekujemo da se svijet bori u Iranu i ne pozivamo na rat protiv iranskog naroda. To uopće nije upitno. Ako Iran ima nuklearno oružje, to nije samo opasnost za Izrael, to je opasnost za Irak, za druge iranske susjede, za čitavi Bliski istok i za međunarodnu zajednicu. Izrael je samo dio međunarodne zajednice. Sada je trenutak da to shvati i međunarodna zajednica. A što se tiče povijest i povijesnih lekcija, mislim da se ne trebamo podsjećati na realnost 20. stoljeća. Nije to bilo puno drugačije i nije bilo tako davno.

• *Sjećam se da sam jednom pročitala izjavu sadašnjeg izraelskog predsjednika Shimona Peresa da je mirovni proces poput „medenog mjeseca u minskom polju“.*

Izraelsko iskustvo u proteklu 61 godinu, pa čak i prije toga, je upravo takvo: medeni mjesec u minskom polju. To je optimizam kojeg pokušavamo očuvati, a u tom minskom polju ponekad izgubimo nogu ili ruku, ali se i dalje krećemo i trudimo da ne izgubimo sve.

• *Teško je govoriti o mirovnom procesu koji traje više od 60 godina.*

Taj mirovni proces nam je donio mir s Egiptom i mir s Jordanom i donio nam je neke bolje odnose s drugim zemljama. Mirovni proces se kreće. Osim toga, u tom procesu Izrael je postao realnost, s jakim gospodarstvom, bogatim kulturnim životom sa 7.5 milijuna stanovnika, prekrasna je to zemlja, koja se stalno dalje razvija. Znae, mi kao Izraelci i mi kao Židovi, trebali bismo biti ponosni na ono što smo uspjeli

ostvariti, protiv svih pravila, mi smo to uspjeli.

• *Vaš mandat u Hrvatskoj je počeo vrlo burno – posjetom izraelskog ministra vanjskih poslova Avigdora Liebermana. Znam sadržaj razgovora koje je vodio, ali za vas imam jedno posebno pitanje. Američka novinska agencija Associated Press je najavljujući posjet gospodina Liebermana napisala da on dolazi u posjet „bivšoj nacističkoj državi“. Stvarno ne mogu zamisliti da bi tko napisao istu rečenicu da je Lieberman, recimo, bio u posjetu Njemačkoj.*

Nisam vidio tu vijest i ne znam tko je za to odgovoran i tko je brifirao tog novinara, to sigurno nije bio nitko iz našeg veleposlanstva ili ministarstva. To je nešto o čemu bi hrvatske vlasti trebale pitati Associated Press. Izrael ima jake i prijateljske odnose s Hrvatskom i nadamo se da ćemo ojačati te odnose u budućnosti. Potpuno smo svjesni povijesti, ali isto smo tako potpuno svjesni poruka koje dolaze od predsjednika Stjepana Mesića i drugih iz ove zemlje u vezi s potrebom iskorjenjivanja antisemitizma, borbe protiv ksenofobije i rasizma. Predsjednik Mesić je tu poruku ponovio više puta na različitim mjestima i njegova je poruka vrlo jasna i mi se samo možemo nadati da će i druge zemlje učiniti jednaki napor kako što je to učinila Hrvatska u borbi protiv antisemitizma. Stotine hrvatskih profesora već je bilo na seminarima u Yad Vashemu, ovdje se čini veliki napor u obrazovanju da bi se ljude učilo o povijesti i naučilo ih o potrebi tolerancije i potrebi iskorjenjivanja mržnje i rasističkih zločina. Zato mislim da je smiješno Hrvatsku opisati kao „bivšu nacističku državu“.

Nataša Barac

Izraelski veleposlanik u Vukovaru

Izraelski veleposlanik Yosef Amrani početkom listopada obišao je Vukovar.

“Dolazim iz zemlje koja se od početka bori za opstanak, tako da mi patnje Hrvata, ratna razaranja i njihove težnje za samostalnosti nisu strane. Nadam se da ožiljci rata neće ostati i mladim generacijama”, rekao je izraelski veleposlanik, te dodao da će “tražiti mogućnosti za ulaganja i obnovu vukovarskog gospodarstva”.

Židovska općina Zagreb, Odbor za zaštitu židovske kulturne baštine, hrvatski ogranak B'nai B'ritha, predstavnik židovske nacionalne manjine Grada Zagreba, KD Miroslav Šalom Freiburger su u sklopu Dana židovske kulture i baštine - Dana otvorenih vrata predstavili u nedjelju 6. rujna u prostorijama ŽOZ-a bogat i raznolik kulturno-umjetnički program. Time su se, već tradicionalno, pridružili židovskim organizacijama europskih zemalja u obilježavanju Dana židovske baštine i kulture, dugogodišnjoj tradiciji u vidu jednodnevnog festivala.

OBIČAJI I SVETKOVINE KROZ UMJETNOST

Tom prilikom članovima zajednice kao i zagrebačkoj javnosti program je, čija je ovogodišnja tema bila židovska tradicija i svetkovine, predstavljen otvaranjem izložbe u Galeriji "Milan i Ivo Steiner" pod nazivom "Običaji i svetkovine kroz umjetnost".

Ove godine je 10. europski Dan židovske kulture održan u 20 zemalja, a tema ovogodišnje tradicionalne manifestacije bila je "Običaji i svetkovine kroz umjetnost".

Otkako je uveden 2001. godine, Europski dan židovske kulture obraća se ne samo židovskim zajednicama nego i javnosti, a pomaže u izgradnji tolerancije i razumijevanja.

Europski dan židovske kulture svojevrsan je uvod u judaizam, pokazuje židovski doprinos u društvima, uči o povijesti određenih mjesta i ulozu koju su Židovi imali u raznim državama.

Ovu manifestaciju pokrenuo je 1996. godine ogranak B'nai B'ritha u Strasbourgu, kao odgovor na brojne zahtjeve turista koji su željeli posjetiti židovske spomenike u toj francuskoj regiji.

Broj zemalja koji sudjeluje svake se godine povećava, u organizaciji sudjeluju lokalni volonteri, Židovi i nežidovi.

Izložbu je otvorio rabin Luciano Prelević izražavajući veliko zadovoljstvo zbog izložbe te zahvalivši autoricama projekta: Miri Wolf i Lajli Šprajc. Osvrnuo se na dolazeće praznike: Roš Hašanu i Jom Kipur i naglasio da se u židovskoj tradiciji praznici doživljavaju kao jednokratno transformacijsko iskustvo. Bit svakog židovskog praznika je promjena, promjeniti se i kao pojedinac i kao zajednica, od onoga što smo sada u ono što možemo biti, u svoje bolje ja, istaknuo je dodajući da se "to može postići samo i jedino zajedno".

Židovske blagdane, izuzev postova, karakteriziraju radost i veselje, svečano blagovanje, zabrane rada, posebne

molitve. Za svaki blagdan se vežu i posebni običaji. Neki od svetkovina i blagdana na izložbi su predstavljeni uz pomoć iluminacija i bakropisa iz starih manuskripata i muzejskih predmeta iz zbirke judačke. Među njima su: Tiša BeAv - Dan sjećanja i žalosti za razorenim hramom, Jom Kipur - Dan pomirenja i praštanja, židovsko vjenčanje u drvorezu iz 1602. godine, židovski obred vjenčanja u Galiciji u 19. stoljeću, slike nadgrobnih spomenika iz 1930. godine, ulje na platnu "počivalište mojih predaka", grobljanske svjetiljke iz 19. stoljeća, žalobni i pogrebni običaji, knjižica s obljetnicama smrti pokojnika prema židovskom kalendaru, kasica za milodare, gravirani kositreni tanjur za Seder večeru iz 19. stoljeća, porculanski tanjur boje sedefa za Seder večeru s kraja 19. stoljeća, tanjur za maces (engleska keramika) oslikan prizorima iz Hagade koji potiče iz 19. stoljeća.

Razvoj židovskih blagdana i svetkovina zavisio je o povijesnom razvitku židovskog naroda da bi do konačnog uobličavanja došlo tijekom srednjeg vijeka. U Francuskoj, Njemačkoj i sjevernoj Italiji pojavljuju se knjige o običajima u kasnijem razdoblju, ukrašene bakropisima i gravurama.

Zagrebački rabin Gavro Schwarz je 1916. godine napisao knjigu "Obredi izraelske vjere" u kojoj je podijelio blagdane u dvije skupine prema njihovu značenju: povijesne i religijske. Pesah, Šavuot, Sukot, Purim, Hanuka i Lag Balomer imaju povijesno i prirodno značenje, a Roš Hašana, Jom Kipur i Šemini Aceret religijsko značenje. Strogi blagdani i polublagdani Pesaha i Sukota su propisani u Tori gdje se naglašava da se u vrijeme blagdana ne radujemo sami, već zajedno sa svim članovima obitelji, prijateljima, slugama i uzvanicima.

Nakon izložbe održan je koncert u auditoriju ŽOZ-a, koji se sastojao od instrumentalnog i vokalnog dijela, posvećen hrvatskim židovskim umjetnicima: A. Kabilju, B. Bjelinskom, R. Švarcu i M. A. Rothmülleru.

Skladbe Alfija Kabilja iz ciklusa "Začarani klavir"

izvela je Tamara Jurkić Sviben na glasoviru. Alfi Kabiljo je diplomirao arhitekturu, a nekoliko desetljeća djeluje kao profesionalni skladatelj, dirigent, aranžer i producent glazbenih izdanja. Skladao je glazbu za 40-ak filmova i oko stotinu televizijskih serija. Autor je mnogobrojnih mjuzikla, popularnih skladbi i šansona, orkestralnih i komornih djela. Osvojio je brojne domaće i međunarodne nagrade.

Rikard Švarc dirigent i muzički pedagog studirao je u Zagrebu i Beču. Njegov otac Ljudevit Švarc je bio prvi Židov u Hrvatskom saboru. Njegove varijacije na Mozartovu temu "Mojem voljenom ocu" dojmljivo je izvela Tamara Jurkić Sviben, hrvatska pijanistica koja je 1995. godine diplomirala u Zagrebu na Muzičkoj akademiji u klasi akademika Jurice Muraia te 2006. godine magistrirala u klasi prof. Vladimira Krpana. Koncertira kao solistica i komorna glazbenica od 1992. godine na brojnim festivalima u zemlji i inozemstvu. Trenutno se bavi istraživanjem hrvatskih skladatelja židovskog podrijetla i njihovim doprinosima hrvatskoj kulturi i hrvatskoj glazbenoj baštini.

"Suze" iz ciklusa "Pjesme za bezimenu" na tekst Gustava Krkleca Brune Bjelinskog otpjevala je Ana Lice uz klavirsku pratnju Kosjenke Turkulin. Ana Lice dolazi iz Koprivnice i trenutno je studentica pete godine pjevanja u klasi doc. Giorgia Suriana. Dobitnica je prvih nagrada na Državnom natjecanju učenika i studenata glazbe 2003. i 2005. godine. Solističkim nastupima koncertirala je u Hrvatskoj, Sloveniji, BiH, Italiji, Mađarskoj i Španjolskoj.

Kosjenka Turkulin, pijanistica iz Zagreba, poznata publici po prošlogodišnjoj izvedbi na Dan baštine opet je oduševila svojim nastupom. Svoje glazbeno obrazovanje

započinje u glazbenom učilištu "Elly Bašić" u klasi prof. Ljerke Čavić-Tomčik 2003. godine. Dobivena stipendija omogućava joj pohađanje "United World Collegea" u Duinu/Trst. Glazbeno obrazovanje nastavlja u Parmi gdje trenutno pohađa drugu godinu specijalizacije u komornoj glazbi s maestrom P. Maurizzijem. Redovno nastupa s violončelistom Ivanom Leonom (Kolumbija) i predaje na privatnoj glazbenoj školi CEM Lira u Parmi.

Za razliku od Brune Bjelinskog koji je u svom stvaralaštvu pokazivao veću sklonost instrumentalnoj glazbi, Marko Aron Rothmüller spada u najbolje europske baritone koji su nastupali na svjetskim pozornicama. Kod nas je nedovoljno poznat umjetnik iznimne glazbene kulture. Ostvario je devedeset šest uloga i održao brojne koncerte u Švicarskoj, Njemačkoj, Engleskoj i SAD-u. Nakon što je Ana Lice otpjevala njegove četiri skladbe uz klavirsku pratnju Kosjenke Turkulin, u auditoriju je održana premjera dokumentarnog filma "The Jewish People: The Story of Survival", snimljenog u SAD-u 2008. godine. Film je govorio o tome kako su Židovi uspjeli opstati unatoč brojnim

preprekama na koje su nailazili kroz povijest.

Nakon ovogodišnjeg raznolikog programa još je jednom potvrđeno da su hrvatski Židovi, njihovo stvaralaštvo i kulturna baština važan dio europskog i kulturnog identiteta za koji se pokazuje sve veće zanimanje.

Na kraju, za sve posjetitelje je priređen domjenak s mnogim ukusnim židovskim delicijama i specijalitetima.

Nataša Maksimović Subašić

DAN ŽIDOVSKJE KULTURE I NASLJEĐA U ŽO OSIJEK

U prostorijama naše općine i ove je godine, kao i prethodnih, obilježen Dan židovske kulture i nasljeđa. Program je bio vezan uz ovogodišnju temu: Židovski blagdani i običaji.

Nakon što su prisutne pozdravili gradonačelnik Osijeka Krešimir Bubalo, predsjednik naše općine Damir Lajoš i svima dobro poznati član naše općine Darko Fischer, predstavljen je slikar Petar Weiss, koji je darovao našoj židovskoj općini svoju sliku nastalu u Izraelu.

Program se sastojao od šetnje po židovskom kalendaru. Bilo je bitno prisutne upoznati s mjesecima, napomenuti razlike između gregorijanskog i židovskog kalendara, navesti hebrejske nazive i značenja. Također nam je bilo bitno spomenuti sve židovske blagdane koji se javljaju tijekom šetnje po kalendaru, kao i običaje koji su uz njih vezani.

Program su izveli članovi Nedjeljne škole i plesne grupe „Haverim shell Israel“, koji su na duhovit način ispričali sve što se veže uz pojedini praznik: od jela koja se jedu, preko igara kojih se djeca igraju, do plesova koji se plešu uz, naravno, i ozbiljno tumačenje razloga slavljenja svakog pojedinog blagdana. Dakle, bilo je rasplesano, veselo, ali i poučno. Prije početka programa podijelili smo prisutnima i materijale na kojima su mogli vidjeti i pročitati puno toga vezanog uz praznike, a što se nije stiglo reći ili prikazati tijekom programa. Materijal su također pripremili naši mladi članovi. Mislim da se moglo dosta naučiti, a to je i bio cilj.

Nakon tog dijela programa, prof. povijesti Andrea Planinšek je održala predavanje o Šabatu i svom doživljaju tog blagdana. Na kraju smo poslušali jednu kompoziciju vezanu za Šabat.

Nives Beissmann

Međunarodna smotra folkloru u Vardarcu

U Vardarcu, malom mjestu u Baranji, održana je II. međunarodna smotra folkloru u organizaciji Mađarskog kulturno-umjetničkog društva „Vardarac“. Plesna grupa „Haverim Shell Israel“ pozvana je da sudjeluje s desetominutnom koreografijom kao predstavnik židovske manjine i Židovske općine Osijek.

Sve je prekrasno zamišljeno – plesne skupine će se okupiti, presvući i u povorci će svi zajedno sa zastavama svojih zemalja krenuti od središta sela ka nogometnom igralištu, gdje je postavljena pozornica i gdje će se odvijati kulturno-umjetnički program. Nakon tog programa u Kulturnom će centru biti večera, a nakon toga će do kasnih noćnih sati trajati ulična zabava.

I zaista bi sve tako bilo da nas nije omelo vrijeme ili, bolje rečeno, ne vrijeme koje je počelo baš kada smo trebali krenuti od svojih kuća. Kratko je trajalo, ali je znatno zahladilo. Tako da smo se prvo dobro nasmrzavali dok smo čekali da dođemo na red za nastup (a bili smo šesnaesti). Sva sreća da smo zbog loše pozornice, na kojoj su bile samo grube daske, odlučili da nećemo nastupati bosu. Inače bi se svi porazbolijevali.

Ali to nije bilo sve. Upravo kada je nastupala plesna grupa prije nas, počela je padati kiša. I što sad? Odustati ili otplesati ples po kiši. Organizatori su rekli neka sami odlučimo. Tako da smo imali prvi službeni kišni nastup u karijeri. Publika se napola razbježala, ostali su nas gledali pod kišobranima, a mi smo plesali svoje kao da nas sve to uopće ne dira. A i nije nas previše diralo.

Ulična je zabava također propala, ali vrijeme je nešto na što ipak ne možemo utjecati. Nadamo se da će drugi put biti bolje i da će organizatori, ali i mi, imati više sreće.

Nives Beissmann

RABINOVA STRANICA

VELIKI ŽIDOVSKI PRAZNICI ROŠ HAŠANA I JOM KIPUR

Najveći židovski praznici Roš Hašana i Jom Kipur (Visoki praznici kako ih dr. M. Šalom Freiburger skupno naziva u molitveniku) su za nama. Iako je to početak židovske godine, to je ujedno i njezin vrhunac. No taj najvažniji period židovske godine se često pogrešno razumije. U nekoliko sljedećih rečenica želio bih dati kratki pregled osnova koje bismo svakako trebali poznavati.

Židovski praznici nisu komemoracije ili obilježavanje događaja iz prošlosti, već prvenstveno transformacijsko iskustvo za pojedinca i za čitav narod. Bit svakog židovskog praznika se može iskazati jednom riječju. Glavna tema i Roš Hašana i Jom Kipura, točnije čitavog perioda koji je iza nas, jest promjena. Promijeniti se i kao pojedinci i kao zajednica, od onoga što smo sada do onoga što bismo mogli biti, u potrazi za svojim „boljim ja“ ili postati ono što smo uvijek željeli, ali se nismo usudili probati. Motiv koji stoji iza te želje za promjenom je odgovornost. Mi smo odgovorni za naša djela i za naše odluke. Ne živimo u vakumu. Sve što radimo ili kažemo utječe na svijet oko nas (mikro i makro kozmos).

Jom Kipur reprezentira potencijal da se promijenimo i počnemo sve iz početka. Nismo osuđeni da vječno slijedimo određeni put. Imamo sposobnost i mogućnost, ako to sami izaberemo, da se promijenimo.

U Talmudu (traktat Nedarim 39b) mudraci iznose ideju da tešuva (pokajanje, novi početak, mogućnost novog početka) jest stvorena prije stvaranja svijeta. Drugim riječima, da je ideja pokajanja, ideja da možemo promijeniti sebe i svoj put, sastavni dio Božjeg stvaranja svijeta i svijet ne bi mogao postojati bez nje. Naša tradicija nas uči da je Roš Hašana upravo to vrijeme kad svatko od nas ima priliku vratiti se Bogu, učiniti tešuva (u doslovnom prijevodu znači ‘vratiti se, početi iz početka’).

Roš Hašana i Jom Kipur su nam Božji dar, tijekom kojih nam je dana prilika svake godine iznova da ostvarimo odnos s Bogom, da „izbrišemo povijest“ kao da nikada nije postojala i da započnemo ispisivati prazne listove nove knjige. No povijest se ne briše automatizmom. Proces brisanja i promjene počinje unutar nas samih, s osjećajem dubokog žaljenja i kajanja za učinjena (ne)djela i s iskrenom odlučnošću da ih više ne ponovimo. No naša

unutarnja želja i odlučnost u židovstvu nije dovoljna ako su (ne)djela bila uperena protiv druge osobe. Tada čovjek mora pristupiti svakoj osobi kojoj je učinio nešto nažao (bilo djelom ili riječima), ispričati se i ispraviti učinjeno.

Ljudi često pristupaju tom procesu površno ili forme radi, ali naša tradicija naglašava da je prilika dana samo onima koji misle ozbiljno i sve učine čista srca.

Roš Hašana na hebrejskom doslovno znači ‘glava godine’ ili ‘početak godine’ ili kako prevodimo na hrvatski – Nova godina. Rabinska literatura (Mišna, traktat Roš Hašana) navodi da u židovstvu imamo 4 nove godine;

1. nisan (prvi mjesec židovskog kalendara) je Nova godina prema kojoj određujemo datume blagdana te kojom se započinju brojiti godine vladavina pojedinih kraljeva
1. elul (šesti mjesec židovskog kalendara) je Nova godina za određivanje poreza na životinje
1. tišri (sedmi mjesec židovskog kalendara) je Nova godina prema kojoj se mijenja kalendarska godina, računa se Šabatna godina (šmita) i jubilara godina (jovel)
15. švat (Tu bišvat) je Nova godina drveća

Židovski kalendar

Ono što slavimo i obilježavamo kao Roš Hašana pada 1. tišria, dok su ostale tri nove godine fiskalne i tiču se plaćanja poreza. I mi danas u Hrvatskoj imamo takve „nove godine“, npr. školska godina (ciklus od rujna do rujna), porezna godina (od veljače do veljače) i sl. Mišna također navodi kako se svijetu sudi četiri puta godišnje. Prvi put na Pesah se određuje (sudi) kakav će biti urod i žetva. Drugi put na Šavuot se određuje kakav će biti urod voća, na Roš Hašanu se određuje sudbina svakog od nas i čitavog čovječanstva te četvrti put na Sukot, kada se određuje količina vode i kiše u nadolazećoj godini. Židovi na Sukot izgovaraju molitvu za vodu za sve narode svijeta.

Jedno od najčešćih pitanja koje mi ljudi postavljaju jest kako to da Roš Hašana nije u siječnju i što zapravo obilježava Roš Hašana? Kalendar koji počinje u siječnju i

završava u prosincu je poznat pod nazivom „gregorijanski kalendar“ koji je uveden 1582. godine. Taj kalendar je baziran na julijanskom kalendaru, koji je uveo Julije Cezar 46. godine pr. n. e. Židovski kalendar je ne samo stariji od ta dva kalendara, već se i razlikuje od njih prvenstveno po tome što je lunarni, a ne solarni. Rabini često uspoređuju židovski narod s mjesecom. Bez obzira koliko nam život izgleda mračan, u pojedinim momentima moramo znati da „svjetlo“ već čeka da se pojavi. Za razliku od sunca koje je uvijek prisutno u svom najpunijem obliku, mjesec predstavlja progres i rast u fazama dok ne postane pun. I mi moramo gledati na život kao na stalan proces rasta i razvoja. Jedan mali zametak može izrasti do punog potencijala.

Lunarna godina počinje 1. nisana (ožujak / travanj) i ustvari predstavlja našu internu Novu godinu, vezanu uz židovske praznike Pesah, Šavuot i Sukot. Roš Hašana koja pada 1. tišria (rujan / listopad) obilježava stvaranje Adama i Eve kao prvih ljudi i iako je nazivamo židovskom novom godinom, ona je zapravo okrenuta čitavom svijetu. Za razliku od drugih religija koje broje godine ili od rođenja osnivača ili drugih događaja vezanih uz njih, Židovi broje godine od stvaranja čovječanstva. Prema židovskom kalendaru svijet je star 5770 godina + 6 dana za koje neki rabini drže da traju 24 sata, a drugi da traju po nekoliko milijardi godina.

U rabinskoj literaturi i liturgiji Roš Hašana je opisana kao Jom Hadin (Dan suda) ili Jom Hazikaron (Dan sjećanja) ili pak Jom Terua (Dan puhanja u šofar). Na ovaj dan stojimo pred nebeskim sudom, otvaraju se knjige života i smrti i mi iznosimo svoju priču i tražimo život i u sljedećoj godini. No čemu se zapravo sudi? Našim djelima ili pak nečim drugom? Većina ljudi, uključujući i brojne rabine, ustvrdit će da se sudi našim djelima. No to bi bio pogrešan odgovor. To je jedna od najčešćih pogrešaka koje činimo u razumijevanju Roš Hašane. Ne sudi se našim djelima, nego nečim sasvim drugom. Odgovor na to nam daje Mahzor (Molitvenik za Roš Hašanu). Što bi očekivali da ćemo moliti na dan našeg suda? Svi bismo očekivali da ćemo iznositi svoju obranu, posipati se pepelom i moliti za milost. No ako otvorimo Mahzor vidjet ćemo da nema ni riječi o tome. To radimo na Jom Kipur, jer je to dan iskrenog pokajanja koje iskazujemo govoreći Vidui (nabrajanje svega onoga što smo u protekloj godini činili kao pojedinci i narod) i traženje Božje milosti neprekidnim ponavljanjem Slihot (13 Božanskih atributa milosti). Na Roš Hašanu uopće

ne molimo za sebe niti za židovski narod, već molimo za cijeli svijet. Spomenuli smo ranije da Roš Hašana obilježava rođendan cjelokupnog čovječanstva. Tora, govoreći o stvaranju prvog čovjeka, kaže da je on stvoren na sliku i priliku Boga. Židovska tradicija drži da to znači da čovjek ima slobodu izbora i da je to ono što ga čini drugačijim od svih ostalih živih bića. Naša djela nisu predeterminirana ni od strane Boga niti društvenih snaga, već imamo slobodu izabrati no i obavezu snositi odgovornost za posljedice izbora. Ovdje treba razlikovati ono što čovjek preferira (npr. izbor studija) od slobode izbora (biranje između moralnih normi) i to kada je omjer izbora barem 60:40. Na Roš Hašanu mi slavimo svoju čovječnost upražnjavajući slobodu izbora.

Pripreme za Roš Hašanu

Život je dar, nismo ništa učinili da ga zavrijedimo. Nemamo nikakvih zasluga za boju kose, očiju ili kože. Tu smo, postojimo i sve to nam je dano. No što ćemo učiniti s tim? Sa svim potencijalima koji su nam dani? Bog nam je dao život i potencijale uz mogućnosti da ih ostvarimo, a na nama je da izaberemo u kojem ćemo svijetu živjeti.

Židovska tradicija nas uči da Bog stalno stvara i obnavlja i nas i svijet. Svake nove godine mi se nalazimo u ulozi Adama i Eve. I mi i svijet. Što ćemo učiniti sa samim sobom i svijetom? Na Roš Hašanu se sudi našem izboru. Tko smo izabrali biti i što smo izabrali učiniti sa svijetom? U kakvom smo svijetu odlučili živjeti?

Roš Hašana je prvi od „Deset strašnih dana“ (jamim noraim) koji završavaju Jom Kipurom. Nakon što smo donijeli odluku što želimo od svog života, počinjemo s provođenjem iste. No prije toga se moramo riješiti „stare krame“ koja nas sprječava unašem naumu da napravimo tešuva i otpočnemo novi život. I to radimo do Jom Kipura, koji je kulminacija rada na nama samima. Svi držimo da je Jom Kipur dan posta i većina Židova bez obzira na stupanj religioznosti na taj dan posti. Što bih također nazvao jednom vrstom zablude, jer prema riječima jednog starog rabina: „Ja ne postim na Jom Kipur, ja samo nemam vremena jesti jer radim na samome sebi.“

Zamislite da ste od banke odlučili zatražiti kredit za kuću, auto ili jahtu. Vjerojatno bi se dobro pripremili prije odlaska na razgovor s glavnim direktorom, skupili sve potrebne papire, lijepo se odjenuli, mislili pozitivno i nastojali ga pridobiti za svoj projekt. Ponajviše uvjeriti ga

da vrijedi uložiti u vas. To je zapravo Roš Hašana. Bog je „glavni direktor nebeske banke“, jedino što se u ovom slučaju ne radi o nečem tako trivijalnom kao što su to auto ili kuća, već o nečem puno vrijednijem – našim životima. Zato se za Roš Hašanu trebamo pripremiti što bolje možemo. Pripreme počinju mjesec dana prije (1. elula). Čitav mjesec elul je mjesec duboke introspekcije, klarifikacije životnih ciljeva i približavanja Bogu. Da bi na sam dan Roš Hašana znali što je najbolje za nas. Čitav elul izgovaramo posebne molitve i svaki dan nakon jutarnje molitve pušemo u šofar da bismo ostali fokusirani na naš cilj. Pripreme se intenziviraju zadnje subote pred Roš Hašanu, kad Aškenazi govore Slihot. Ujutro, na dan Roš Hašana izvodimo Hatarat Nedarim (poništenje svih obećanja i zavjeta koje smo dali) jer u židovstvu obraćamo posebnu pažnju na ono što govorimo.

Glavna micva za Roš Hašanu jest čuti zvuk šofara, koji kroz tri različita zvuka simbolizira tri glavne teme dana:

1. Tekia – dugim zvukom (1) prihvaćamo Boga za kralja svijeta
2. Švarim – srednjim zvukovima (3) simboliziramo jecanje i plač židovskog srca
3. Terua – kratki zvukovi (9) alarmiraju nam da se probudimo iz spiritualnog sna

Roš Hašana traje dva dana (i u Izraelu) a ako 1. dan padne na Šabat tada se šofar puše samo 2. dan.

Centralni dio Roš Hašane je blagdansko jelo. Peče se okrugla hala, koja simbolizira punu godinu i ispunjenje naših želja. Umjesto u sol, kruh (a kasnije i jabuke) umaćemo u med simbolizirajući našu molitvu i želju za slatku i uspješnu novu godinu. Također jedemo čitav niz jela koje simboliziraju stvari za koje se nadamo da će nam se ostvariti u sljedećoj godini. Još u Talmudu je zapisana čitava lista tih jela od kojih svako jelo nosi svoju posebnu simboliku. Svaka zajednica se drži svog običaja, s time da su neka jela kao jabuke, datule, šipak ili riba zajedničke svima. Iako na prvi pogled taj običaj izgleda kao ustupak nekom praznovjerju, što je židovstvu strano, zapravo tomu nije tako. Cilj jela je da budu podsjetnik.

Simbolika hrane

Jabuke i med – za slatku i dobru novu godinu

Datulle – na hebrejskom (tmarim) riječ ima isti korijen kao i glagol „konzimirati“ (jednjem ove namirnice izražavamo želju da naši neprijatelji budu „konzimirani – uništeni“)

Šipak – želja da imamo toliko dobrih djela i zasluga kao što šipak ima koštica

Mrkva – na hebrejskom (gezer) riječ je povezana s donošenjem presude ili odluke (molimo Boga da poništi sve loše odluke ili presude protiv nas)

Riba – jedemo sa željom da budemo brojni i plodni kao riba

Riblja glava – jedemo sa željom da budemo glava, a ne rep (da sami odlučujemo o svom životu i imamo mogućnost izbora)

Jedući jela koja za nas imaju pozitivno značenje, shvatit ćemo da je pravo vrijeme da molimo za dobre stvari. No isto tako da to nije dovoljno, već da moramo proći čitav proces tešuva, od pokajanja pa do ispravljanja učinjenog. Običaj naše zagrebačke Općine je da u Sederu za Roš Hašanu jedemo okruglu halu umočenu u med, jabuke, datule, šipak, mrkvu, ribu. Običaj je da jedan drugom nazdravimo riječima Lešana Tova! (Za dobru godinu)

Ako ste propustili ovaj period i niste učinili ništa od navedenog – ne očajavajte! Svaki dan je pravo vrijeme da se isprave počinjeni propusti, posebno prema svojim bližnjima. Svaki dan ima potencijal Roš Hašane i Jom Kipura – na nama je da ga iskoristimo i učinimo veliki preokret u našim životima.

Rabin Luciano Moše Prelević

U okviru kulturne manifestacija Tjedan Izraela 2009. koju Židovska općina Zagreb organizira jedanaest godina za redom u utorak 8. rujna u atriju Muzeja Mimara otvorena je međunarodna izložba umjetničkog nakita pod nazivom "Trag od srebra".

TRAG OD SREBRA

Manifestacijom Tjedan Izraela, koja se održava od 1999. godine, Hrvatskoj se približava izraelska i židovska tradicija i kultura kroz različita kulturna događanja u više hrvatskih gradova – kroz zanimljive koncerte, izložbe, scenske nastupe, promocije tiskovina, degustacije i sl.

Izložba "Trag od srebra" autorica Dorit Herlinger (SAD), Keke Ilic (Čile) i Eve Lumezi Šimatović (Hrvatska) zamišljena je kao zajednički nastup triju autorica unikatnog nakita s tri kontinenta (Sjeverna i Južna Amerika i Europa) koje stvarajući u srebru svaka na svoj način opredmećuju vlastitu estetsku viziju estetskih ukrasa. Sve one izvor inspiracije nalaze u kulturnom nasljeđu iz kojega potječu koristeći srebro kao dominantan materijal koji najbolje odražava "ženski element profinjene lunarne svjetlosti, plemenitost i mekoću a istovremeno i izdržljivost i snagu osobnosti" (Tuga Tarle).

Tako je čileanska indijanska kulturna inačica Mapuche indijanaca inspiracija Keke Ilic, židovsko kulturno nasljeđe Dorit Herlinger, a mediteransko podneblje Evi Lumezi Šimatović.

Kroz ovaj iznimni estetski užitek provela nas je autorskom koncepcijom Tuga Tarle, organizacijom Mira Wolf, Laila Šprajc i Dean Friedrich, a izložbu je postavio Mario Beusan.

Nataša Maksimović Subašić

Domarke Doma Lavoslav Schwarz posjetile izložbu

Kako je otvorenje izložbe "Trag od srebrila" bilo u 20 sati, što je prekasno za većinu korisnika Doma Lavoslav

Schwarz, odlučili smo pogledati izložbu odmah drugi dan ujutro. Iako nevelika, izložba triju autorica iz Hrvatske, Čilea i SAD-a pobudila je izuzetno zanimanje naših gospođa što je najbolji dokaz da ne postoje godine u kojima žena gubi osjećaj za lijepo ili potrebu da se uredi i nakiti.

O svakom smo izloženom predmetu razgovarale i procjenjivale kako bi nam stajao. Posjet izložbi smo završili gdje drugdje nego u kafiću Muzeja, časkajući o viđenom.

Paula Novak

Eva Lumezi Šimatović rođena je 1976. godine u Zagrebu, stalna je suradnica Otvorenog ateliera Lumezi, članica ULUPUH-a od 2003. godine i HZSU-a (Hrvatska zajednica samostalnih umjetnika). Živi u Zagrebu. Posve autentičnim stilom "Eva ne robuje konvenciji.

Ona pronalazi ružno i prezreno, prodire u dušu zapostavljenih stvari, predaje se dosjetki; igrajući se iznosi na vidjelo njihov novi smisao." (Tuga Tarle). Njezini izlošci: broš "Gumaši" (guma, drvo, srebro), prsten "Spuzva Bob skockani" (drvo, srebro) kao i broš "Mercedes Benz" (tkanina, srebro) izazvali su veliko zanimanje i pozitivne reakcije prisutnih.

Dorit Herlinger dolazi iz Scottsdalea, SAD, gdje živi i radi posljednjih petnaest godina, gdje se formirala i potvrdila kao umjetnica u izradi unikatnog nakita. Na Herberger Collegeu of Fine Art, Arizona State University završila je studij nakita (dizajn i miješana tehnika) gdje je proglašena jednom od najboljih studenata u toj umjetničkoj grani. Rođena je u Jeruzalemu, gdje je završila studij jezika. Upravo iz njezina djetinjstva u Jeruzalemu, gradu snažnog kulturnog nasljeđa i umjetničke tradicije, crpi svoju inspiraciju. Njezina inspiracija su i mnogobrojna putovanja svijetom, kao i okruženje Arizone gdje živi. "Njezin rad predstavlja spoj tradicije i suvremenog izričaja. Nakit joj odiše klasičnom jednostavnošću i elegancijom. Svaki primjerak reflektira njezin bogat unutarnji život." (Tuga Tarle)

Svakako treba spomenuti plemenitost i humanost bračnog para Herlinger koju su pokazali u pomoći brojnim hrvatskim obiteljima koje su bježale od ratnih razaranja s ovih područja.

U sklopu izložbe, u ponedjeljak 14. rujna u Muzeju s autoricama umjetničkog nakita. U okviru programa Mimara, održan je susret s umjetnicama, čime je susreta umjetnice su prezentirale svoj rad. Nastup mlade posjetiteljima pružena jedinstvena prilika za druženje harfistice Ivane Biliško dodatno je uljepšao ovaj susret.

Čileanka hrvatskih korjena Keka Ilic rođena je u mjestu Villa Alegre u Čileu. Nakon studiranja u Santiagu odlazi sa suprugom u Japan gdje živi šest godina i deset godina u Francuskoj. Danas posjeduje vlastiti umjetnički atelje u Santiagu. Nalazi se u stalnom traženju i eksperimentiranju - uvijek nastojeći osloboditi se robovanja ustaljenim pravilima koja kočuju umjetnika ne dopuštajući mu da se prepusti stvaralačkoj igri. Njezini ukrasi-objekti su velikih dimenzija, skulpture i poprsja koja žive svojim autentičnim životom. Na početku je radila samo sa srebrom, ali nakon otkrivanja ljepote i mogućnosti bakra počinje ga kombinirati sa srebrom. Taj materijal joj omogućava veliku slobodu u umjetničkom kreiranju. Njezini radovi inspirirani su Bushido kodeksom uzoritih vitezova samuraja gdje se prepoznaje utjecaj japanske umjetnosti i estetike. Isto tako u njezinim radovima snažno je prisutan utjecaj tradicije i kulture nadarenih Mapuche indijanaca.

Odmaralište u Pirovcu – ljetni kampovi

Odmaralište u Pirovcu nastalo je tijekom 70-ih godina kao dječje i omladinsko odmaralište primjereno stilu tog doba. Iako je Židovska općina Zagreb uložila mnogo napora i sredstava u osuvremenjivanje i održavanje Odmarališta, ono je još uvijek zadržalo određeni kibucki ugođaj. Usprkos tomu, mogućnost da se istovremeno na odmoru nađu obitelji ili prijatelji židovskog porijekla zanimljiva je i popularna ideja te je odmaralište u ljetnim mjesecima redovito popunjenih kapaciteta.

Tijekom posljednjih pet godina ŽOZ organizira dječje i studentske međunarodne ljetne kampove u "jednoj od najljepših uvala na Jadranu". Kako provedba programa aktivnog odmora za djecu i mlade zahtijeva timski rad i temeljitu pripremu svih sudionika, Pirovac team već sada broji 15-tak ljudi iz različitih gradova.

Zajedničkim snagama, članovi tima obavljaju sve potrebne predradnje: od financijskog planiranja, organizacijskog plana, izrade općeg programa te specifičnih programa za pojedine dobne skupine pa sve do odabira osoblja, distribucija dužnosti, prava i obaveza. Ljetni kampovi održavaju se u tri različite smjene, primjerene dobi djece i mladih. Programi svake godine prate određenu tematiku, kroz koju polaznici dobivaju osnovna znanja iz židovske kulture, tradicije i religije.

Kako broj polaznika raste iz godine u godinu, stalnom timu stručnog osoblja pridružuju se i voditelji različitih radionica i igraonica. Atraktivan program, detaljna analiza procesa i odlična realizacija, uz kvalitetan i predan tim jamče uspjeh i zadovoljstvo djece, što i jest krajnji cilj.

S obzirom na činjenicu da je u posljednjih nekoliko godina u ljetnim kampovima sudjelovalo više od 600 djece i mladih, usuđujemo se reći da su kampovi postali hit na ovim prostorima. Zadovoljstvo djece i roditelja te osoba uključenih u organizaciju i realizaciju svakako su poticaj za buduće programe i aktivnosti.

Hvala svima onima koji su svojim nesebičnim radom, zalaganjem, odricanjima i nepresušnom energijom do sada stvarali međunarodne ljetne kampove! Najveća hvala djeci koja ljetovanja čine nezaboravnima!

Uz tu vrstu ljetnih kampova ŽOZ u suradnji s inozemnim donatorima, svake godine poklanja tjedan dana ljetovanja djeci izvan židovskih zajednica, kojima je

takva pomoć najpotrebnija. Kroz naše odmaralište prošla su mnogobrojna djeca iz različitih ustanova koja skrbe o nezbrinjutoj i napuštenoj djeci, no posebno nas je dirnula ovogodišnja zahvala koju smo primili.

*HRVATSKA PROVINCIJA KARMELIĆANKI BSI
Kuća Sv. Josipa za nezbrinutu djecu*

Poštovani,

U ljeti, u vrijeme ljetnih odmora i uživanja u toplom i lijepom vremenu, rađaju se i stvaraju velika djela.

I ovoga nas je ljeta obradovalo djelo Vaše dobrote, kojom ste nam omogućili ljetovanje u Vašem kampu, odmaralištu u Pirovcu.

Svaka zraka sunca koja nas je ugrijala i toplo more koje nas je okupalo ostavilo je traga Vaše dobrote na našoj preplanuloj koži. Dok smo uživali u lijepom vremenu, rado smo se, kako onda tako i sada, sjećali Vas s punim osjećajem zahvalnosti. Zahvalni, za svaku pažnju koja nam je pružena tijekom boravka u Pirovcu koji je odisao plemenitošću i toplinom.

Znamo, da većinu toga unosi i gđa Duška, koja nas je i ove godine dočekala radosna i sretna te prihvatila s puno ljubavi i pažnje. Nastojala nam je ugoditi da se osjećamo kao kod kuće. Hvala joj od srca.

Naravno, hvala Vam i za naše gospođe kuharice koje su se trudile i nastojale tjelesno okrijepiti naša tijela čija se je silna energija trošila u mnogim čarima koje more pruža; u plivanju, ronjenju i skakanju...

Da bi odgovorili na tu Vašu dobrotu, nastojali smo Vam svoju zahvalnost iskazati sobom. Svojim tijelima smo na moru oblikovali riječ „HVALA“ iza koje se krije sve ono što jedno dječje srce može izraziti i u zahvalnosti nekome poželjeti.

Ovoga ste puta to Vi. Dirnuli ste naše srce i nadamo se da će ta Vaša gesta pažnje biti još jedan dragocjeni biser koji će se ugraditi u proces našeg oblikovanja zrele, zahvalne i zdrave osobnosti.

Ponekad kažu kako u današnje vrijeme trebaš znati tražiti dobrog čovjeka, međutim, to nije tako. Ima dobrih ljudi i mi živimo od njihove dobrote. I Vi ste

među njima, hvala za to krasno svjedočanstvo da se isplati biti dobar i druge činiti takvima.

*Zahvalni,
djeca, mladi i sestre Kuće Sv. Josipa za nezbrinutu djecu*

ROŠ HAŠANA U DUBROVNIKU

U dubrovačkoj sinagogi 18. rujna je prigodnom svečanošću proslavljen blagdan Roš Hašana.

Dubrovačka sinagoga druga je najstarija u Europi, a potječe iz 15. stoljeća te ukazuje na dugu povijest Židova u Dubrovniku, kazala je tom prigodom predsjednica Židovske općine u Dubrovniku Sabrina Horović.

Židovska zajednica u Dubrovniku trenutačno ima 55 člana, a sinagogu godišnje posjeti oko 70.000 turista.

Roš Hašana čestitali su i župan dubrovačko-neretvanski Nikola Dobroslavić, gradonačelnik Dubrovnika Andro Vlahušić te predstavnici vjerskih zajednica u Dubrovniku.

Dubrovnik je od svog osnutka puno trgovao s raznim krajevima, od kojih su neki imali priznate i velike trgovačke židovske zajednice. Prvi spomen Židova u Dubrovačkom arhivu datira iz 1326. godine kada je vlada Dubrovnika, da bi zamijenila svoga liječnika Egidija, uzela u službu liječnika Johannesu iz Akvileje. Nigdje se ne navodi da je taj liječnik bio židovskog podrijetla, no vjeruje se da je bio Židov.

Polovicom 14. stoljeća u Dubrovniku djeluje i magister Benedikt, za kojeg se navodi da je bio židovskog podrijetla, ali je prešao na kršćanstvo. Kasnije nalazimo dosta spisa vezanih uz razne trgovačke ugovore između židovskih i dubrovačkih

U nadi da će edukacija, programi za djecu i mlade te humanitarna djelatnost (p)ostati prioritetom naše zajednice, pripremamo se za sljedeće ljeto.

Laila Šprajc

trgovaca. Iako je Dubrovnik bio pretežno katolički grad, tolerancija prema ostalim religijama, pa i judaizmu, bila je uvriježena. No prvi se Židovi naseljavaju u Dubrovniku koncem 15. stoljeća te osnivaju svoju zajednicu koja postoji u Dubrovniku i danas

Židovi koji su u 16. stoljeću došli u Dubrovnik uglavnom su bili sefardski Židovi iz Španjolske i Portugala, odakle su u 15. stoljeću bili prognani. Nakon što je papa Pavao IV. 1556. godine protjerao Židove iz Ancone i oni su se sklonili u Dubrovniku. Među njima su bili i veliki liječnik Amat Portugalac i njegov prijatelj i pjesnik Izaija Koen, poznatiji kao Didak Pir.

Židovi su bili vrlo cijenjeni liječnici i ljekarnici u Dubrovniku.

Sinagoga u Dubrovniku, koja se nalazi u Žudioskoj ulici, svjedok je te duge tradicije judaizma na dubrovačkom prostoru, ali i svjedok suživota raznih kultura. Sinagogu su u 15. stoljeću podigli Židovi koji su

iz Španjolske došli u Dubrovnik. Dubrovačka sinagoga jako je oštećena u velikom potresu 1667. godine. U njoj se čuvaju obredni predmeti od 16. do 18. stoljeća. Dio tih predmeta bio je izložen na izložbi u New Yorku 1993. godine. Tamo su ostali pet godina, jer ih izlagači nisu htjeli vratiti. Nakon sudske presude, predmeti su vraćeni u Dubrovnik. Za vrijeme Drugog svjetskog rata Tore i drugi vrijedni predmeti bili su skriveni na nepoznatoj lokaciji i poslije su vraćeni.

Židovska zajednica u Dubrovniku osim sinagoge ima malu židovsku fontanu na Pilama i svoje groblje na glavnom dubrovačkom groblju Boninovo.

Nataša Barac

MEĐUNARODNI DAN STARIJIH OSOBA

Međunarodni dan starijih osoba, koji je proglasio UN, pod sloganom „Stariji ljudi kao nova snaga za razvoj“ obilježava se u cijelom svijetu 1. listopada kako bi se naglasila važnost osiguravanja životne sredine koja će pravovremeno odgovoriti na rastuće potrebe starijeg stanovništva te omogućiti aktivno starenje.

Iako je starenje privilegija i društveni napredak, ujedno predstavlja i izazov koji utječe na sve aspekte našeg društva i traži zajedničko djelovanje svih aktera u društvu. Svjetska zdravstvena organizacija upozorava na trend starenja europskog stanovništva: podaci pokazuju da je 2000. godine u svijetu bilo 600 milijuna osoba starijih od 60 godina, a smatra se da će do 2025. godine ta brojka doseći 1.2 milijarde. S 15,7 posto stanovnika u dobi iznad 65 godina, Hrvatska ulazi u zemlje s vrlo starim pučanstvom.

Međunarodni dan starijih osoba u Zagrebu je obilježen velikim „Gerontološkim tulumom“ na Zrinjvcu, manifestacijom niza zdravstveno – preventivnih aktivnosti za naše starije sugrađane koje se provode na području grada Zagreba. Tom su prilikom naši sugrađani pokazali da na njih itekako još možemo računati i da starija dob ne znači i kraj zabave.

Gerontološki centri – Zagrebački model izvrsnosti rada za starije

Povodom obilježavanja Međunarodnog dana starijih osoba, u organizaciji Zavoda za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“, Hrvatskog društva za gerontologiju i gerijatriju hrvatskog liječničkog zbora, Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom te Referentnog centra MZISS Hrvatske za zaštitu zdravlja starijih osoba, održana je 167. gerontološka tribina: Gerontološki centri – Zagrebački model izvrsnosti rada za starije.

Tribina je okupila brojne stručnjake s područja skrbi starijih osoba – liječnike, medicinske sestre, socijalne radnike i dr. da bi razmijenili informacije o inovacijama u skrbi za starije osobe. Tribinu su vodile pročelnica Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom mr. Višnja Fortuna te prim. dr. Spomenka Tomek – Roksandić, voditeljica Centra za gerontologiju

ZJZ „Dr. Andrija Štampar“.

Mr. Višnja Fortuna upozorila je na trend porasta teže pokretnih i nepokretnih osoba te rastućih potreba za organiziranom prehranom i pomoći u kući. U tu svrhu 2004. godine pokrenut je Projekt Gerontološki centri, osmišljen kao oblik izvaninstitucionalne skrbi za starije osobe. Na području Zagreba trenutno postoji devet Gerontoloških centara koji djeluju pri Domovima za starije i nemoćne, a namijenjeni su osobama koje žive u

vlastitom domu. Ciljevi Gerontoloških centara su osiguravanje neposredne skrbi i zaštite zdravlja u lokalnoj zajednici, edukacija i reintegracija starijih osoba. Ideja je da starije osobe mogu zadovoljiti svoje potrebe u svojoj lokalnoj zajednici pa tako centri nude različite usluge poput savjetovališta, radnih aktivnosti, kulturnih manifestacija, organizirane prehrane,

tjelovježbe itd. Iako je u početku postojala opasnost od neprihvatanja ovakvog tipa skrbi od strane samih starijih osoba, istraživanje o utjecaju provođenja Projekta je pokazalo da korisnici uključeni u aktivnosti imaju osjećaj veće socijalne uključenosti i pripadnosti u zajednici, uspješnije zadovoljavanje svojih potreba te ističu kako im se poboljšao društveni život. Prema mr. Fortuni, ovim se Projektom starijim osobama „omogućava ostanak u vlastitome domu“ te se „sprečava ovisnost o tuđoj pomoći i socijalna izolacija“.

Na kraju tribine zaključeno je da cijela Hrvatska treba biti pokrivena zagrebačkim modelom i da svi zajedno moramo raditi na tome da unaprijedimo kvalitetu života naših starijih sugrađana.

Ana Hermanović

Međunarodni dan starijih osoba u Zagrebu je obilježen velikim „Gerontološkim tulumom“ na Zrinjvcu, manifestacijom niza zdravstveno – preventivnih aktivnosti za naše starije sugrađane koje se provode na području grada Zagreba. Tom su prilikom naši sugrađani pokazali da na njih itekako još možemo računati i da starija dob ne znači i kraj zabave.

UZ DAN STARIJIH OSOBA

Dan starijih osoba, 1. listopada, povod je da se o toj brojnoj skupini naših sugrađana, susjeda, rođaka, zapravo, mnogim nama dragim i bliskim osobama, progovori u medijima, da se za njih nešto organizira, skrene pozornost na probleme s kojima se suočavaju. Gradski ured za socijalnu skrb i ove je godine organizirao tradicionalni „gerontotulum“.

No, za razliku od prethodnih koji su se održali na Trgu bana Jelačića, ovogodišnji je organiziran na Zrinjvcu. Bila je to prigoda da osobe treće životne dobi pokažu što rade, čime se bave, što ih zanima i što sve još mogu.

Na svojim štandovima korisnici domova i različitih programa gerontoloških centara izložili su radove, nastupile su plesne skupine, bilo je više zgodnih skečeva i glazbenih programa.

Sve smo to pratili iz publike, jer za privatne domove nekako nema mjesta u redovnom programu. Kao da korisnici domova drugih osnivača nemaju potrebu pohvaliti se svojim postignućima. Mi smo se ipak lijepo zabavili i proveli jedno vrlo ugodno prijepodne. No, nismo mogli ne zapitati se kome su to naši stariji sugrađani pokazivali čime se bave i što ih to još uvijek zanima i veseli. Odgovor je svakako - jedni drugima.

Ne mogu se oteti dojmu da je preseljenje tulumu s Trga na kojem nikada ne nedostaje publike, u najljepši park u gradu, ipak bila svojevrsna izolacija. Nadam se da su to uočili i organizatori te da će „gerontotulum“ sljedeće godine biti vraćen na središnji gradski trg.

Na ovaj svoj dan osobe treće životne dobi pokazale su da imaju volje i da se znaju izvrsno zabavljati, da njihove ruke još uvijek stvaraju i da smisao i potreba za lijepim nikada ne gasne. Svojim se hobijima oni bave cijele godine, ali ovaj dan bi trebao podsjetiti mlađe na skupinu ljudi koja, iako nerado traži, ipak treba njihovu pomoć.

Premda nisu dobili priliku izložiti radove na Zrinjvcu, korisnici našeg doma svojim su gostima tek nekoliko dana ranije, na Erev Roš Hašana, pokazali da se još uvijek vole i znaju urediti, da znaju oslikati prekrasne svilene šalove i da uživaju pjevajući. Nije im potreban taj jedan dan u godini da bi nam pokazali da su još uvijek aktivni. Čak i nas koji se svakodnevno družimo s njima nerijetko iznenade svojim idejama. Odnedavno u domu imamo kućnog ljubimca, mačka o kojem se brinu korisnici. Jedna korisnica održava ružičnjak, jedna se brine o našoj knjižnici, druga organizira glazbenu slušaonicu, nekoliko ih radi na porti i, što je najzanimljivije, uvijek se žale da za sve što ih zanima nemaju dovoljno vremena.

Paula Novak

BOZANIĆ KOD JASENOVCA

Nadbiskup zagrebački Josip Bozanić prvi je hrvatski kardinal koji je 24. rujna ove godine pohodio posavsko selo Jasenovac, u mjesnoj crkvi održao homiliju, obišao Muzej Spomen-područja i prošetao još dvjestotinjak metara do velike makete. S tog mjesta kreće put načinjen od drvenih željezničkih pragova do monumentalnog spomenika Kameni cvijet, u kojem je kripta pod kojom leže simbolički ostaci ubijenih logoraša.

S velikom je pozornošću dočekan ovaj pohod, mnogi ga smatraju povijesnim, za neke je došao prekasno, neki pak drže da je uranio.

Oni koji misle da je kardinal trebao i ranije doći, drže da Jasenovac zaslužuje da se žrtvama koje su tamo stradale, svi poklone.

Možda je ipak došao prerano, jer za takvu gestu treba zrelosti, a po tim mišljenjima nju Bozanić nije pokazao.

Činjenica da kardinal nije došao do spomenika najčešće je komentirana u javnosti. Kameni cvijet je simbol Jasenovca i svatko tko dođe ne propušta ga pohoditi. Zato kardinalu zamjeraju da je propustio izraziti pijetet žrtvama na mjestu gdje se to čini, u Jasenovcu i na svim sličnim stratištima u svijetu.

Nedolazak do kripte prizvao je sjećanje na dvojicu papa i njihovo klečanje u Auschwitzu. Papa Wojtyła je pokazao svoju slavensku toplinu kleknuvši i pomolvši se na mjestu na kojem zbog masovnih žrtava nitko ne može ostati hladan. Isto tako je učinio njemački sistematičan Benedikt XVI, a njegov je čin privukao posebnu pozornost svjetske javnosti. Upozorilo se na simboliku činjenice da papa Nijemac posjećuje bivši nacistički logor smrti: "Dolazim ovamo kao sin njemačkog naroda i zato moram i mogu ponoviti ono što je rekao moj prethodnik: morao sam doći ovamo. To je obaveza prema istini, prema onima koji su ovdje trpjeli, obveza prema Bogu".

Na mjestu strave, gdje nedostaju riječi, Bozanića nije bilo. Pokazao se hladan, neki bi rekli ledenoga srca.

Došao je do pola puta i vratio se nazad, zabilježili su mediji.

Homilija

U mjesnoj crkvi Bozanić je održao homiliju, njezin tekst je odmah podvrgnut analizama. Dvije rečenice su možda i najvažnije i vrijedi ih navesti: «Nismo došli ovamo radi raspravljanja i polemiziranja. Ne dolazimo iznijeti – premda to od nas neki i dalje traže – isprike, opravdanja, očitovanja, neka politička stajališta».

Uvažavajući to polazište ni ovaj tekst nije pripremljen usuprot tome ili za raspravu i polemiku, a kamoli da zastupa neka politička stajališta. Još manje da traži isprike ili opravdanja.

Ali zato ima dovoljno povoda da se navedu različitosti.

Dva pasusa u homiliji privukla su pozornost.

U prvom od njih je upečatljiv dio koji govori da je «dovoljno zločinaca pokazalo što može

bezumnost i nečovječnost. Nisu u pitanju samo strahote represivnih sustava i vodstva Kraljevine Jugoslavije; niti težnje i strahote Ante Pavelića i ustaša, slijepih privrženika nacionalnoj ideji, čiji je put vodio u vezanje uz ideologiju nacizma i fašizma, daleko od kršćanskih temelja i baštine našega naroda, što je sav hrvatski narod odvelo u tragedije i poniženja. Nije posrijedi ni sama ideološka zasljepljenost i strahote partizana i komunističkih vlastodržaca pod vodstvom Josipa Broza zvanog Tito, koji do današnjeg dana – pod krinkom antifašizma – ne žele priznati i preuzeti odgovornost za nečovječnost koja ide uz bok s nacističkom. Tu se suočavamo s otajstvom zla».

Načela ustaškog pokreta iz 1933. godine nisu dugačka, navedena su u sedamnaest točaka, a u 10. se kaže da «hrvatski narod ima svoj suverenitet po kome on jedini ima vladati u svojoj državi, upravljati svim svojim državnim i narodnim poslovima». Taj pokret u svojim

načelima sadrži ideologiju fašizma i nacizma, on je izvorno takav.

Katolički list objavio je tekst načela već 2. svibnja 1941. godine.

Antifašizam

Sav hrvatski narod proživljavao je za vrijeme Drugog svjetskog rata tragediju, ali nije sav ponižen. Već 22. lipnja 1941. godine je formiran Prvi sisački partizanski odred, prvi u tada porobljenoj Europi, s ukupno 77 boraca, većinom Hrvata.

Kraj rata u Hrvatskoj je dočekalo 250.000 boraca pod puškama.

Bozanić je ponovio nešto što je i ranije govorio, da ono što se u Hrvatskoj naziva antifašizmom često nije drugo nego pokriće i sinonim za prikrivanje partizanskih zločina. Samo jednom i to u homiliji u istarskom Lanišću kardinal se upitao: «Zar danas još netko može povjerovati da bi se antifašizmu oduzela vrijednost ako se jasno progovori o zločinima i zločincima s partizanske strane». I to je bilo jedini put da je govorio o vrijednostima partizanskog antifašizma.

O vrijednostima partizanskog antifašizma mogu svjedočiti i pripadnici židovske zajednice, osobito onih 2761 Židova interniranih u proljeće 1943. godine pretežno iz Kraljevice u talijanski fašistički logor Rab. Talijan Carlo Spartaco Capogreco u knjizi «Mussolinijevi logori» piše da se 8. rujna 1943. godine vijest o talijanskoj kapitulaciji proširila logorom, talijanski garnizon je razoružan 11. a već 13. rujna je od bivših interniraca formirana partizanska brigada «Rab».

Formacija s oko 1.600 boraca imala je pet bataljuna, od kojih jedan isključivo od Židova. Do 19. rujna većina interniraca prebačena je na kopno i priključili su se partizanima. Oko 250 Židova koji su ostali na Rabu nakon njemačke okupacije deportirani su u Auschwitz i na njihovim grobovima desetljećima poslije kleknula su i molila se dvojica papa.

U tekstu homilije stoji «Josip Broz Tito», Bozanić je pročitao: «Josip Broz, zvan Tito». Pod imenom Tito znao ga je cijeli svijet.

Odgovornost

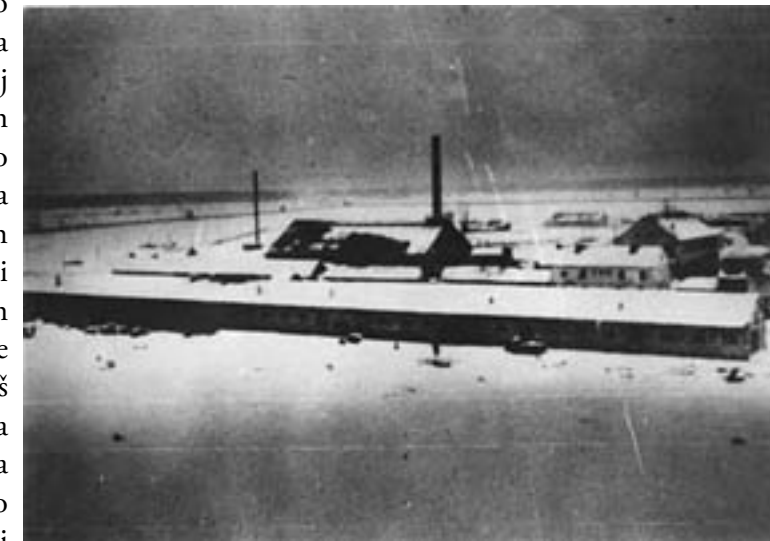
U drugom pasusu koji privlači pozornost kardinal je rekao: «Ovdje, u Jasenovcu, osjećamo duboku bol zbog svih žrtava, a posebno zbog onih koji su ovdje trpjeli i bili ubijeni od strane pripadnika hrvatskoga naroda, a još više od strane pripadnika Katoličkoj crkvi. Iako prepoznajemo grijeh onih koji su nedostojno nosili katoličko ime, Katolička crkva nikada u tome i takvim zločinima nije sudjelovala niti ih je podupirala. Štoviše, iako neki žele

Crkvi pripisivati propust 'nečinjenja', toliko je pokazatelja kako su se predstavnici Crkve i njezini vjernici na razne načine u teška vremena protivili nečovjećnoj ideologiji koja je bila usmjerena prema drugom čovjeku, a osobito prema pripadnicima židovskog i srpskog naroda, prema Romima, ali i političkim neistomišljenicima iz hrvatskoga naroda».

Fra Petar Jeleč u intervjuu «Jutarnjem listu» tvrdi da su pogrešne političke prosudbe i pogrešno shvaćen patriotizam onemogućili u to vrijeme širu proročku i evanđeosku akciju crkve, i po njegovu mišljenju nije ispravno poricati bilo kakvu odgovornost Katoličke crkve za nesreću hrvatskog i drugih naroda od 1941. do 1945. godine. Smatra da zacijelo postoji odgovornost nekih biskupa i svećenika, barem moralna ako ne druga, zbog njihove potpore ustaškom poglavniku Anti Paveliću i sudjelovanja u ustaškoj administraciji. Fra Jeleč istodobno podsjeća, kako kaže, na svijetle likove onih svećenika koji su se istaknuli svojim zalaganjem za očuvanje ljudskog dostojanstva svakog čovjeka, bez obzira na vjeru i naciju.

O takvim likovima Ćiril Petešić je napisao knjigu «Katoličko svećenstvo u NOB-u 1941-1945.»

Ive Mihovilović je na temelju dokumenata, odnosno arhive Ministarstva vanjskih poslova NDH, koja je bila sklonjena kod nadbiskupa Stepinca, a on ju brzo predao

novim vlastima, napisao knjigu «Vatikan i fašizam».

Bogoslov

Nakon oslobođenja 1945. nove su vlasti organizirale prikupljanje dokumenata o suradnji dijela katoličkog klera s fašistima i, koliko je poznato, svi su originalni dokumenti najkasnije 1946. prebačeni u Beograd, vjerojatno u arhiv Ministarstva vanjskih poslova.

Prema kazivanju sudionika prikupljanja dokumenata pronađen je i propagandi film, «promičbeni slikopis», iz doba NDH «O istraživanjima židovskih zločina». Film počinje scenom zagrebačke katedrale i Bogoslovije, kadrira se na trima osobama, jednom svećeniku i dvojici bogoslova i kaže se da je ovdje centar za istraživanje židovskih zlodjela. Svećenik i jedan od bogoslova su poznati, ali je ostalo nepoznato ime treće osobe. Film nije korišten u procesu protiv Stepinca.

Sada valja podsjetiti na dvije kardinalove rečenice s početka: «Nismo došli ovamo radi raspravljanja i polemiziranja. Ne dolazimo iznijeti – premda to od nas neki i dalje traže – isprike, opravdanja, očitovanja, neka politička stajališta».

Za kardinalovu homiliju doista se može ustvrditi da nije izgovorena radi raspravljanja i polemiziranja, nju se može shvatiti kao novo tumačenje. Krajnje, zaista krajnje pojednostavljeno, svodi se na to da su ustaše «strahota», da su partizani pod krinkom antifašizma «nečovječnost» i ostaje jedini svijetli lik, kako je kazao Bozanić: «dragocjen uzor hrabrih svjedoka, među kojima je nedvojbeno najuzorniji, blaženi Alojzije Stepinac».

Za beatifikacije kardinala Stepinca korišteno je četrnaest argumenata, svi se odnose na razdoblje nakon 1945. godine.

Don Živko Kustić napisao je u svojoj «Jutarnjoj propovijedi» o Stepincu, u osvrtu na razne komentare Bozanićeve homilije u Jasenovcu, i ovo: «On će ipak biti proglašen svecem cijele Katoličke crkve. I to će biti konačna riječ za povijest».

Poruka je jasno upozorenje. Tko ju ne bude prihvatio mogao bi doživjeti, poput svojedobno Slobodana Šnajdera zbog teksta u «Novom listu», da mu kao tada nadbiskup Tamarut tko pošalje fetvu jer drugačije misli.

Mladen Mali

Hrvatska u logorima NDH 1941. - 1945.

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Ludbreg je u sklopu svog godišnjeg plana rada početkom listopada organizirala predstavljanje knjige „Hrvatska u logorima 1941. - 1945.“

Miše Deverića i Ivana Fumića. Nakon pozdrava i uvodnog govora Zdravka Pahora, predsjednika UABA Ludbreg, sat povijesti o situaciji i događajima tijekom Drugog svjetskog rata u ludbreškom kraju održao je povjesničar Milivoj Dretar. Pritom su opisani progoni ludbreških Židova, Srba i Roma koji su u najviše slučaja završili u logoru Jasenovac. Knjigu su predstavili autor Ivan Fumić i Krešimir Piškulić, član Predsjedništva SABA koji su se osvrnuli i na novootkrivene masovne grobnice

komunističkog režima. Predstavljanje je upotpunila slide-projeksija o ustaškim logorima te knjiga „Poimenični popis žrtava koncentracijskog logora Jasenovac“.

Promociji knjige su nazočili predstavnici gradske uprave, Vijeća srpske manjine, antifašisti Varždinske županije. Prije predstavljanja knjige položeno je cvijeće na židovskom groblju u Ludbregu, a svim školskim knjižnicama u ludbreškom kraju su podijeljeni besplatni primjerci knjige. Knjiga je poslije predstavljena i u Varaždinu te u Lepoglavi.

M. D.

Sukot u ŽO Osijek

Za razliku od prethodnih godina, ovaj je Sukot za članove Židovske općine Osijek počeo upravo onako kako, gdje i kada treba.

U našoj maloj sinagogi, uz rabina Luciana Moše Prelevića, imali smo Erev Šabat i Erev Sukot u petak navečer, uoči prvog dana Sukota. Mnogi su se članovi našli zatečeni, jer službi u sinagogi nisu prisustvovali odavno. Međutim, snašli su se brzo pa je do kraja službe izgledalo kao da je rabin iz naše općine i kao da se služba odvija redovito. Nakon službe i nakon kiduša, imali smo neformalno predavanje, bolje rečeno – razgovor s rabinom, koji je također mnogima dobro došao. Naročito starijim članovima. Oni mlađi ni ne znaju da im to nedostaje, jer su odrasli u drugim uvjetima.

Prvi dan Sukota proslavljen je na već uobičajenom mjestu, u Tikvešu, malom mjestu u srcu Baranje kraj Kopačkog rita. Proslavu su nam uveličali prijatelji iz Zagreba, Subotice, Zrenjanina, Sombora i Novog Sada koji tradicionalno dolaze na ovu proslavu na otvorenom.

Djeca iz Nedjeljne škole su uz pomoć odraslih izgradila suku, koja je ove godine doduše bila malo slabije konstrukcije, ali izdržala je. Rabin je posvetio suku i imali smo kratku molitvu koja je dala posebnu draž ovoj proslavi Sukota.

Program se sastojao od koncerta grupe „Jewbox“ koja je oduševila publiku, a i Emma Štern, polaznica Nedjeljne škole i mlada klarinetistica nam je izvela nekoliko kompozicija, što samostalno, a što uz pratnju grupe „Jewbox“. Nadamo se da će nas još koji put Emma počastiti svojim sviranjem, jer je zaista talent u usponu.

Nakon toga smo imali zabavu uz izraelski ples na livadi pored suke.

Nakon ručka (neizostavni fiš paprikaš) nastavila se zabava uz ples i pjevanje, gdje je svatko našao barem jednu kompoziciju za svoju dušu. Međutim, vrijeme neumitno teče, još brže kada se dobro zabavljamo, tako da vrijeme rastanka uvijek dolazi prebrzo.

Ostaje opet iščekivanje nekog novog susreta, nadamo se ne tek za sljedeći Sukot!

Nives Beissmann

Crtice iz vrtića

U rujnu je započela još jedna godina našeg zajedničkog druženja. Pridružilo nam se dosta novih prijatelja i sada nas već ima stvarno puno. Nakon početnog upoznavanja i privikavanja, postali smo pravo društvo i dani su nam puni zanimljivih aktivnosti. Rujan je bio odličan, jer smo mogli šetati gradom, igrati se u zagrebačkim parkovima, posjećivati naše prijateljice „kumice“ na Dolcu, učiti kako se zove koja ulica u Gradu i kako zapravo voze naši plavi tramvaji.

Proslavili smo Roš Hašana uz jabuke i med, a imali smo prilike i vidjeti pravo pravcato sače i košnicu (bez pčela ovoga puta). Obilježili smo i Svjetski dan pismenosti, uz upoznavanje različitih slova (naša su puno drugačija od hebrejskih) te Međunarodni dan mira kada smo razgovarali o različitim ljudima, jezicima i kulturama. Na Svjetski dan pješaka i u okviru akcije „Volim hodanje“ i mi smo se pridružili šetačima i malim koracima dali svoj veliki doprinos.

Ujedno smo utvrdili već dobro nam znano gradivo: kako hodati cestom te kada i gdje prijeći cestu. Ovom prilikom podsjećamo Vas vozače da smo i mi sudionici u prometu te da pazite na nas.

Pripreme za Sukot bile su izvrsne! Naš vrtić organizirao je radionicu za roditelje i djecu u kojoj su izrađeni mnogobrojni unikatni ukrasi za našu Suka.

I na kraju jedan kratki kviz za sve Vas: „Koja je razlika između morskog i šumskog ježa?“

Pozdrav iz vrtića Mirjam Weiller,
Djeca i dode

“Ovaj je mokri, a ovaj suhi!”

Retrospektivna izložba našeg poznatog i uglednog grafičara, slikara i umjetnika Alfreda Pala otvorena je sredinom rujna u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu.

ALFRED PAL: GRAFIČKI DIZAJN

Retrospektivna izložba predstavlja 66 godina rada tog vrhunskog slikara i grafičkog dizajnera koji je opremio golem broj knjiga, uključujući velike biblioteke poput "Hita", "Evergrina", ITD-a i drugih.

Osim "Biblije" Pal je dizajnirao kapitalna djela iz povijesti književnosti i povijesti umjetnosti, rječnike i druge vrijedne publikacije.

Autorica izložbe je povjesničarka umjetnosti Branka Hlevnjak, a na retrospektivi je izložen vrlo velik broj naslovnica što ih je Pal dizajnirao te stotinjak plakata iz kojih se iščitava njegova politička angažiranost.

„Nema kuće ne samo u Hrvatskoj, već i na prostoru čitave bivše Jugoslavije, gdje se neće naći neka knjiga koju je grafički uredio Alfred Pal“, kazala je.

„Osobita mi je čast i zadovoljstvo pozdraviti vas u prigodi današnje svečanosti jer otvorenje izložbe Alfreda Pala, barda hrvatskog dizajna, osebujnog kreativnog umjetnika, jednog od najistaknutijih predstavnika grafičkog dizajna 20. stoljeća zasigurno je svečanost“, rekao je, otvarajući izložbu, ministar kulture Republike Hrvatske Božo Biškupić.

Istaknuo je da se u njegovu radu zrcale preokupacije likovne umjetnosti i grafičkog dizajna od druge polovice 20. stoljeća. Ti radovi, dodao je, svjedoče o slobodi stvaralaštva 50-ih godina u Hrvatskoj, u vrijeme kad umjetnici otvaraju putove od socrealizma

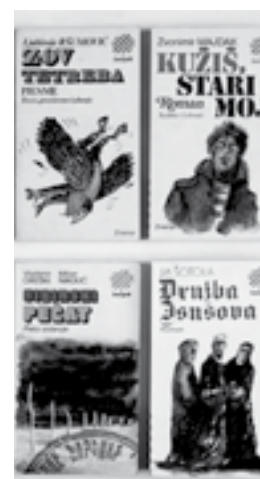
u apstraktno slikarstvo. Pal je, ustvrdio je, jedan od najoriginalnijih predstavnika suvremenoga hrvatskog grafičkog dizajna i upravo je to potrebno naglasiti danas kad hrvatsku suvremenu umjetnost prosuđujemo u europskom kontekstu.

„Izložbasvjedoči o kulturnom kozmopolitizmu, ali isto tako govori i o njezinu autoru – Alfredu Palu. Mitteleuropejac, Vukovarac i Zagrepčanin – kao svjedok onoga što se zbivalo u njegovu dugu životu u nas i na širem geopolitičkom prostoru, Pal je bio jedan od onih koji se vođen spoznajama iz povijesti i vođen vlastitom savješću zalagao uvijek za europsku Hrvatsku i dao i svoj doprinos u danima osamostaljenja Hrvatske i Domovinskog rata“, rekao je Biškupić, spomenuvši njegov plakat iz 1991. pod nazivom "Help Croatia". Pal je morao proći pun krug poricanja i nametanja drugih identiteta što se može iščitati i iz izloženih djela, ocijenio je Biškupić.

Grafički dizajn je specifična i relativno stroga disciplina, pa ipak, teško je u potpunosti odvojiti ga od cjelokupnoga stvaralaštva Alfreda Pala, koje obuhvaća karikaturu, ilustraciju i slikarstvo. Još je teže odvojiti ga od činjenice da je specifičan životopis svjesno i više puta podsvjesno, po autorovim riječima, utjecao na različita grafička rješenja naslovnica knjiga, posebno na oblikovanje angažiranih plakata.

Branka Hlevnjak je, uz ostalo, istaknula kako je grafički dizajn specifična i relativno stroga disciplina, dodavši kako je teško potpuno odvojiti dizajn od Palova cjelokupnog stvaralaštva, koje obuhvaća karikaturu, ilustraciju i slikarstvo. Svojim djelima utjecao je na različita grafička rješenja naslovnica knjiga, posebno na oblikovanja angažiranih plakata.

Alfred Pal je oblikovao cijeli niz kapitalnih knjiga, pojedinačnih ili kao dijelova biblioteka, koje potvrđuju njegovu širinu i sposobnost prepoznavanja različitih zadataka koji stoje pred dizajnerom. Naime, grafički dizajn je bitan segment vizualne komunikacije, što znači da je jedno od njegovih osnovnih načela uspostavljanje te komunikacije.

„Mogu samo pozdraviti sve svoje stare prijatelje, a ovoga puta neću puno pričati već vas pozivam da pogledate izložbu“, rekao je velikom broju okupljenih Alfred Pal.

Bitan dio grafičkog dizajna Alfreda Pala čine plakati. Štoviše, jedan je od rijetkih dizajnera koji je plakat prihvatio ne samo kao obvezu prema naručitelju nego i kao medij vlastitog umjetničkog angažmana.

Oštromnost, podrugljivost ili naprosto duhovitost koja se javlja u dizajnu Alfreda Pala prepoznaje se i u raznim oblicima dosjetki. Tako je za Araličinu biblioteku (1990.) u duhu današnjih serijala i kolekcionara, onih koji knjige ne čitaju već ih trebaju za „ukrase u regalima“, stavio na dnu naslovnice slova koja tek u kompletu od sedam knjiga dobivaju smisao: Aralica. Zasebno pak ne znače ništa.

ALFRED PAL

Slikar i grafički dizajner Alfred Pal rođen je 1920. godine u Beču. Osnovnu školu polazio je u Krakovu i Beču, a gimnaziju u Vukovaru gdje je maturirao 1940. godine. Upisao se na studij arhitekture u Beogradu, ali zbog proglašenja „numerus clausus“ nije primljen. Vrijeme Drugog svjetskog rata proveo je u bijegu i u talijanskim logorima „Porto-Re“ u Kraljevići i „Campo concentramento di prigionieri civili di guerra“ na Rabu (1942. - 1943.).

Nakon kapitulacije Italije postao je borac NOB-a. Sudjelovao je na kongresu Kulturnih radnika Hrvatske

u Topuskom u svibnju 1944. godine. Kao karikaturist bio je član ratne redakcije „Vjesnika“ ZAVNOH-a (1944. - 1945.) te tehnički urednik „Ilustriranog vjesnika“ (1945. - 1947.) i jedan je od osnivača (1945.) i urednika „Kerempuha“ (1947. - 1949.). Bio je zatočenik zloglasnog logora Goli otok između 1949. - 1950. te od 1951. do 1954. godine.

Potom se bavio raznim poslovima: aranžiranjem izloga, prevođenjem i grafičkim dizajnom. Od 1970. do 1984. godine bio je likovni urednik u Nakladnom zavodu matice Hrvatske, a od 1985. godine je slobodni umjetnik.

Samostalno je izlagao u Zagrebu, Vukovaru, Rijeci, Karlovcu, Dubrovniku, Hvaru, Sarajevu, Tuzli, Mostaru i drugdje.

Dobitnik je Nagrade „Vladimir Nazor“ za grafiku 1974. godine. Inicijator je i osnivač ZGRAF-a (1975.) i likovne galerije „Milan i Ivo Steiner“ u Židovskoj općini Zagreb (1993./1994.)

O Alfredu Palu su snimljeni kratki dokumentarni filmovi „Sudbine“ i „The Painter“ (1987.) te „Goli otok“ (1994.) režisera Bogdana Žižića koji je na filmskom festivalu Zagreb 1994. godine dobio prvu nagradu u kategoriji kratkog i dokumentarnog filma te „Jedna priča iz Vukovara“ (2001.), također u režiji Bogdana Žižića.

Nataša Barac (u tekstu korišteni i materijali iz kataloga izložbe)

Autorica izložbene koncepcije i teksta kataloga je povjesničarka umjetnosti Branka Hlevnjak, dok koordinaciju izložbe i katalošku obradu izložaka potpisuje Koraljka Vlažo, voditeljica zbirke dizajna i viša kustosica Muzeja za umjetnost i obrt.

Likovni postav izložbe nastao je u suradnji Branke Hlevnjak i Alfreda Pala, koji potpisuje i grafičko oblikovanje kataloga i plakata.

Izložba u Muzeju za umjetnost i obrt predstavila je kako idejna rješenja, tako i realizirane plakate, letke te ovitke i / ili korice knjiga, stvarane još od Pekara Matejčića, karikature iz 1942. i Partizanskog bukvara iz 1944. godine pa sve do danas, koji pokazuju sa svim svojim specifičnostima kontinuitet rada i stvaranja Alfreda Pala kroz kulturne, društvene i političke mijene.

Poznato je da plesna skupina Or haŠemeš slijedi program čiji je cilj proučavanje plesnih koraka koji doprinose rasvjetljavanju pojedinosti iz povijesti židovskog naroda uz primjeren religijski i kulturni kontekst. Sukladno tome stalno se tražila ravnoteža kako bi se osigurala podjednaka zastupljenost plesova koje su nastajali u pojedinim različitim židovskim zajednicama na različitom geografskom području, u određenom vremenskom razdoblju, a koji se međusobno razlikuju s obzirom na isprepletenost odnosa s ostalim narodima u okruženju. Iako se poštivanje tog principa moglo pratiti kroz brojne plesno-scenske cjeline, ipak se tijekom dvanaestogodišnjeg rada primjećuje da grupa poprima jasan identitet, a koji, kao posljedica energično izraženih želja članova, ide sve više u korist biblijskih sadržaja.

BURNO LJETO PLESNE SKUPINE OR HAŠEMEŠ

Drugim riječima, mladi plesači ustrajno, uzastopno nagovaraju da i nova tema bude iz Biblije, bilo da se radi o sadržajima iz Tore ili neke druge biblijske literature. Pažljivo se, i po nekoliko puta, strpljivo čitaju tekstovi, vode žučne diskusije te analiziraju različiti aspekti, a sve to zajedno stvara ugodnu atmosferu iz koje se zajednički rađaju brojne nove ideje. Takav rad, koji traje već dulje vrijeme, doveo je do veće privrženosti i pretvorio grupu onih nekadašnjih mladih nemirnih dušica u prave zrele odgovorne ljude spremne preuzeti svaku vrstu obaveza.

To su ove godine u potpunosti pokazali u Plesnom kampu Or haŠemeš u Pirovcu.

Posebno, pak, veseli činjenica da su nas prepoznali u uredu Židovske općine Zagreb te u vrijeme prepletanja financijske krize s onom još gorom, moralnog karaktera, koja je zahvatila ove prostore, pa i neke ljude od kojih to nismo očekivali, ured je, iako sa skromnim financijskim sredstvima, primjereno situaciji, ali bezrezervno podupro nastavak našeg seminarskog rada pa tako održao povjerenje u židovske vrijednosti.

Dobro došli u kraljevski grad Biograd na moru, riječi su, koje su nas dočekale na dolasku!

Nezaboravan je bio *spektakl* na velikom glavnom trgu Biograda! Nitko od nekoliko stotina gledalaca nije ostao ravnodušan kada se u predvečerje vrućeg ljetnog dana zaorila židovska muzika, a na još vrući kamen

uletjele bose noge suncem preplanulih plesača obavijenih laganim velovima, nošenih povjetarcem, dok su na crvenom horizontu titrale prve zvijezde, sve dok, kao da je dio scenografije, nebo nije postalo tamno i prepustilo prednost izvođačima.

Dok su odrasli užurbano izvlačili fotoaparate i kamere, da bi ovjekovječili scene iz biblijskih priča, djevojčice su se spontano približavale plesačicama tako da su se, što se nastup bližio kraju, toliko unijele i gotovo postale dio njega. S obzirom na oduševljenje publike, plesači su izveli i dodatak te tom prilikom pozvali sve da se priključe, što ih je mnogo i učinilo.

Grad Biograd okružen je nacionalnim parkovima i parkovima prirode, grad bogate i burne povijesti, grad dugogodišnje turističke tradicije, bogate turističke, kulturne, povijesne, sportske i ugostiteljske ponude.

Naš je nastup organizirala Turistička zajednica na čelu s gospodinom Ivom Eškinjom koji je dugogodišnjim zalaganjem zajedno sa svojim suradnicima grad doveo do veličine pogodne za život po mjeri čovjeka.

To je važno istaknuti jer je Biograd ove godine postao svojevršno turističko čudo. U godini recesije stranih

je turista bilo 103.129 ili 15 posto više nego lani, a ostvarili su 602.391 noćenje ili 13 posto više nego 2008. godine, tako da su do sada imali 9 posto posjetitelja više nego lani i nije registriran negativan rezultat ni u jednom mjesecu.

Uloženi trud vidljiv je i kroz podugačak popis događanja i manifestacija, a naš se nastup pod nazivom *I bijahu poslani u zemlju*

Kanaan, zemlju meda i mlijeka odvijao u sklopu *Biogradskog ljeta 2009.*

Istom je plesno-scenskom cjelinom plesna skupina Or haŠemeš nastupala i 4. rujna u sklopu *Tjedna Izraela* u Kazalištu u Virovitici te na nastupu pod nazivom *SVA LICA RAZLIČITOSTI, folklorne tradicije nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj* održanom 14. rujna u Gradskom dramskom kazalištu Gavella. Neda Wiesler

- U gradu Biogradu tijekom ove godine organizira se 36. regata jedriličara (gradska, međugradska, županijska, državna i međunarodna razina).

- Međunarodni plivački maraton s preko 160 sudionika.

- Festival izvorne hrane, pića, gastro delicija, izvornog suvenira i folklor. Na stolu dugom 650 metara 235 izlagača iz svih krajeva Lijepa naše te gostiju iz Mađarske, Slovenije i BiH. Tim događajem i podizanjem triju Plavih zastava ušli smo u punu turističku sezonu. Ta je manifestacija već tradicionalnog karaktera i organizira se uvijek prvog petka mjeseca lipnja. Okuplja oko 20.000 posjetitelja.

- Biogradske litnje igre (na tragu nekadašnjih Jadranskih susreta) okupljaju svakog četvrtka u srpnju i kolovozu ekipe iz gradova u priobalju (Senj, Novi Vinodolski, Crikvenica). Cilj im je očuvanje tradicionalnih igara naših predaka i razvijanje duha dobrosusjedskih odnosa kao i zabava gostiju na bazenu «Ilirija» gdje se okuplja redovito oko 5.000 posjetitelja.

- Biogradska noć – velika turistička fešta, satkana iz različitih elemenata kulturno- zabavnog, edukativnog, gastronomskog i svekolikog užitka uz nezaboravni

ozvučeni piromuzički vatromet i muzički laser program. Okuplja više od 25.000 posjetitelja.

- Morska alga (igra za svakog) na pedalinama – nešto slično Sinjskoj alci.

- Večer folklor – velika manifestacija koja okuplja veliki broj izvođača – kulturno-umjetničkih družina iz zemlje i inozemstva.

- Tradicionalna međunarodna škola folklor okuplja naše mlade iz mnogih zemalja svijeta.

- Biogradsko ljeto 2009., kao i sva do sada u sebi, sadržavalo je mnoge aktivnosti koje su se svakodnevno događale i organizirale u gradu na mjesnoj pozornici.

- Tradicionalni susret klapa.

- Biograd Boat Show održava se svake godine u drugoj polovici listopada.

- Redovite kino predstave na Ljetnoj pozornici.

- Redovite izložbe u Zavičajnom muzeju i u Gradskoj galeriji.

- Koncerti ozbiljne glazbe u mjesnoj crkvi Sv. Stošije.

- Sportske aktivnosti, odbojka na pijesku, vaterpolo, plivanje....

Da je uspjeh prepoznat od šire zajednice svjedoče i sljedeća priznanja:

- Dvije plave zastave na plažama: plaža «Dražica» i plaža «Bošana»

- Plava zastava u marini «Kornati»

Prva Plava zastava na javnim plažama u Zadarskoj županiji podignuta je upravo u Biogradu na Moru na plaži «Dražica» prije šest godina.

- Srebrni cvijet Europe osvojen 2007. godine.

- Grad Biograd na Moru svake godine Zadarski list i Turistička zajednica Zadarske županije proglasi najuređenijim gradom u Zadarskoj županiji.

- Priznanje za izvanrednu suradnju s gradskim strukturama.

- Diploma »Plavi cvijet« za najuređeniju ulicu koju dodjeljuje Hrvatska turistička zajednica.

- Posebno priznanje za kvalitetu – Kvaliteta za Hrvatsku, Hrvatske televizije i Hrvatske gospodarske komore.

- Priznanje Hrvatske turističke zajednice – Najdomaćin predsezona, za najpripremljeniji grad u predsezoni.

- Priznanje Turističke zajednice Zadarske županije i Zadarskog lista za najuređeniju javnu plažu...

Kulturno društvo 'Miroslav Šalom Freiburger' organiziralo je u Židovskoj općini Zagreb 13. listopada tribinu ugledne povjesničarke umjetnosti dr. Snješke Knežević o Ignjatu Granitzu i njegovoj kući na zagrebačkom Cvjetnom trgu koja je nedavno srušena zbog izgradnje trgovačko-poslovo-stambenog objekta. Uz dr. Knežević, autoricu niza radova o zagrebačkom urbanizmu i arhitekturi, između ostalog i knjige "Zelena potkova Zagreba", na tribini je sudjelovao i inž. Niko Gamulina, urbanis i aktivist „Zelene akcije“, a ulomke iz tekstova Lelje Dobronić i Josipa Horvata čitala je Vlatka Bjegović.

IGNJAT GRANITZ I (SRUŠENA) KUĆA GRANITZ

U prvom je planu bila povijest i memorija kuće Granitz, u drugom pitanje zašto je kuća srušena da ustupi mjesto

Ignjat Granitz

trgovačko-poslovno-stambenom komercijalnom objektu, istaknula je dr. Knežević. Ignatz ili Ignjat Granitz (1845 – 1908) bio je zajedno s Lavoslavom Hartmannom i Vilimom Schwarzom predvodnik modernizacije tiskarstva i nakladništva u Zagrebu, a sva trojica bili su i istaknuti članovi Izraelitske općine Zagreba.

Sam je Granitz bio prvi nakladnik školskih knjiga u Hrvatskoj, a uz to je izdavao beletristiku, napose djela hrvatskih autora.

Kuću u staroj Margaretskoj ulici (danas Preobraženskoj) sagradio je 1886. godine, u njezinu prizemlju i dvorištu bili su poslovni sadržaji, a prvom i drugom katu stan obitelji. Dom Granitzovih bio je okupljalište zagrebačke i hrvatske umjetničke, kulturne i društvene elite, a Josip Horvat ga u knjizi „Živjeti u Hrvatskoj, zapisci iz nepovrata 1900 - 1941.“ obilježava kao jedini zagrebački salon koji se mogao uspoređivati s pariškim salonima na prijelomu stoljeća. Granitzov salon bio je mjesto diskusija, muziciranja, okupljanja. Nakon Granitzove smrti, napose u razdoblju između dva rata, u kući su našle mjesto redakcije više dnevnih listova i časopisa, kao što su Jutarnji list, Večer, Obzor, a Grantizova je tiskara prerasla u najveću novinsku tiskaru u Zagrebu, „Tipografiju“. Poslije Drugog svjetskog rata tu bile redakcije i poslovnice Večernjeg lista i Vjesnika.

Kad je, dakle, riječ o memoriji kuće, neupitno je da je ona povijesni locus (mjesto) zagrebačkog i hrvatskog novinstva, nakladništva i tiskarstva. Postavlja se pitanje: nije li na toj memoriji (kuće, trga) trebalo utemeljiti koncept obnove kuće i intervencije u bloku? Nije li

to mogao biti kulturni centar koji bi možda mogao sadržavati muzej zagrebačkog novinstva (koji dosad ne postoji), društveno i kulturno okupljalište specifičnog programa koji bi proizašao iz takvog karaktera mjesta?

Nadalje, postavlja se pitanje je li u gustoj, izgrađenoj strukturi samog središta Donjega grada potrebno graditi objekt kakav se tu gradi? Načelo intervencije u donjogradskom bloku treba biti regulacija, a ne izgradnja. Dakle, uređenje, čišćenje, oplemenjivanje, a ne zagušenje, u ovom slučaju neprimjerenim i potpuno neprilagođenim sadržajima.

Ruševine kuće Granitz, pogled iz unutrašnjosti bloka, 2009.

Opasan presedan

U vrlo živoj diskusiji u ŽOZ-u bilo je riječi o postupku kojim je ishoda realizacija projekta unatoč najvećim protestima koji se se javili u vezi s nekom intervencijom u povijesnom središtu Zagreba. Zbog privatnog projekta, kojem za volju padaju dvije kuće, unakazuje se uređena pješačka zona (u Varšavskoj ulici) i gradi predimenzionirana garaža, mijenjali su se generalni urbanistički plan i zakoni. Postavlja se pitanje zašto je

0. Kuća Granitz dospjela je nakon rušenja insule iz ulice na (budući) trg

taj projekt dobio takvu podršku gradskih i državnih političkih vlasti?

Niko Gamulin, poznati arhitekta i aktivista nevladinih organizacija aktivno je sudjelovao sa suprugom Uršom Raukar, glumicom u protestu i artikuliranju protesta. Po Gamulinu kuća je srušena a srušiti kuću isto je kao i uništiti ljudski život. Reakcija građanstva na rušenje bila je najveća do sada na bilo kakvu intervenciju u Zagrebu. Kuća je srušena na katastrofalan način, smatra Gamulin, sakrili su rušenje što pokazuje sa kakvim ljudima imamo posla.

Oskar Aleksander, Stara Margaretska ulica, slikana iz kuće Aleksander, stara Margaretska 4

U razgovor se uključio i dr. Zvonko Maković, povjesničar umjetnosti koji smatra da je to atak na memoriju grada te je istaknuo dvije komponente: prva je nefunkcioniranje pravne države gdje je obespravljeno pravo vlasništva nasljednika Vuka Pavlovića koji danas

živi u Kanadi. Druga komponenta je obespravljena javnost o čemu se godinama govori ali se ništa ne uvažava.

Boro Doklešić, vodeći urbanist u Zavodu za planiranje grada smatra da je to početak kraja Donjeg grada i pita se kako ubuduće reagirati na ovakve atake, kako reagirati kada ne postoji Grad kao zastupnik javnog interesa. Zašto se to ne bi dogodilo i sa Zrinjecom? Doklešić označava to situacijom u kojoj nema pravila, pravila se podređuju onom interesu koja se pojave u datom trenutku.

Na tribini je zaključeno da je riječ o opasnom presedanu koji privatnom kapitalu otvara mogućnost da prema svojim motivima prekraja povijesnu jezgru Zagreba.

Snješka Knežević/Nataša Maksimović Subašić

GRANITZOV KRUG

ishodište Schwarzovi iz Nagy Kanisze

Braća Meir Leb Schwarz, kantor (hazan) i Horam Schwarz, bilježnik općine.

1. generacija: Salomon i Ber (sinovi Meira Leba) i Vilim (sin Horama)
2. generacija: Antun/Naftali, sin Bera, muzičar Leopold/Ljudevit, dobrotvor, sin Salomona dr. Ljudevit, odvjetnik i dr. Žiga, liječnik (Dječji ambulatorij), sinovi Vilima
3. generacija: Rikard, muzičar, sin dr. Ljudevita
Prvi u Zagrebu - Salomon Schwarz, tapetar († Zagreb, 1869.), sin Meira Leba.

Došao iz Nagy Kanisze, oženio Katarinu, kćer Isaka Löbla, nastarijeg člana ŽO; još prije dolaska prvog rabina Arona Palotte bio je prvi kantor (služio 43 godine); nakon smrti Katarine oženio njezinu rođakinju Johannu Schlesinger i ima s njom šestoro djece (najstariji Leopold, dobrotvor i osnivač Doma za nemoćne i stare). Ženi naredio da se nakon njegove smrt uda za Adolfa Herzla iz Nikolsburga/Mikulova iz Moravske, velikog židovskog centra sa 16 sinagoga; vjenčao ih je u Beču rabin Horowitz.

Ber Schwarz († Zagreb 1842.), sin Meira Leba, Salomonov brat, izuzetno obrazovan, autor knjige „Likve Isahar“, otac muzičara Naftali/Antuna.

Ignjat Granitz i Vilim Schwarz

Ignatz ili Ignjat Granitz (Nemesz Magasy, županija Vacs 1845. – Zagreb 1908.) bio je industrijalac, poduzetnik i nakladnik, mecena.

0. Ignjat Granitz sa suprugom Paulom

doba kad poziva Granitza, Hartmann je već etablirani knjižar.

Granitz je najprije poslovao s Hartmannom, a poslije njegove smrti sa Schwarzom. Bio je upravitelj Hartmannove knjižare i tiskare; 1878. osnovao je s Hartmannom veletrgovinu papira „Hartman & Granitz“. Od 1879. tiskao, a od 1896. izdavao je zagrebačke njemačke novine, Agramer Zeitung. I Hartmann i Granitz bili su 1880-ih članovi predstojništva Izraelitske općine Zagreba i donacijama pomagali njezine socijalne ustanove i projekte.

Godinu dana poslije Hartmannove smrti, 1882., Granitz je s Vilimom Schwarzom osnovao tiskaru „Ignjat Granitz & Comp.“ (Gajeva 2, u sklopu nekadašnje Zakladne bolnice). Od 1882. počeo je tiskati školske knjige, a od 1894. i literaturu. Godine 1895. bio je među suosnivačima „Zagrebačke tvornice papira“, a bio je osnivač i doživotni podpredsjednik „Saveza hrvatskih i slavonskih industrijalaca“ te član „Hrvatsko-slavonske komercijalne banke“. Zalagao se za napredak i razvoj industrije. Gradski zastupnik bio je od 1906. do smrti, 1908.

Kćeri Olga i Zlata bile su izvrsne pijanistice i u Granitzovu domu održavale kućne koncerte u kojima je sudjelovao Olgin muž, kritičar i zborovođa, Ernest Schulz. Tamo je često zalazila Milka Trnina, koja je bila Granitzova prijateljica, te Dora Pejačević koja je bila prijateljica Granitzovih kćeri; kad je dolazila u Zagreb

uglavnom je odsjedala kod njih. Olgi i Ernestu Schulzu posvetila je Sonatu u c-mollu za cello i klavir (1913.), a Olgi „Dva intermezza“ (1916.)

Granitz je od 1894. velikim svotama podupirao izgradnju i opremu palače Bogoštolja i nastave, Opatička 10, napose uređenje „Zlatne dvorane“. S Izidorom Kršnjavim vezalo ga je trajno prijateljstvo. Kolekcionirao je slike umjetnika na prijelomu stoljeća (Bukovac, Crnčić, Iveković) s održavao s njima također prijateljske odnose.

Vlasti NDH oduzeli su obitelji, zbog toga što su bili Židovi, svu imovinu. Većina članova obitelji Granitz je pobijena. Jedna kćer, Olga Schulz, ubijena je na ulici usred Zagreba. Druga, Zlata Schulz (bile su udane za dvojicu braće) izvršila je samoubojstvo kada je Gestapo došao po nju. Treća, Štefanija, preživjela je rat skrivajući se u Nizozemskoj. Najstarija, Janka, iako je još 1900. postala katolkinja, bila je odvedena u zatvor na Savskoj cesti, odakle su je izbavili bivši studenti njenog sina, profesora filozofije Pavla Vuk-Pavlovića Ubijeni su i Ignjatovi zetovi, unuci i drugi članovi obitelji. Nakon uspostave Jugoslavije, imovina nije vraćena preživjelim članovima obitelji Granitz.

Vilim Schwarz

je došao pedesetih godina i doveo iz Nagy Kanisze učitelja Lavoslava Hartmanna (sina svoje sestrične Elizabete). Godine 1856. postao je upraviteljem tiskara Ljudevita Gaja u Zagrebu, uredio je nekoliko godišta Danice; pisao je i beletrističke tekstove. S Lavoslavom Hartmannom kupio je tiskaru Bokan u Mesničkoj ulici koja je postala najveća hrvatska knjižara.

Od 1868. bavi se špediterskim poslom, a 1886. dobio

Vilim Schwarz rođen je 1832. godine u Mađarskoj. Njegov otac Horam bio je bilježnik velikokanižke izraelitske općine. Vilim Schwarz bio je nećak Meira Leba, brat Salomona i Ber Schwarz.

Završio je osnovnu i trgovačku školu u rodnom gradu te stupio u praksu u Aradu, a potom u Varaždinu. U Zagreb

je koncesiju za izgradnju telefonske mreže u Zagrebu. Lokalni telefonski promet uspostavljen je 1887. godine, a telefonska centrala bila je u njegovoj kući na Krvavom mostu do 1894. kad je podržavljena.

Predstojnik Izraelitske općine bio je od 1860. do 1873. (sa Samuelom Mosesom). U doba njegova mandata izgrađena je sinagoga (1867.) i riješeno pitanje rabina izborom dr. Hosee Jacobija. Kao odbornik kasnije je bio još trideset godina aktivan u radu Općine.

Sa suprugom Klementinom Deutsch imao je 7 sinova i 7 kćeri. Najpoznatiji: dr. Ljudevit, odvjetnik, prvi Židov zastupnik u Hrvatskom saboru (1885 - 1906.) i gradski zastupnik (1892 - 1904.) te dr. Žiga, liječnik i prvi ravnatelj Dječjeg amlulatorija. Njegov unuk Rikard Schwarz bio je istaknuti kritičar, glazbeni pisac (više od 800 članaka) te skladatelj, sljedbenik A. Schönberga, A. Berga i G. Mahlera. Ubijen je 1941. u Jasenovcu.

ANTUN/NAFTALI SCHWARZ (Zagreb 1823 – Zagreb 1891)

Antun Naftali/Schwarz

Zrinjskom“ dobio nagradu prigodom 300-e obljetnice Sigetske bitke.

LEOPOLD/LAVOSLAV SCHWARZ (Zagreb 1837 – Zagreb 1906), dobrotvor, utemeljitelj Doma za nemoćne i stare.

Sin tapetara Salomona († Zagreb 1869.) Otac ga je vodio u Nagy Kaniszu, gdje je upoznao velikog rabina Lev Lipota i 1830. vodio tek osnovani starački dom. Nakon očeve smrti majka se udala za Adolfa Herzla, kojeg je poštovao. Imetak je zaradio kao zakupnik soli. Osnovao je dvije stipendije za đake Zagreba i dvije za članove ŽO.

Na poticaj rabina Jacobija oporučno odredio 400.000 kruna za dom (250.000 za gradnju i najmjestaj, ostalo za glavnicu zaklade). Finacirao i uređenje zimskog hrama, u dvorištu kraj stare sinagoge u Petrinjskoj. Sestra Šarlote Deutsch i njezin sin, dr. Stjepan, brinuli su se za izgradnju i održavanje Doma. (1931. desno krilo, 1939. lijevo, sirotište iz zaklade Th. Schillingera).

Leopold/Lavoslav Schwarz

0. Schwarzov dom na Maksimirskoj cesti

Dr. LJUDEVIT SCHWARZ (Zagreb 1858 – Zagreb 1942.)

Od 1887. ima odvjetničku kancelariju u Zagrebu. Zastupnik u Saboru 1885 - 1906, u Gradskoj skupštini 1892 - 1904.

U Zagrebu završio pučku i srednju školu, pravo studirao u Grazu i Beču. Godine 1881. doktorirao. Nakon studija odvjetnički koncipijent u pisarni dr. Maxa Steinera na Zrinjevcu br. 3. Steinerova pisarna slovila je kao najveća u Zagrebu, napose u pogledu trgovačkih poslova. Nakon pripravničkog staža postaje braniteljem. Godine 1883. branio je 36 okrivljenika

dr. Ljudevit Schwarz

optuženih zbog skidanja mađarskih grbova. Zbog te obrane pao je u nemilost bana Khuena Héderváryja, koji mu nije htio podijeliti odvjetnički status. Tek nakon posredovanja bosanskog političara Kallaya dobio je 1887. odvjetnički status u Zagrebu, gdje ima kancelariju.

Bavio se i politikom. Kao unionist izabran je 1885. u Đurđevcu za narodnog poslanika u Hrvatski sabor. Kasnije je biran u Koprivnici. Taj je kotar zastupao do 1906. kad ga je pobijedio član hrvatsko-srpske koalicije, župnik Stjepan Zagorac. Kao narodni zastupnik istaknuo se u donošenju zakona o uređenju različitih vjeroispovijesti. U saborskoj raspravi o tom zakonu bio je izvjestitelj.

Prigodom gradskih izbora 1892. 18. kolovoza izabran je u prvom izbornom kotaru za gradskog zastupnika u skupštini, u kojoj je djelovao do kraja 1904.

Poslije Prvog svjetskog rata povukao se iz javnog života i bavi se samo odvjetništvom.

RIKARD SCHWARZ (Zagreb 1897 – Jasenovac 1941)

Sin dr. Ljudevita i unuk Vilima, više puta predstojnika Izraelitske općine. Skladatelj, kritičar i glazbeni pisac, pedagog. Slabo sačuvan skladateljski opus sadrži 27 djela nastalih pod utjecajem Schönberga, A. Berga i G. Mahlera, dok publicistički sadrži više od 800 članaka. Osnivač i urednik časopisa „Muzika“. Djelovao i u Osijeku, Novom sadu i Splitu. Ubijen 1941. u Jasenovcu.

Rikard Schwarz

Snješka Knežević

Svojim je kapitalom pomogao zagrebačkom Paromlinu u prvim godinama rada, također i Tvornici koža. Bio je među glavnim dioničarima Hrvatske eskomptne banke, Plinar, član uprave tih poduzeća i gotovo svih zagrebačkih društava. Godine 1864. postao je građaninom grada Zagreba i otada do smrti gradskim zastupnikom. Gradu Zagrebu darovao je troškovnike i nacрте vodovoda koje je dao izraditi za sebe jer je sam htio izgraditi vodovod, te potaknuo Gradsko poglavarstvo da u vlastitoj režiji izgradi vodovod (otvoren 1878.) Oporučno je gradu ostavio 4000 forinti za dvije stipendije, Jugoslavenskoj akademiji znanosti 1000, Vatrogasnom društvu 1000, te 1000 forinti Izraelitskoj općini. U govoru na komemoraciji u gradskoj skupštini 4. 3. 1882. gradonačelnik ističe: «Ako se samo malo razgledamo po Zagrebu, vidimo da ima mnogo toga, što nas mora sjetiti na ime Emanuela Pristera, vidimo 'Marija Valerija' ulicu; vidimo u njoj liepu izraelitsku bogomolju i blizu nje jednu liepu kuću; vidimo dvie elegantne kuće u llici; vidimo na dalje paromlin, kožarnicu, plinaru, hrvatsku eskomptnu banku, vodovod – i mnoge druge liepe i za grad Zagreb koristne stvari.»

Godine 1861. Emanuel Prister postaje predstojnikom općinskog odbora za gradnju sinagoge, te napokon daruje Općini svoje zemljište u današnjoj Praškoj ulici i 10.000 forinti. Zbog toga mu je Općina postavila kamenu ploču na zidu predvorja sinagoge s natpisom na hebrejskom i hrvatskom jeziku: «Spomen u slavu Manojla Pristera koji je svojim znamenitim darom ovom hramu temelj postavio.»

PREDSJEDNICI - RABINI

SAMUEL MOSES (Varaždin 1823. – Zagreb 1912.) Predsjednik od 1860. do 1873. (s Vilim Schwarzom)

Doselio je u Zagreb 1851., zajedno s Leopoldom Pulzerom (1820 - 1886.) imao je bankarsku radnju i tvornicu žigica. Od 1865. suvlasnik rudnika sumpora u Radoboju, kraj Krapine, te Tvornice obuvala u Zagrebu (proradila 1873.). U njegovo je doba izgrađena sinagoga.

(U razdoblju od 1861. do 1873. Općina ima dva predsjednika, prvog i drugog. Moses i Schwarz potpisuju glavne dokumente vezane uz gradnju sinagoge.)

EMANUEL PRISTER (Gradisca 1814. – Zagreb 1882.) Predsjednik od 1860. do 1861.

Emanuel Prister

Škole je završio u Trstu, u Zagreb je došao 1836., te se tu nastanio 1848. Kao veletrgovac od 1853. izvozi za krimski rat iz Hrvatske volove, iz Dalmacije i Crne Gore konje i mazge. Godine 1859. jedan je od glavnih poduzetnika za opskrbu austrijske vojske u Italiji stokom. Godine 1864., u doba proboja Sueskog kanala, dobavlja je stoku za njegove graditelje. Od 1866. napustio je obrt i postao porezni zakupnik u Trstu, Grazu, Pragu, Ljubljani i Gorici, kasnije i u Zagrebu.

(Čuva se u Muzeju grada Zagreba.) Bio je doživotni počasni predsjednik.

JOSEF JOSIP SIEBENSCHHEIN (Hranice, Moravska 1836. – Zagreb 1908.) Predsjednik od 1873. do 1881. i od 190. do 1912.

inž. Josef/Josip Siebenschein

Nižu i srednju školu završio je u samostanu pijarista u Lipniku, a 1851. upisao se na Visoku tehničku školu u Beču. Godine 1856. uvršten je u c. kr. ženijski korpus i sudjelovao u ratu 1859. Studij je završio 1857., a 1859. stupio u službu društva Južne željeznice. Godine 1860. premješten je u Zagreb zbog izgradnje pruge Zagreb – Sisak. Za vrijeme gradnje istupio je iz službe i postao poduzetnik. Sudjelovao je u gradnji pruga Zagreb – Karlovac, Velika Kaniža – Sopron, Vilány – Osijek, Žakanj - Dombovár, a kao glavni inženjer u gradnji pruge Zenica – Sarajevo. Gradio je i ceste u Slavoniji, veliki elevator u Rijeci, domobransku vojarnu u Osijeku i željezničku strojarSKU radionicu u Zagrebu.

Kao stručnjak za komunalno- financijske i prometno-tehničke poslove imenovan je 1880. nakon velikog potresa u Zagrebu predsjednikom tehničko-egzekutivnog odbora. Bio je član mnogih upravnih odbora industrijskih i novčanih zavoda.

Od 1874. do smrti bio gradski zastupnik. Odlikovan je odličjem viteza reda Franje Josipa I.

Nakon dolaska u Zagreb postao je članom Općine, ubrzo izgradio mikve u njevoj kući u Petrinjskoj ulici 7, a 1864. postao članom predsjedništva. Od godine 1865. pročelnik je odbora za izgradnju sinagoge. Kao tajnik delegacije izraelitskih općina u Hrvatskoj i Slavoniji uručio je 1869. caru pridogom njegova posjeta Zagrebu zahtjev za emancipaciju Židova. Prigodom njegova sedamdesetog rođendana u Općini je osnovana zaklada s njegovim imenom kojoj je sam odredio svrhu: stipendiranje siromašnih studenata tehnike iz Hrvatske, osobito iz Zagreba.

dr. HOSEA JACOBI (Berlin 1841 – Zagreb 1925) rabin 1867 - 1880, nadrabin 1880 - 1925.

dr. GAVRO SCHWARZ (Nadudvar, Mađarska, 1872 – Zagreb, 1942) rabin od 1923. nadrabin od 1926.

Školovao se u Budimpešti i Beču; 1897. polažio rabinški ispit. Rabin u Karlovcu (1896), od 1901. profesor židovskog vjeronauka u svim zagrebačkim srednjim školama. Za zagrebačkog rabina izabran 1923, za nadrabina 1926. godine. Intenzivna publicistička djelatnost s težištima na religijskim i povijesnim sadržajima; prvi historiograf zagrebačke Židovske općine. Iznimno aktivan u socijalno-humanitarnom radu; pročelnik kuratorija Schwarzova doma (1919-1930) i njegov član (1931-1940); član kuratorija Schillingerove zaklade za gradnju sirotišta.

Dobrovoljni prilozima za Dom Lavoslav Schwarz rujan - listopad 2009.

Židovska općina Dubrovnik povodom Roš Hašana	10.000,00 kn
Obitelj Oblat-Roguljić umjesto cvijeća na grob dragoj gospodi Donner	200,00 kn

Dobrovoljni prilozima za ŽOZ rujan - listopad 2009. Za socijalne potrebe ŽOZ-a

Gizela Weinberger (na uspomenu na dragog supruga dr. Jeronima Stojića)	200,00 kn
Irena Mirtl (za sjećanje na dragog prijatelja dr. Jeronima Stojića)	100,00 kn
Jelena Polak Babić (U spomen na moje drage roditelje Elzu i dr. Artura Polak i seku Miru)	500,00 kn

U riječkom HNK Ivana pl. Zajca početkom listopada praižvedena je komična opera u četiri čina „Casanova u Istri“ Alfija Kabiljo, hrvatskog skladatelja, dirigenta i aranžera s uspješnom 60-godišnjom kazališnom karijerom, autora najpopularnijeg hrvatskog mjuzikla svih vremena „Jalta, Jalta“.

CASANOVA U ISTRI

Radnja komične opere zbiva se u Veneciji, Poreču i Vrsaru 1776. godine. U svojim „Memoarima“ legendarni zavodnik Venecijanac, ali pravi građanin Europe, Casanova spominje posjet Vrsaru i Istri.

Inspiriran upravo ‘Meomoarima’ velikog ljubavnika i pustolova Casanove, Alfi Kabiljo napisao je nacrt za libreto opere, no istarski pisac Drago Orlić isti je znatno proširio te je radnju smjestio u Poreč, Vrsar i Veneciju 1776. godine. Libreto je napisan povodom 200. godišnjice smrti Giovannija Casanove (1727. - 1798.)

U glazbenom smislu to je vrsta suvremenog rosinijevskog pristupa operi buffo, koja u arijama daje velike mogućnosti solistima da pokažu svoje umijeće. Partituru odlikuju melodioznost i efektna orkestracija, te apotekarski odnosi scena u vrlo odmjerenoj dramaturgiji.

“Draga publiko, zaboravite recesiju i uživajte u nesvakidašnjem opernom spektaklu”, poručio je skladatelj Alfi Kabiljo. Svoje najnovije djelo Kabiljo je posvetio najpoznatijem ljubavniku i

nazvao ga “Casanova u Istri”.

Publika je uživala u glazbenoj priči o ljubavniku, koji se okušao i kao violinist, špijun, trgovac, prevarant, biznismen i svjetski putnik, a u svojim memoarima spominje boravak u Vrsaru. U ovoj operi Casanova je već pomalo ocvali ljubavnik koji se ipak ne predaje. Kabiljo je “Casanovu u Istri” zamislio kao komičnu operu, u kojoj se miješaju operne arije i glazba bliža mjuziklima po kojima je taj autor najpoznatiji te domaća istarska ljestvica.

Izvedbom je dirigirao Ivo Lipanović, a na pripremi je radila autorska ekipa koju je predvodio redatelj Krešimir Dolenčić. Dolenčić je, kako je rekao, nastojao priču prilagoditi zadatostima našeg doba, prepunog hvalisavaca, smiješnih crkvenih prelata, veza za jednu noć, policijskih pretraga, seksualnih ucjena, oklada, prežderavanja, varanja i laganja.

Naslovna je uloga povjerena splitskom opernom umjetniku i čestom gostu riječke operne scene, Ivici

Čikešu, a sve ostale uloge pjevale su domaće operne snage: Voljen Grbac, Vanja Zelčić, Davor Lersić, Ivanica Lovrić, Dario Bercich, Siniša Štork, Kristina Kolar, Robert Kolar, Saša Matovina, Marko Fortunato, Ivica Žunić i Darko Matijašević.

Praižvedom “Casanove u Istri” otvoreni su i Zajčevi dani, manifestacija posvećena djelima Ivana pl. Zajca, ali i izvedbama novih suvremenih hrvatskih glazbenih ostvarenja, u što se ova opera i te kako uklapa.

ALFI KABILJO

Alfi Kabiljo rođen je u Zagrebu 22. prosinca 1935. godine. Pohađao je privatnu glazbenu školu velikog hrvatskog skladatelja i pedagoga Rudolfa Matza. Završio je Glazbenu školu Vatroslav Lisinski u Zagrebu,

a kompoziciju je usavršavao u Parizu kod Rogera Samyna. Diplomirao je arhitekturu, a desetljećima djeluje kao profesionalni skladatelj, dirigent, aranžer i producent nosača zvuka.

Kabiljo je skladatelj međunarodne reputacije, vrlo široka raspona stvaralaštva – piše glazbu za kazalište, film, televiziju, zabavne melodije, šansone, orkestralna i komorna djela. Svoje diskografske i filmske projekte snimao je u Barceloni, Beču, Londonu, Los Angelesu, Ljubljani, Madridu, Parizu, Tokiju, a najviše u Zagrebu.

Napisao je glazbu za 40-ak filmova i oko stotinu televizijskih epizoda. Autor je brojnih popularnih pjesama i šansona te višestruki pobjednik i sudionik festivala lake glazbe u domovini i inozemstvu (Zagreb, Split, Opatija, Krapina, Rio de Janeiro, Tokio, Los Angeles, Tel Aviv,

Malta, Seoul, Palma de Mallorca, Kairo, Atena, Caracas, Mexico City, Curacao itd.)

Alfi Kabiljo bio je predsjednik Hrvatskog društva skladatelja i član je Međunarodne organizacije FIDOF.

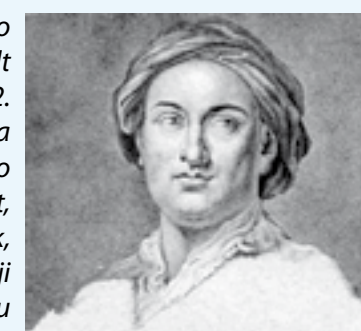
Neki od najpoznatijih mjuzikla su mu “Velika trka” (prvi mjuzikl u SFRJ, koji je 1969. godine objavljen na ploči), “Jalta, Jalta”, “Dlakav život”, “Car Franjo Josip u Zagrebu”, “Kralj je gol” (za kojeg je libreto napisao Milan Grgić) te “Crveni otok” (Bulgakov, Kljaković, Grgić), “Vjenčani list” (Kishon, Kušan) i “Tko pjeva zlo

ne misli” (Britvić). Od televizijskih mjuzikla tu su “Dramolet po Ciribiliju” i “Porodično stablo” (Grgić) te dječji mjuzikli “Hvali more, drž’ se kraja” (Bjažić), “Bijela pustolovina” (Simonelli) i Andersenove priče (Hitrec). Kazališne predstave su mu odigrane više od 2000 puta. Mjuzikl “Jalta Jalta” je 2004. godinene izveden na njemačkom jeziku u Beču, a 2005. godine u novoj izvedbi (u režiji Boyka Bogdanova) u HNK Ivan pl. Zajc u Rijeci.

Na posljednjim trima zimskim Olimpijadama najpoznatiji svjetski klizači plesali su na njegovu glazbu.

Nataša Barac

Giovanni Casanova (Venecija, 2. travnja 1725. – 4. lipnja 1798. Duchcov, Češka) bio je talijanski avanturist, svećenik, glazbenik, vojnik, špijun, diplomat i pisac koji se često nalazio u središtu skandala, u pravilu vezanih uz – žene.

Iz njegovih je, pak, memoara poznato da je u svom burnom životu čak dva puta, 1743. i 1744. godine našao vremena obići i istarske gradove: Vrsar, Poreč, Pulu i Bale.

KD Miroslav Šalom Freiburger predstavilo je 6. listopada u prostorijama ŽOZ-a knjigu "Moderni svijet i židovsko pitanje" Edgara Morina, objavljenoj u izdanju nakladničke kuće Durieux. Morin je francuski filozof, sociolog i publicist, jedan od vodećih francuskih intelektualaca, istaknuo je u uvodnoj riječi Živko Gruden. Njegov opsežan opus sastoji se od 30 knjiga objavljenih u razdoblju od pola stoljeća.

EDGAR MORIN: MODERNI SVIJET I ŽIDOVSKO PITANJE

Edgar Morin je rođen 1921. godine u sefardskoj obitelji iz Soluna, Grčka. Otac mu je bio trgovac i obrtnik u Francuskoj. Rođen je pod prezimenom Nahoum, a prezime Morin usvaja kao mladi učesnik francuskog Pokreta otpora i njime se služi od tada. Kao mladi oficir u to doba je napisao prvi izvještaj o razrušenom Berlinu i pozvao na zajedničku obnovu razrušene Europe. Napustivši oficirsku službu napravio je veliku sveučilišnu i publicističku javnu karijeru.

Predstavljajući knjigu i autora, Nenad Popović je istaknuo da je Morin oko 1960. godine obuhvatio novo polje nekonvencionalnog istraživanja poznatog kao suvremena antropologija. Kao rezultat takvog istraživanja nastala je glasovita i skandalozna knjiga "Glasine iz Orléansa". Nakon što su se pročule glasine da u Orléansu Židovi otimaju djecu, iskorištavaju ih i preprodaju, on je otišao tamo s istraživačkim timom, proveo neko vrijeme što se smatralo potpuno novim pristupom u sociološkim istraživanjima i razotkrio besmislene glasine.

Nenad Popović rekao je da čini sve da dovede Morina u Hrvatsku. Osobno ga je upoznao preko njegove kćerke i zeta koji su pružali psihološku pomoć za vukovarskoj djeci.

Damir Grubiša je govorio o dvama razlozima zbog kojih govori o knjizi. Prvi je poštovanje prema uredniku Popoviću kojega smatra zaslužnim za mnoga vrijedna izdanja od kojih su neka predstavljena u ŽOZ-u (Mirko Mirković, Branko Polić i dr.). Drugi razlog je njegova oduševljenost Morinovim djelima s kojima se susreo prije četrdeset godina kada je prevedena knjiga "Duh

vremena". Sa zadovoljstvom je propisao njegove dvije knjige kao obaveznu literaturu na postdiplomskom studiju sociologije iz predmeta europskih integracija.

Slojevita knjiga

"Europska civilizacija i barbarstvo" u izdanju "Antibarbarusa" po Grubiši najbolje objašnjava tezu da se civilizacija prožima s barbarstvom i uspijeva trijumfirati nad njim. "Moderni svijet i židovsko pitanje" Grubiša smatra slojevitom knjigom u kojoj naglašava dva značajna dijela. Prvi dio govori o ulozi židovstva u europskoj civilizaciji. Koncentrira se na doba postmaranizma, velikom doprinosu razvoja civilizacije Europe gdje se po Grubiši osim kulturnog doprinosa treba istaknuti i tehnološki doprinos (npr. Einstein). Pridaje im se rađanje prve ekonomske globalizacije u doba renesanse.

U drugom dijelu govori o fenomenu kulturne hibridacije. Treći i četvrti dio govore o cionizmu i izraelsko-palestinskom gordijskom čvoru. Konstanta je dijalog civilizacije gdje „judeogentile“ postavlja u središte. Judeogentili su ljudi koji objedinjuju dva

identiteta: židovski i domorodački. To je gentil – hibridni fenomen u kome Židovi i judaizam daju veliki doprinos kroz fenomene: asimilacije, konvertizma i očuvanja vlastitog identiteta. Dr. Grubiša smatra da je to iznimno stimulatívno i potresno štivo gdje se vidi koliko je judeogentilizam prisutan u Europi navodeći Cervantesa kao jednog od primjera judogentila.

Opservirajući Morinovu knjigu specifičnim stilom briljantne analitike, duhovitosti i iskričavosti prof.dr. Žarko Puhovski se još jednom potvrdio kao vodeći hrvatski intelektualac. Smatra da knjiga na jasan način govori o problemu koji je toliko jasan da ga nitko ne razumije.

Židovsko pitanje se svelo na pitanje "Koliko ih je ostalo?" U literaturi se pored egzaktnih brojeva u zgradama mogu naći primjedbe tipa – Smatra se da ih realno ima više. Neprestano se priča o židovskom "švercanju" – švercanju vrijednosti i švercanju samih sebe. Švercanje vrijednosti je uspjelo, ali nije uspjelo samih sebe. Zaključuje da su luzeri u svojoj epohi, a povijesno gledano, pobjednici.

Morin – patricijski intelektualac

Puhovski za Edgara Morina kaže da je fini, stari, patricijski intelektualac koji u francuskoj tradiciji tretira probleme "velikim potezom". U prvom dijelu Morin pokušava dekonstruirati kako se postmarani uklapaju u mnogo elemenata europske kulture. Smatra da se ne može govoriti samo o Židovima. Po njemu ima formulacija koje se mogu činiti čudnim i naglašava da su marani oduvijek okrenuti poniženima i uvrijeđenima. Konstatira da su Židovi jedini proganjani narod o kojemu su bile pozitivne predrasude: intelektualna i novčana superiornost kao i muška seksualna superiornost. Ukazuje na apsurd – jedan potlačen narod ima predrasude superiornosti.

Morin se oštro okomljuje na Izrael citirajući ministra koji kaže da je "asimilacija Židova gora od Auschwitza".

Smatra da je nekim istaknutim intelektualcima tog doba koji su bili dio njemačke kulture ili povezani s njom Morin nepravedno dao malo mjesta (npr. Karl Marx) u francuskoj tradiciji čuđenja kako netko može imati bilo kakve poveznice s njemačkom kulturom kada su Francuzi već davno štampali i mnogo bolje sve obradili. Prigodnim smatra citat Anne Freud (kći S. Freuda prema kome

Morin ne izražava veliko poštovanje), u djelu "pridružiti se agresoru". Puhovski taj sindrom objašnjava primjerom djece koja se nakon majčine ponovne udaje pretjerano vežu uz novog oca da bi sačuvali obiteljsku stabilnost i sigurnost. Izraelsko ponašanje pokazuje nešto od toga.

Na kraju ovog zanimljivog predavanja iz publike se uključio Mirko Mirković osvrnuvši se na ulomak iz knjige koji je pročitala Vlatka Bjegović gdje Morin ističe Bugarsku i Francusku kao zemlje koje su pomagale svom židovskom stanovništvu. Smatra

da je nepravedno izostavljena Danska koja je, iako pod Njemačkom okupacijom, spasila svoje Židove i zbog toga je ističe kao uzor.

Nataša Maksimović Subašić

MUZEJ AUSCHWITZA OTVORIO STRANICU NA FACEBOOKU

Muzej nacističkog koncentracijskog logora Auschwitza u Poljskoj otvorio je svoju službenu stranicu na interenetskoj društvenoj mreži Facebooku, objavili su u listopadu svjetski mediji.

Glasnogovornik muzeja rekao je za BBC da je svrha te nove internetske stranice zblizavanje s mladom generacijom i širenje spoznaja o Holokaustu među njima.

Muzej je lani pokrenuo i svoj kanal na You Tubeu. Pawel Sawicki rekao je da je grupa na Facebooku otvorena u listopadu i da već ima oko tisuću članova koji ostavljaju poruke na hebrejskom, poljskom i engleskom.

Po njegovim riječima Facebook je u ovome trenutku najbolje sredstvo za obraćanje mladima diljem svijeta.

"Ako je naša misija obrazovanje mlade generacije da bude odgovorna u suvremenome svijetu, koji je bolji način da joj se obratimo nego onaj kojim se i ona sama služi", rekao je Sawicki za BBC.

Muzej na godinu posjeti milijun ljudi, uglavnom studenata i mladih.

Više od milijun ljudi ubijeno je u Auschwitzu tijekom Drugog svjetskog rata, od toga 90 posto Židova.

(prema stranim medijima)

Izdavačka kuća Novela Media nedavno je objavila svjetski bestseler “Narod knjige” autorice Geraldine Brooks. U toj knjizi konzervatorica starih knjiga Hanna Heath mora proučiti i očuvati slavnu sarajevsku Hagadu, ali to je tek početak priče ...

GERALDINE BROOKS: NAROD KNJIGE

“Narod knjige” čudesno je isprepletena priča nadahnuta istinitim događajima koji su se zbivali oko jedne od najintrigantnijih i najvrjednijih knjiga današnjice.

Četiri su ključa za razotkrivanje tajne povijesti knjige koja je svojom ljepotom i posebnosti plijenila ljudsku pažnju stoljećima, knjige zbog koje se umiralo i ubijalo kako bi se spasilo njezino postojanje.

Književna forenzičarka i konzervatorica drevnih knjiga Hanna Heath dobiva svoju životnu priliku – proučiti i očuvati slavnu ‘sarajevsku Hagadu’ nakon još jednog pokušaja njezina uništenja za vrijeme srpskog granatiranja Sarajeva. Ona je tek posljednja u nizu čuvara knjige, tih utočišta razboritosti koji su Hagadu nosili kroz povijest. Ali ovo nije samo priča o onima koji su ovu knjigu spasili, već i priča o onima koji su je stvarali. Svi su oni pripadnici posebnog naroda – onih koji vjeruju da razlike postoje da bi nas spajale i oplemenjivale.

Kratak sadržaj

Godine 1996. Hanna Heath, australaska stručnjakinja za rijetke knjige, dobiva ponudu za posao iz snova: analiziranje i očuvanje slavne sarajevske Hagade, koju od srpskog bombardiranja u BiH spašava musliman Ozren Karaman, ravnatelj sarajevskog muzeja s kojim provodi i nekoliko predivnih ljubavničkih noći.

Kada predana i introvertirana Hanna otkrije niz sitnih tragova u ovom starom djelu – djelić insektova krila, mrlje od vina, kristale soli i bijelu vlas – započinje s raspletanjem misterija knjige. Čitatelj zalazi u detaljnu i atmosferičnu prošlost, istražujući šestostoljetni put knjige od njezina stvaranja do njezinih brojnih spašavanja.

Hannina istraga neočekivano je uvuče u intrige krivotvoritelja umjetnina i nacionalističkih fanatika, a njezina će iskustva staviti na kušnju vjeru u sebe i čovjeka kojega je zavoljela.

Dok otkrivamo zagonetnu povijest knjige, raspliće se i Hannina osobna povijest – njezin hladan i zamjerajući odnos s majkom, tajna njezina oca kojega nikada nije

upoznala i na koncu, njezino prvo iskustvo istinske ljubavi.

Geraldine Brooks australaska je književnica i novinarka rođena 1955. godine u Sidneyu. U svom je rodnom gradu živjela i školovala se te dobila prvi posao novinarske

U “Narodu knjige” Geraldine Brooks je izgradila čudesno isprepletenu priču, gdje se jedna nit veže uz današnji svijet, a druga nas vodi natrag kroz europsku povijest, kroz ratove, inkvizicije i obiteljske tragedije, što se sve spaja u živo ispričanu, vrlo strastvenu potragu.

DALLAS MORNING NEWS

izvjestiteljice u The Sidney Morning Herald. Dobivši stipendiju preselila se u SAD gdje je diplomirala novinarstvo na njujorškoj Columbiji. Radila je kao vanjska dopisnica za Wall Street Journal izvještavajući s kriznih područja Bliskog istoka, Perzijskog zaljeva, Afrike i BiH.

Spisateljica je dviju memoarskih knjiga – “Nine Parts of Desire” i “Foreign Correspondence”. Godine 2006. nagrađena je prestižnom Pulitzerovom nagradom za književnost za roman “Obitelj March”. Njezin prvi roman “Years of Wonders” bio je velika svjetska uspješnica kao i njezin posljednji izazovni pseudopovijesni roman “Narod knjige”, preveden do sada na 28 svjetskih jezika. “Narod knjige” također je svjetski bestseler i jedna od sto najboljih knjiga prošle godine prema izboru Amazonovih kupaca kao i New York Timesov bestseler. Knjiga je 2008. godine osvojila dvije važne australske književne nagrade – Australian Book of the Year Award i Australian Literary Fiction Award.

Nataša Barac

TREBA LI SLAVITI KNUTA HAMSUNA?

U povodu 150. godišnjice rođenja Knuta Hamsuna objavila je Tatjana Gromača (Novi list, 7. 6. '09.) neku vrstu hvalospjeva tom norveškom piscu i dobitniku Nobelove nagrade za književnost 1920.: “I dok ovu godinu obilježava 200. obljetnica smrti austrijskog kompozitora Josepha Haydena, popraćena koncertima, novinskim člancima, stvaralaštvo Knuta Hamsuna kao da nam previše ne imponira”, piše Tatjana i zaključuje: “Kod nas se u pitanju tog jubileja zasada ne događa ništa”.

“Ali u Hamsunovoj rodnoj Norveškoj, dodaje ona, Hamsunova obljetnica obilježava se ipak pomalo stištenije. Norvežani se još uvijek plaše lošeg ‘imagea’ koji bi im mogao nanijeti Hamsunovo podržavanje pronacističkog režima u vrijeme Drugog svjetskog rata”.

Hitlerova Njemačka okupirala je 1940. godine Norvešku i dovela na vlast Vidkuna Quislinga. Njegovo prezime postala je istoznačica za suradnike Hitlerova režima u okupiranim zemljama Europe. U takozvanoj “Nezavisnoj državi Hrvatskoj” tu je ulogu poglavnik Ante Pavelić sa svojim ustaškim koljačima odigrao od 1941. do 1945. na bestijalan način. U Norveškoj je tada Vidkun Quisling imao punu Hamsunovu potporu. No Hamsun nije bio nimalo zadovoljan držanjem norveškog naroda za vrijeme njemačke okupacije. Evo što je on pisao: “Bilo bi dobro kada bi Nijemci prisilno poslali trećinu Norvežana na Istočnu frontu. Jer tada bi još uvijek u ovoj zemlji ostalo dovoljno ološa”.

Za Hamsuna su “ološ”, naravno, pripadnici Norveškog pokreta otpora njemačkoj okupaciji. Zato se, kaže Tatjana, 150. obljetnica Hamsunova rođenja u Norveškoj “obilježava pomalo stištenije”, što je milozvučni eufemizam da se obilježava škrto, suho, jedva spomena vrijedno.

Saznavši početkom svibnja 1945. da je Hitler u svom berlinskom bunkeru počinio samoubojstvo, Knut Hamsun nije mogao odoljeti da mu ne oda posljednju

počast: “Adolf Hitler bio je reformatorska pojava najvišeg ranga!” Doista, kakvog li “reformatora”! Stotine tisuća ljudi iz okupirane Europe u koncentracijskim logorima reformirao je u leševe, oko šest milijuna Židova, milijun i pol nedorasle djece, postrijeljeno je, ugašeno plinom, spaljeno po naredbi tog Hamsunova “reformatora”. Među njima su i dva malodobna dječaka i jedna djevojčica iz moje uže obitelji. Sačuvao sam sliku te lijepe djevojčice. Gleda u svijet široko otvorenih očiju. Ne zna još što će njoj taj svijet donijeti? Eto, donio je njoj, kao i milijunima drugih, Hamsunova “reformatora” koji ih

je pretvorio u pepeo.

Mada je Hamsun bio dobitnik najviše svjetske nagrade za književnost, njegova potpora “reformatoru najvišeg ranga”, zaslužnog za okrutno umorstvo milijuna ljudskih bića, potpuno ga je moralno diskreditirala u očima Norvežana. Nakon oslobođenja Norveške od njemačke okupacije, Vidkun Quisling je obješen. Već vrlo ostarjeli Hamsun, osuđen je na visoku novčanu globu, a njegova dvadeset godina mlađa supruga Marie, osuđena je zbog suradnje s nacistima na prisilni rad. Prezren od svojih zemljaka, Knut Hamsun utonu je zatim u duboku šutnju dok ga 1952. Haron nije prevezao na drugu obalu podzemnog Aherona.

No nije prošlo mnogo vremena, kada su se na drugom kraju Europe, u Republici Hrvatskoj, za vlasti predsjednika Franje Tuđmana, oglasili podupiratelji Hamsunova “velikog reformatora” pa su ulice u nizu hrvatskih gradova dobile ime Mile Budaka, minornog pisca, autora krilatice “Srbe na vrbe” i potpisnika rasističkih zakona u ustaškoj NDH, što su deseci tisuća Židova i njihova djeca u toj kvislinškoj tvorevini platili glavom. Zašto se u Norveškoj nakon smrti nobelovca Knuta Hamsuna nitko ni u snu nije sjetio dati nekoj ulici njegovo ime? Ah, ti Norvežani! Kakvih li “nezahvalnika”!

Mirko Mirković

Ovog proljeća u Židovskoj općini Zagreb dr. Ivan Bauer održao je vrlo zanimljiv ciklus predavanja pod nazivom „Od Gerschwina do Dylana – židovski glazbenici u američkom jazzu i popularnoj glazbi“. U Ha-kolu br. 109 (ožujak, travanj, svibanj 2009.) imali smo priliku pročitati osvrt na treći i posljednji dio ciklusa pod nazivom „Tragom vječnih melodija“ Nataše Maksimović Subašić“.

IRVING BERLIN –VELIKAN AMERIČKOG JAZZA

Nepobitna je činjenica da bez židovskih glazbenika svjetska i američka glazbena scena bile bi nezamislive.

Jedan od takvih velikana je slavni američki skladatelj i stihopisac Irving Berlin. Taj siromašni Židov rodom iz Bjelorusije zvao se je zapravo Israel Beilene. Kada mu je bilo samo pet godina, 1893. godine (bio je najmlađe od osmero djece!), s roditeljima je stigao u New York. Otac Mozes zaposlio se kao kantor u sinagogi i sa skromnim prihodima teško je izdržavao svoju veliku obitelj. Daleki rođak smjestio ih je u jednosobni podrumski stan.

Mali Israel, koji je još od malena pokazivao glazbeni dar, s četrnaest je godina napustio obitelj – da joj ne bi bio na teret. Za sitniš je pjevao popularne pjesme ispred barova i saluna. Nakon nekoliko godina dobio je posao konobara i pjevača. Svom 18-godišnjem konobaru vlasnik lokala predložio je da pokuša napisati pjesmu. Napisao je tekst, a njegov prijatelj melodiju, koja se gostima lokala svidjela. Pjesma je objavljena kao notni zapis. Kao autor je zabunom pogrešno potpisan kao I. Berlin. S tom pjesmom zaradio je svoj prvi honorar od 37 centa!

Iako nije znao ni čitati ni pisati note i jedva znao svirati klavir, smislio je melodiju i tekst, a prijatelj mu je zapisivao note. To mu je već donijelo 25 dolara. S vremenom je postao sve poznatiji pa je neumorno radeći nastavio pisati glazbu i tekstove. Već 1911. godine sa svega 23 godine napisao je hit „Alexander’s Ragtime band“. Prodano je više od milijun notnih zapisa i Irving Berlin postao je glazbena zvijezda. Narudžbe su stizale i on je pisao sve više pjesama i za glazbene predstave na Broadwayu.

Njegova prva supruga, pjevačica Dorothy Gretz, kojom se vjenčao 1912. godine umrla je samo pet tjedana nakon što su proveli medeni mjesec na Kubi. Dorothyin brat tužnog Irvinga uspio je nagovoriti da napiše pjesmu o svojoj tuži. Napisao je tužan valcer „When I lost You“. Vrativši se na glazbenu scenu od autorskih prava zarađivao je za ono vrijeme enormnih 100.000 dolara godišnje.

Veliki uspjeh

Nakon što je bio dobrovoljac u Prvom svjetskom ratu, 1919. godine, ponovo je stvorio veliki hit „A pretty Girl is like a Melody“ te zatim „Blue Skies“. U siječnju 1926. godine oženio je Ellin Mckay, kćer bogatog Irca, koji nije želio imati Židova za zeta pa je razbaštinio svoju kćer. Popularnost zvučnih filmova postala je nov izazov za Berlina. Hollywoodu su bili potrebni skladatelji koji su mogli brzo napisati glazbu za filmove. Producenti su ih i dobro plaćali. Godine 1932. napisao je pjesmu „How deep is the Ocean“. I u vrijeme svjetske privredne krize imao je velike prihode od autorskih prava.

Berlin je 1933. napisao još nekoliko pjesama koje se i danas izvode. Pisao je glazbu i za mjuzikle. Za svoju filmsku glazbu, osim autorskih prava te fiksnog honorara, dobivao je još i 10 posto od utška na blagajnama. Za filmsku komediju „Top Hat“ u kojoj su njegove pjesme izvodili Fred Astaire i Ginger Rogers veliki uspjeh je postigao pjesmom „Cheek to cheek“. Ona je i danas vrlo popularna pa je izvode i danas popularni pjevači i pjevačice, najveće pjevačke zvijezde. U Hollywoodu su 1938. godine odlučili snimiti film o Berlinu s naslovom „Alexander’s Ragtime Band“. U njega su uvrstili Berlinove najveće uspjehe. Samo za „Easter Parade“ isplatili su mu pola milijuna dolara!

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata postavio je predstavu „This is the Army“. Snimljen je i film s mladim Ronaldom Reaganom u glavnoj ulozi. U film su uvrstili jednu stariju Berlinovu pjesmu „God Bless America“. Pjesma je s vremenom postala neslužbena američka himna. Za film „Holiday Inn“ snimljen 1942. godine napisao je pjesmu „White Christmas“ s Bingom Crosbyjem u glavnoj ulozi. „White Christmas“ je postala najizvođenija pjesma 20. stoljeća. Božićne blagdane teško je zamisliti bez te pjesme.

Irving Berlin je preminuo 22. rujna 1989. godine u 101 godini. Iza sebe je ostavio više od 1500 skladbi, a svojim nasljednicima samo 2004. godine pripala je naknada za korištenje njegovih pjesama u visini od 7 milijuna dolara.

Oto Konstein

Zagrebački plesni ansambl (ZPA) otvorio je u rujnu u dvorani Istra Zagrebačkog kazališta mladih (ZKM) kazališnu sezonu 2009./2010. premijerom predstave suvremenog plesa UTF-8, izraelskog koreografa Sahara Azimija.

IZRAELSKI KOREOGRAF I

PREDSTAVA UTF-8 U ZKM-U

Predstava UTF-8 donosi viđenje kompjutorskog unikoda u plesnom pokretu, plesnim oblicima i stilovima. Koreograf Sahara Azimi, osim velikog fizičkog napora,

pred plesače postavlja i zadaću zaobilaženja ustaljenih „kodova“ kako bi se pobijedilo stalno kopiranje „koda/pokreta“ kojemu smo već dali svoje tumačenje. Upozorava nas na posljedice reduciranja i ukalupljenosti, gubljenja identiteta i posebnosti jedinke te tako pokretima progovara o sve većem problemu današnjice – opstanku individualizma usred općeg unificiranja.

Gostovanje jednog od najcjenjenijih izraelskih koreografa Sahara Azimija i sama ideja za predstavom rezultat su dugogodišnje suradnje Zagrebačkog plesnog ansambla s izraelskom plesnom scenom. Tako je ostvareno i partnerstvo sa Suzanne Dellal Centrom, najvažnijim plesnim centrom u Tel Avivu. Zagrebački plesni ansambl već dugi niz godina njeguje internacionalizaciju plesa u Hrvatskoj pa je tako plesač/gost u UTF-8 Francuz Benjamin Bac.

Azimi je kao profesionalni koreograf potpisao velik broj plesnih produkcija u različitim zemljama i na raznim festivalima, osvojivši čitav niz strukovnih nagrada i stipendija. Kao koreografa odlikuje ga fizička žestina i pobuna protiv pojednostavljenja te, kako sam ističe, autorski rizik.

Sahar Azimi (1974.) jedan je od najzaposlenijih i najcjenjenijih koreografa srednje generacije izraelskih koreografa. Nakon plesačkog sudjelovanja u doslovce svim izraelskim prestižnim plesnim kompanijama tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća, Azimi uspostavlja i samostalnu međunarodnu karijeru kao koreograf.

(prema hrvatskim medijima)

Zlatni lav, glavna nagrada venecijanske Mostre, ove je godine dodijeljena izraelskom redatelju Samuelu Maozu za „Libanon“, autobiografski antiratni film koji strahote rata prikazuje iz perspektive vojnika zatvorenih u tenku.

IZRAELSKI FILM DOBITNIK

ZLATNOG LAVA

Film „Libanon“ rat prikazuje kroz dramu četvorice dvadesetogodišnjih članova posade tenka odsječenog u središtu libanonskog gradića i okruženog sirijskim postrojbama tijekom rata u Libanonu osamdesetih godina prošlog stoljeća.

Gotovo cijeli film sniman je iz tenka koji ima zadatak pretražiti grad koji su prethodno bombardirali izraelski vojni avioni. Međutim, tenk postaje smrtonosna zamka kada se pokvari, a posada se izgubi. Riječ je o istinitoj priči iz doba libanonskog rata u kojem je 1982. godine redatelj Maoz i sudjelovao.

Ratna, brutalna drama tog četrdesetsedmogodišnjeg izraelskog redatelja o zbivanjima u libanonskom ratu osvojila je žiri, na čijem je čelu bio slavni redatelj Ang Lee.

„Znam da je to možda naivno, ali volio bih vjerovati da će ovaj film otvoriti duše ljudi i da će se oni zapitati tko smo mi u stvari“, rekao je Maoz primajući nagradu.

On je bio toliko traumatiziran svojim sjećanjima na libanonski rat da mu je trebalo 25 godina da skupi snagu da snimi ovaj film koji je list „New York Times“ ocijenio kao „nevjerojatno kinematografsko djelo“.

„Posvećujem ovu nagradu tisućama ljudi diljem svijeta koji se, kao i ja, vrte iz rata zdravi i čitavi. Oni naizgled jesu dobro, ali unutar njih, na njihovim dušama ostaju duboke rane“, rekao je izraelski redatelj.

„Počasćen sam ovom nagradu, najvećom međunarodnom nagradom koju je dosada dobio izraelski film,“ rekao je Maoz za izraelsku televiziju.

Venecijanska ‘Mostra’ je najstariji filmski festival na svijetu koji se održao do današnjih dana, a sve te godine njegovao je umjetnički pristup filmovima. Mostra je utemeljena još davne 1932. godine i to kao dio Bienala, velikoga kulturnog događanja koje u Veneciji okuplja umjetnike iz cijelog svijeta. Osim umjetničke dimenzije, festival njeguje i komercijalno značenje pa se tako njime obilježava i početak jesenske kino-sezone.

(prema stranim medijima)

Istodobno s trajanjem Židovskog festivala u Budimpešti odvijale su se još dvije važne izložbe, koje službeno nisu bile dijelom festivala, no koje su ciljano postavljene baš u tom razdoblju i neformalno su se nadovezivale na festival.

ROBERT CAPA I BLAGA IZ JERUZALEMSKOG MUZEJA IZRAELA

ROBERT CAPA – veliki ratni reporter

Prva je izložba velikog, mnogi će reći, i najvećega ratnog reportera Roberta Cape u Muzeju suvremene umjetnosti u Budimpešti. Brojne naše vizualizacije povijesnih zbivanja 20. stoljeća formirane su upravo fotografijama Roberta Cape koje je snimao za utjecajne časopise kao što je Life.

Ikoničkim su postale njegove fotografije iskrcaavanja u Normandiji, oslobođenja Francuske, rata u Indokini i, posebno, Španjolskoga građanskog rata (proslavljena "Smrt lojalističkog vojnika"), no malo ljudi zna da je Capa porijeklom bio mađarski Židov. Rođen je u Budimpešti 1913. godine pod imenom Endre Friedmann, a ime Robert Capa je izmislio da bi se uspješnije "brandirao". Capa je imao istančanu sposobnost da u kaleidoskopu dramatičnih zbivanja razluči najintenzivniji moment i pritisne okidač u pravom trenutku, a uz to su njegove fotografije odisale emocionalnim angažmanom i dubokim humanizmom. Njegov pristup fotografiranju najbolje sažima njegova izjava: "Ako ti slike nisu dovoljno dobre, nisi bio dovoljno blizu", no nažalost taj ga je credo na kraju stajao i života jer je poginuo u Indokini od nagazne mine u dobi od samo 40 godina, dok se pokušavao "približiti" akciji.

Izložba je predstavljala izbor od nekoliko stotina fotografija iz njegove goleme ostavštine (više od 70.000 negativna), a pored slavni ratnih snimaka, bile su predstavljene i manje poznate fotografije koje je snimio

u Izraelu krajem 1940-ih, neposredno nakon osnivanja države. To su ujedno rijetke Capine "mirnodopske" fotografije, a fokusiraju se na socijalnu asimilaciju useljenika, uglavnom europskih Židova koji su preživjeli Holokaust. Tu su najupečatljivije slike logora koji su primali useljenike dok im se nije našao smještaj i portreti ljudi koji su došli u potragu za novim životom. Poput njegovih fotografija s bojišnica i ova djela nose isti onaj angažman i suosjećanje za žrtve, kao i umjetnički senzibilitet koji gledatelja snažno uvlači u situaciju.

Blaga iz jeruzalemskog Muzeja Izraela

Druga značajna izložba, koja se logično nastavlja na tematiku Židovskog festivala, bila je izložba "Baština Svete zemlje: blaga iz Muzeja Izraela u Jeruzalemu", koja se odvijala u Muzeju lijepih umjetnosti na Trgu heroja. Radilo se o maloj, ali zlački odabranoj selekciji dragocjenog postava Muzeja Izraela, koja posjetitelja vodi od najstarijih izložaka iz 7. tisućljeća prije naše ere pa do sasvim suvremenih umjetničkih instalacija. Nije riječ o nekom školskom pregledu kolekcije jeruzalemskog muzeja, već o konceptualnom postavu koji želi skrenuti pozornost na odnose između pojedinih djela i predstaviti kulturalnu raznolikost Izraela i stvaralaštva Židova uopće. Stoga je izložba organizirana prvenstveno tematski, makar prati i kronološke odrednice.

Tako prva prostorija posjetitelja upoznaje s institucijom Muzeja Izraela i tu su izloženi neki od najstarijih i najvrjednijih eksponata kao što su atropoidni sarkofazi iz 13. stoljeća prije naše ere pronađeni kod Gaze, koji odaju utjecaj egipatske kulture, zatim vapnenačka maska stara 9.000 godina, smatrana najstarijom na svijetu i komad famoznih svitaka s Mrtvog mora – točnije fragment svitka Izaije dugačak oko 50 cm. Svitci s Mrtvog mora jedna su od najdragocjenijih akvizicija Muzeja Izraela, smatrani najvažnijom povijesnom baštinom Izraela, a zbog njihove osjetljivosti Izrael ih sve donedavno nije ni posuđivao stranim muzejima.

Ostale prostorije su organizirane oko tema kao što su umjetničke reprezentacije svetog, sakramenti, idoli,

osobne veze između čovjeka i nadnaravnog, posrednici između dviju sfera, manifestacije ljubavi te prolazak života. Zahvaljujući tom konceptualnom pristupu, posjetitelji su vidjeli tako raznorodne eksponate kao što su slike Rembrandta, Chagalla, Rothka, Poussina, skulpture Rodina, Yitzaka Danzigers i Marka Wallingera, instalacije Boltanskog i Sigalit Landau, fotografiju Torinskog platna, primjerke Kurana i Tore te razne židovske ceremonijalne objekte kao što su npr. besamim. Cijela jedna vitrina bila je ispunjena tim posudicama, koje fasciniraju svojom delikatnom izradom ali istodobno njihova brojnost budi neke uznemirujuće misli o sudbinama njihovih vlasnika.

Od remek-djela europskog slikarstva treba izdvojiti Rembrandtovo slabije poznato platno "Sveti Petar u tamnici" ili "Razaranje i pljačka jeruzalemskog Hrama" Nicolasa Poussina, ambiciozno djelo velikih dimenzija koje u tipično klasicističkoj maniri Jeruzalem oslikava poput Rima, a Hram poput Panteona.

U trećoj se sobi moderni period pokušava predstaviti supostavljanjem europskih židovskih umjetnika kao što je Marc Chagall sa slikom "Rabin" i djela nastalih na području Izraela, kao što je kapitalno djelo izraelske umjetnosti "Nimrod" Yitzhaka Danzigers, nastalo 1939. I dok je Europljanin Chagall uronjen u židovsku tradiciju, Danziger, građanin Tel Aviva (makar tada pod britanskom upravom), bio je pripadnik tzv. Kananita, kulturno-umjetničkog pokreta koji je 1940-ih i 1950-ih okupljao izraelske intelektualce koji su zagovarali odbacivanje tradicionalnog judaizma, prekidanje veza s dijasporom i umjesto toga okretanje drevnim semitskim mitovima iz perioda prije judaizma. Danzigerova je skulptura napravljena od crvenog nubijskog pješčenjaka uvezenog iz Jordana i predstavlja Nimroda kao golog lovca, stiliziranog poput egipatskog kipa te s izostavljenim nogama – kao da se radi o sačuvanom fragmentu poganske skulpture. Kada je predstavljen javnosti, "Nimrod" je izazvao skandal – ne samo zbog otvorenih poganskih konotacija nego i jer je to bila jedna od prvih izraelskih skulptura koja je prikazivala golo tijelo, no s vremenom je priznata kao remek-djelo izraelske umjetnosti.

Suvremena umjetnost

Posebno su zanimljive sobe posvećene suvremenoj umjetnosti, s instalacijama kao što je "Oltar srednje škole

Chases" francuskog umjetnika Christiana Boltanskog. Instalacija je bazirana na nađenoj fotografiji maturalnog razreda srednje škole Chases, židovske škole u Beču, o kojoj se ne zna ništa naročito osim ove sačuvane fotografije. Umjetnik je iznova fotografirao lica pojedinih učenika na slici i povećao ih do stupnja kada crte lica gube prepoznatljivost i zbog zamućenosti poprimaju smrtnu grimasu, a fotografije je postavio na kolumne načinjene od limenih kutija, u kojima se možda kriju osobne uspomene učenika. Tu je bila i video instalacija Mrtvo more suvremene izraelske umjetnice Sigalit Landau, koja je inspirirana specifičnim krajolikom svoje domovine pa tako u ovom videu prikazuje spiralu koja povezuje 500 lubenica i umjetnicu samu dok pluta po slanom Mrtvom moru i polako se odmotava. Odmah pored te instalacije pažnju posjetitelja neodoljivo privlači skulptura u obliku stvorenja koje "puže" po zidu, okrenuto naglavačke, grubo obrađene površine no zapanjujuće realističkih, gotovo ljudskih očiju. To je mitska Lilit, u viziji umjetnice Kiki Smith. Ta se američka umjetnica često poigrava tradicionalnim stereotipima ženstvenosti, a naročito je inspirirana ženama koje je popularna kultura zaboravila, kao što je Adamova prva žena koja mu se nije htjela pokoriti i time izgubila ne samo Edenski vrt nego i mjesto

u povijesti umjetnosti (bar do nedavno kada su je otkrile feminističke umjetnice). I dok je u hebrejskoj mitologiji Lilit završila kao demon, Kiki Smith ju je predstavila dvosmisleno – Lilit se načas čini kao ugroženo biće ili žrtva, a načas kao predator koji se upravo sprema skočiti u napad.

Naravno bio je izložen i niz drugih zanimljivih djela koja su, svako na svoj način, interpretirala religiju, mitologiju i povijest. Izložba Muzeja Izraela bila je otvorena cijelo ljeto, od 11. lipnja do 6. rujna, kada je zatvoren i Židovski festival, a izložba Roberta Cape ostala je otvorena sve do 11. listopada. Bile su to izvrsne nadopune Židovskom festivalu te dobra prilika da se bolje upoznamo s opusom Roberta Cape i malo virnemo u blaga Muzeja Izraela, koja inače rijetko napuštaju domovinu.

Mirna Marić

U prošlom je broju Ha-Kola objavljen sažetak o povijesnim događajima u Ludbregu vezanim za progone Židova tijekom Drugog svjetskog rata. Među više od 150 ubijenih Židova, stradalo je trinaestero djece. Ovo je priča o sudbinama nekolicine djece koja su preživjela Holokaust i hrabrim ljudima koji su im pomogli.

Spašavanje židovske djece u Ludbregu

Za vrijeme 1941. i 1942. godine ludbreški su Židovi u nekoliko grupa deportirani u logore i na masovna stratišta, a rijetki su se sklonili na vrijeme. Ustašama je izmaklo nekoliko djece koja su se zahvaljujući hrabrosti i požrtvornosti običnih ljudi spasila sigurne smrti u „radnim logorima“ Nezavisne Države Hrvatske.

židovska djeca za vrijeme Purima u Ludbregu, 1933. godine

U listopadu 1942. godine žandari su došli po Židove u selo Mali Bukovec. Svi su odvedeni u Ludbreg gdje su Artur Rosner (rođen 1938.) i njegov mali rođak Vedran Hary (rođen 1942.) odvojeni od svojih roditelja i predani nekoj gospođi. Kotarski predstojnik je uspio uvjeriti žandare da djecu do 5 godina starosti ostave pod uvjetom da rodbina preuzme skrb o njima.

Milan Blass, Arturov ujak iz Varaždina, ubrzo je bio obaviješten o mališanima, stoga je on došao po njih. U sjećanju su mu ostali potresni trenuci oproštaja majki od djece. Milan je Artura i Vedrana odveo sa sobom u Varaždin. No kako je i sam živio u stalnoj opasnosti da bude odveden, a k tome je mali Vedran bio star tek 5 mjeseci, odlučio je djecu nekamo skloniti. Najprije je malog Vedrana privremeno udomio u Vatrogasnom domu kod obitelji Besak, no ubrzo ga je morao maknuti odatle. Nakon razgovora s tetom Zorom Schönwald i njezinom sluškinjom Ivkom Kumrić, odlučeno je da se Vedran skloni u selo Cerje Nebojse k obitelji Tome i Ivke Kumrić, Ivkinih roditelja. Oni su pristali skrivati i čuvati dječake. Zamolio je svog prijatelja Ivana Breskvara da mu pomogne, što je ovaj odmah prihvatio. Malog Vedrana je stavio

u naprtnjaču i biciklom odveo Kumrićima. No, kako je bilo sve opasnije, ubrzo je i Artur prebačen u Cerje Nebojse.

Kumrići su dječake ošišali i obukli u staru odjeću te ih malo zapustili da se ne bi razlikovali od seoske djece. Preimenovali su ih zagorskim imenima – Vedran je bio Francek, a Artur Slavek. Cijelo selo je znalo za židovske dječake, no nitko ih nikada nije prijavio ustašama koji su vrlo često navraćali u taj kraj. U skrivanju dječaka je

pomagala i Ivka Vlahović iz obližnjeg Stažnjevca. Djeca su dočekala kraj rata, Vedran se poslije odselio u Izrael, dok Artur i danas živi u Varaždinu. Tomo i Ivka Kumrić i Ivan Breskvar su 1998. godine proglašeni Pravednicima među narodima.

I Julie Sternberger, udana Ljubičić, spasila je svog sina Srečka. Prije nego su svi odvedeni iz Malog Bukovca, ostavila je svoje, tek nekoliko mjeseci staro dijete, kod prijatelja Franje i Anđele Vugrinec u selu Županec. Dijete se tako spasilo od progona i sigurne smrti. Obitelj Vugrinec je preuzela roditeljsku skrb o dječaku i brinula se o njemu dok nije odrastao. Kad je postao punoljetan, Srečko je otišao ujaku u Sjedinjene Američke Države. Ime je promijenio u Steven Sternberger, završio je školovanje i osnovao obitelj. Povremeno posjećuje Županec.

Ubrzo po uhićenju zagrebačkih Židova, Silvija Basch iz Zagreba je poslala svoje dvoje djece, Doricu (1938.) i Zdravka (1941.) sestri Gizeli u Ludbreg. Gizela je bila udana za uglednog Ludbrežanina Ljudevita Vrančića. Kako se djeca nisu navodila u službenim popisima ludbreških Židova, nitko ih nije prijavio vlastima. Pred čestim ustaškim racijama, Dorica i Zdravko su se skrivali kod susjednih obitelji Kerstner, Runjak, Žiža. Preživjela Dorica Basch smatra da se radilo o ustašama koji nisu bili iz našeg kraja pa nisu ni znali za židovsku djecu jer bi ih inače sigurno odveli. Vrančić ih je dao pokrstiti, a

Dorica i Zdravko Basch

gotovo cijela obitelj. Nažalost, iako je preživio Holokaust, mali Zdravko je 1946. godine umro od šarlaha. Dorica je otišla u Švicarsku gdje je upoznala Daniela Klaymana za kojeg se poslije udala i odselila se u Sjedinjene Američke Države.

Uzaludni pokušaji spašavanja iz logora

Bilo je i pokušaja spašavanja iz ustaških logora. Rozalija Kralj iz Varaždina i Julio Hirschsohn su poslali molbu za oslobađanje malodobne Verice Hirschsohn iz logora Lobar-grad (16. lipnja 1942.). Emil i Zlata Petrović iz Podsuseda su molili oslobađanje njihove bolesne nećakinje Ružice Hacker iz Lobar-grada (12. svibnja 1942.). U studenom 1942. godine Zlata Petrović moli da „uzme pod svoje ... malodobnu Grünfeld Leu ... koja je s roditeljima odvedena u logor Stara Gradiška. Mala je rimokatoličke vjere te ju želim i na dalje u tom duhu

Popis djece stradale u Holokaustu:

Ime i prezime, ime oca	Godina rođenja i prebivalište	Mjesto stradanja
Appler Verica, Rudolfova	1931., Ludbreg	1942. Jasenovac
Appler Zdenka, Rudolfova	1926., Ludbreg	1942. Jasenovac
Blühweiss Dragica, Julijeva	1924., Martijanec	1942. Stara Gradiška
Deutsch Edita, Ernestova	1931., Ludbreg	1942. Jasenovac
Grünfeld Lea, Leopoldova	1934., Svibovec Toplički	1942. Jasenovac
Grünfeld Mirjana, Leopoldova	?, Svibovec Toplički	?
Hacker Ružica, Robertova	1927., Poljanec	1942. Lobargrad
Hacker Slavko, Robertov	1923., Poljanec	1941. Dotrščina
Scheyer Nada, Arturova	1926., Ludbreg	1945. Lepoglava
Schidlof Mirjana, Dragutinova	1934., Mali Bukovec	1942. Đakovo
Steinhardt Lea, Dragutinova	1933., Mali Bukovec	1942. Auschwitz
Sternberger Vlasta, Kolomanova	1934., Mali Bukovec	1942. Jasenovac
Zohr Ruth Vida, Milanova	1932., Ludbreg	1942. Jasenovac

kuma im je bila susjeda Marija Kerstner. Unatoč tome što su živjeli u samom centru grada, ulicu dalje od ustaškog stožera, i što su njihovog poočima Ljudevita Vrančića na godinu dana odveli u Jasenovac, a Gizela je 1943. godine nestala u nekom njemačkom logoru, djeca su uspjela preživjeti rat. Njihov poočim Ljudevit se i dalje brinuo o djeci kojoj je u logorima nestala gotovo cijela obitelj.

odgajati.” Mavro Sattler iz Ludbrega je molio da uzme malu Helicu Spitzer koja je ostala bez roditelja. Nijednoj molbi nije udovoljeno te su svi stradali u logorima.

Tijekom rata Zagrebačka nadbiskupija je smjestila nekoliko židovske siročadi kod kršćanskih obitelji u Ludbreg. Jevrejski historijski muzej u Beogradu posjeduje podatke za troje djece: Željka Moseza, Danka Flescha i Dankicu Flesch. Radi se o upitima Židovske općine u Zagrebu koju interesiraju osobni podaci o djeci i njihovim obiteljima.

*Palmotićevo 16.
8. srpnja 1945.*

Knjižara “Golubić” Ludbreg

Umoljevamo Vas, da bi nam odmah javili, ako Vam je poznato kako su se zvali roditelji od dječaka Mosez Željka, koji je kod Vas smješten, a dodijeljen od Nadbiskupije.

Ujedno Vas molimo, ako znadete pobliže podatke o dječaku, da nam javite.

Zahvaljujemo Vam unapred na usluzi.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu!

v.p.

izvor: JIM, fond ŽOZ, reg. br. 4864, sign. K-63-1-1/1-200

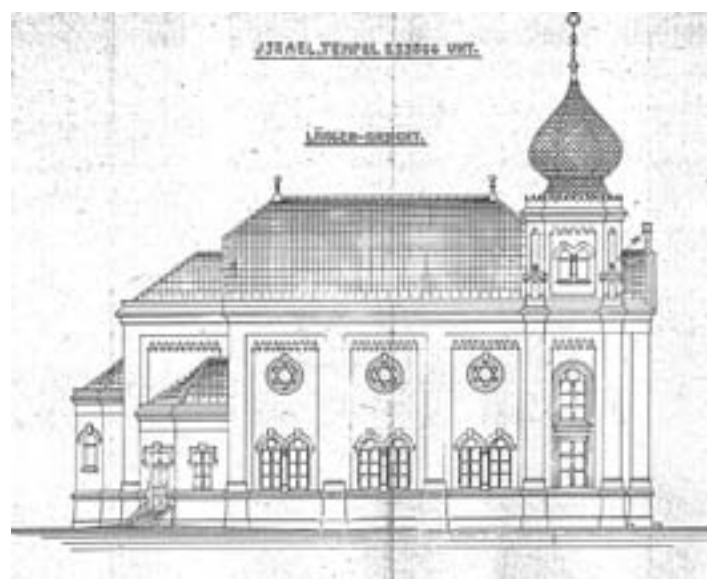
Što se poslije dogodilo s ovom siročadi, nije ostalo zabilježeno. Na isti način je zbrinuto nekoliko pravoslavnih siročadi iz Bosne. Marija Kerstner je kod sebe imala Leu Savić, a poslije je uzela još i stariju Srkinju Savku Bačić koju je zaposlila kao kuharicu i tako joj spasila život.

Neka su se djeca uključila u Narodnooslobodilački pokret i tako preživjela rat. Uz članove svoje uže obitelji, proživjeli su sve tegobe ratovanja u partizanskim jedinicama. To su bili Vlasta i Fedor Spiegler te Mira i Stanka Weinrebe.

Milivoj Dretar

Na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu dovršena je izrada Registra sinagoga u Hrvatskoj u kojemu je po ujednačenom modelu obrađeno stotinjak sinagogalnih građevina. Kao prikaz projekta, voditelj istraživanja arh. Zlatko Karač u desetak će nastavaka u Ha-kolu prezentirati „kataloške jedinice“ naših sinagoga nastalih u posljednjem sloju izgradnje, tijekom 20. stoljeća.

Iz Registra sinagoga u Hrvatskoj Osječka donjogradska sinagoga

OSIJEK (Donjogradska sinagoga)

Cvjetkova ul. 32
Arh. Wilim Carl Hofbauer
1901.-1902. (1903.)
[danas Evanđeoska pentekostna crkva Radosne vijesti]

Već u antičkoj *Mursi* koja se prostirala na području osječkoga Donjega grada postojala je židovska *proseuche* (2./3. st.). Prvi su doseljeni Židovi u Osijeku zabilježeni 1746., također na području Donjega grada. Suvremena židovska općina (uz zagrebačku najbrojnija u Hrvatskoj) u Osijeku je u Gornjem gradu osnovana između 1845. i 1848., a pravila su joj potvrđena 30. prosinca 1849.; prva je bogomolja bila uređena u kući u Školskoj ul. 399, poslije „Nemeckoj“ 393 (danas Pejačevićeva); velika gornjogradska sinagoga s dva tornja bila je izgrađena 1869. u Županijskoj ul. (devastirana i zapaljena 1941., potpuno srušena 1950.).

Nešto mlađa židovska općina u Donjem gradu osnovana je 1862.; nije poznato gdje je imala prvu sinagogu. Za novi donjogradski *Templ* nacrti arh. W.

C. Hofbauera datiraju iz travnja 1901., a na djelomično modificirani glavni projekt iz 1902. izdana je građevna dozvola 26. srpnja 1902. godine. Svečano otvorenje sinagoge nakon nepunih pet mjeseci gradnje održano je 28. prosinca 1902., iako su se završni radovi odvijali i tijekom 1903. Najveće zasluge za izgradnju novoga hrama imao je onodobni pročelnik Odbora za gradnju dr. Oskar Kohlbach.

Soliterna sinagoga smještena je na uličnoj liniji bez uvlačenja u dubinu parcele (suvremena impostacija kojom su ignorirane zastarjele carske regule o bogomoljama „inovjeraca“); Z. ulaz; oko sinagoge izvorno je bio vrt

ograđen kovanom ogradom. Glavno pročelje simetrično komponirano; središnji rizalit malo istaknut i povišen, flankiran parom tornjeva s „maurskim“ lukovicama u kojima su bočni ulazi i spiralna stubišta za ženske galerije (*esrat naschim*). Obojenje pročelja izvedeno u dvobojnoj raščlambi: svijetla plastika, tamni fondo (znatnija obnova fasada izvedena je 1930., potom 1980. i krajem 90-ih godina). U oblikovanju fasada korišteni su neoromanički detalji (lezene, arkadice, dekorativni kontrafori, bifore, portal). Od judaičkih simbola još stoji pločasti *luhot* s deset Božjih zapovjedi na vrhu zabata; u rozetama na bočnim pročeljima je motiv *Magen David* (zvjezdoliki „Davidov štiti“) koji se nalazio i na vrhovima kopalja tornjeva.

U interijeru *aron ha-kodesh* za pohranu Tora smješten u dubokoj bačvasto svodenoj istočnoj apsidi (niša poligonalnog tlocrta), također i povišena propovjedna bima za rabina s ogradom od kovanog željeza. Nad molitvenim je prostorom ovješeni lažni drveni svod; iznad ulaza je galerija kora na kojoj su 1928. bile ugrađene orgulje, iste godine kada je u hram uvedena i električna. Na zidovima i svodu je šablonski dekorativni oslik s folklornim motivima kolorirane florealne matrice (mađarski utjecaj); slikovito oblikovani stupovi ženskih galerija su od lijevanog željeza.

Nakon prodaje objekta Pentekostnoj crkvi 1978. unutrašnjost je uz očuvanje izvornih odlika građevine, uključujući i judaičke simbole, konzervatorski korektno adaptirana 1980.

Po vremenu nastanka jedna je od posljednjih naših kasnohistoričističkih sinagoga i prva koja je izgrađena u 20. stoljeću. Skromne je kvalitete i konvencionalnoga koncepta, no zanimljiva u okvirima svoga tipa (*Westwerk*

sinagoga s parom zapadnih tornjeva i motivom empore) te zbog činjenice da je među rijetkima izbjegla rušenje ili teške devastacije. Danas se nalazi u sklopu zgrada Evanđeoskog teološkog fakulteta.

Obilježena je spomen-pločom; na žalost još nije zaštićena kao spomenik kulture.

Zlatko Karač

LITERATURA [izbor]: BEISSMANN, N. (2006.), *Posjet bivšoj sinagogi u Osijeku*, „Ha-kol“, 97: 18-19, Zagreb; Bettini, D. (2004.), *Osječki Židovi*, „Ha-kol“, 81: 4-5, Zagreb; Bobalić, Lj. (2002.), *Nekada dvije, danas ni jedna sinagoga u Osijeku*, „Glas Slavonije“, 83, 26093 (18. 11. 2002.): 48, Osijek; DOBROVŠAK, Lj. (2009.), *Put do sinagoge*, u: Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije [zbornik], I: 416-423, Ministarstvo kulture RH, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb; FIRINGER, K. (1948.), *Židovi u Osijeku god. 1814.*, „Osječki zbornik“, II-III: 278-279, Osijek; Fišer, D. (1998.), *Židovi u Osijeku*, u: Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj [zbornik]: 425-427, Židovska općina Zagreb, Zagreb; Karač, Z. (2000.), *Arhitektura sinagoga u Hrvatskoj u doba historicizma*, Muzej za umjetnost i obrt, KD Miroslav Šalom Freiberg, Zagreb, ad Osijek – Donji grad, 39; PLEVNİK, B. (1987.), *Stari Osijek, Radničko sveučilište...*, Osijek: 70; Schwarz, G. (1999.), *Nešto iz povijesti Židovske bogoštovne općine u Osijeku*, „Ha-kol“, 61-62: 3-5, Zagreb; SRŠAN, S. (2000.), *Osijek. Kulturno-povijesni vodič*, Državni arhiv u Osijeku, Osijek: 39; ŠVOB, M. (2004.), *Židovi u Hrvatskoj*, II, KD Miroslav Šalom Freiberg, Židovska općina Zagreb, Zagreb: ad Osijek 367-446; ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, Z. (1998.), *Židovi u Osijeku i njihov utjecaj na gospodarski i javni život grada na prijelazu dva stoljeća (1868.-1914.)*, u: Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj [zbornik]: 428-434, Židovska općina Zagreb, Zagreb; Živaković-Kerže, Z. (2005.), *Židovi u Osijeku (1918.-1941.)*, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod, Židovska općina Osijek, Pauk Cerna, Osijek: 142; ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, Z. (2006.), *Stradanja i pamćenja - Holokaust u Osijeku i život koji se nastavlja*, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, Židovska općina Osijek, Osijek: 208

IZVORI: [CJA] Center for Jewish Art, The Hebrew University of Jerusalem: projekti sinagoge u Osijeku (W. C. Hofbauer, 1901.-1902.); [CJA]: arhitektonska snimka postojećeg stanja sinagoge / Pentekostne crkve u Osijeku (2002.); [HDA] Hrvatski državni arhiv, Zagreb: „Građa o Židovima u Hrvatskoj“ [spomen album Beli Hermannu, 1937]; [ŽOO] Židovska općina Osijek: arhiva, razna građa

Najznačajniji ostatak židovskog nasljeđa u Sloveniji jest srednjovjekovna sinagoga u Mariboru, koja je nekad bila središte cvatuće židovske zajednice u tom gradu i sjedište vrhovnog rabinata za Štajersku, Korušku i Kranjsku. Nakon obnove u 90-im godinama prošlog stoljeća od 2001. godine mariborska sinagoga djeluje kao Kulturni centar u okviru Pokrajinskog muzeja Maribor te brine o prezentaciji židovskog nasljeđa u Sloveniji. Do danas mariborska je sinagoga izvela više projekata s kojima je upozorila na ulogu i značajnost Židova u pojedinačnim povijesnim razdobljima i još značajnije pridonijela uklanjanju stereotipa kako danas o Židovima nema smisla govoriti jer ih jednostavno više nema. Takvi pogledi povremeno dođu na površinu i u kontekstu rasprava o suvremenom slovenskom antisemitizmu, za koji ne možemo reći da ga u samostalnoj Sloveniji nema. Na sreću nema radikalnih oblika tih pojava, ali zato ima puno više nepoznavanja pa i nerazumijevanja židovske povijesti što je posljedica nekih od mjera poslijeratne vlasti jer su Židovi nakon 1945. godine uglavnom bili izbrisani iz javnog i socijalnog pamćenja. Kao dodatak, također su bili potisnuti na sam rub povijesnog pamćenja. Sada se to polako ispravlja i mariborska sinagoga kao kulturni i muzejsko-dokumentacijski centar u tome ima vidljivo ulogu.

TRAGVI SLOVENSkih ŽIDOVA

Prema mišljenju stručnjaka i znalaca ocjena da Židova u Sloveniji nema i da zbog tog ne možemo govoriti o antisemitizmu ne može izdržati argumentirane procjene i u svojoj je biti dio stereotipnog gledanja na suvremeno slovensko židovstvo. Ne smijemo zaboraviti da su Židovi javno rijetko isticali svoju pripadnost vjeri i kulturi te su tradiciju sačuvali više u obiteljskim krugovima. Broj pripadnika zajednice nakon 1845. godine stalno je padao i sahnuo, dotoka mlađih članova skoro nije bilo. Danas bi navodno, prema nekim ocjenama, u Sloveniji živjelo oko 300 Židova, a prema navodima nekih od rukovodećih članova slovenske Židovske zajednice ima ih između 300 i 500. Precizan broj nije moguće ustanoviti, no to i nije bitno. Podatak, pa kakav on god da bio, dovoljan je i ruši stereotip da Židova u novom vremenu u Sloveniji nema i da zbog tog nema ni antisemitizma. Možemo se složiti s ocjenama da svjedočimo „kriptičnoj“ prisutnosti Židova i „antisemitizmu bez Židova“ što daje slovenskom židovstvu novijeg doba poseban pečat i karakter. Upravo kontinuirano kriptično prisustvo Židova predstavlja jedno od karakterističnosti slovenskog tipa antisemitizma već od sredine 19. stoljeća dalje, što je u literaturi označeno kao „antisemitizam bez Židova“.

Židovska se zajednica Slovenije u desetljeću prije

slovenskog osamostaljenja bavila brojnim problemima i nije ni imala svog rabina jer ga jednostavno nije mogla plaćati. Slovenski Židovi nisu bili bogati, njihovo je židovstvo i u Sloveniji bilo izloženo procesima modernizacije, sekularizacije i asimilacije. Vjerske su obrede obavljali privatno, po stanovima, gdje su i slavili svoje blagdane. Organizirali su i memoarske komemoracije za žrtve Holokausta, koje su mediji uglavnom prezreli te je u javnosti bila prihvaćena ocjena da pamćenja Holokausta ni nema jer i Židova u Sloveniji više nema. Dakle, jako pojednostavljena stereotipna ocjena, koja je bila i još uvijek jest daleko od istine da je bila u Holokaustu skoro potpuno uništena i slovenska židovska zajednica. Prema podacima popisa stanovništva iz 1931. godine u Dravskoj je banovini živjelo 820 Židova, najviše u Murskoj Soboti (269) i u Lendavi (207). Veći je broj Židova živio i u Ljubljani (95), u Mariboru (81), u Ptujju (32) i u Celju (30).

Značajni problem, koji muči slovensko židovstvo, snažna je asimilacija. Mlađe generacije ne odrastaju u znanju i svijesti o svojim korijenima i tako ili ne znaju za svoje židovsko podrijetlo ili im to jednostavno ne znači dovoljno. Židovi se javno još uvijek nevoljno opredjeljuju kao Židovi jer je posebno Holokaust (ili „šoa“) još živ

u pamćenju. Naime, za vrijeme Drugog svjetskog rata bila je, s obzirom na brojnost tadašnjeg stanovništva u Sloveniji, uništena zamašna gospodarsko prominentna i organizirana židovska općina, koja je bila najsnažnija u Prekmurju. Kao dodatak, nakon 1945. godine, kad su od nje ostali samo još ostatci ostataka, bila je temeljito izgurana iz javnog socijalnog pamćenja i postepeno potisnuta na rub povijesnog pamćenja. Brojne okolnosti tog brzog zaborava još nisu razjašnjene i objašnjene te usprkos brojnim promjenama u zadnjem razdoblju, ima još nekoliko tamnih mrlja poslijeratnog slovenskog židovstva, koje traže dodatno osvjjetljenje. Isto tako nerazriješen je i mit kako Židovi naseljavaju krajeve na „sunčanoj strani Alpa“ već od vremena starog Rima. Snažna prisutnost židovskog življa na našem području značajna je za srednji vijek.

Obnovljena sinagoga - mjesto kulturnih događanja

Na slovenskom nacionalnom ozemlju, naime, susrećemo Židove prije svega od 12. stoljeća dalje i to usporedno s nastankom građanskih naselja. U Ptujju židovski je posjed prvi put spomenut 1286. godine, u Mariboru pak Židove prvi put otkrivamo između 1274. i 1296. godine, prema nekim su se navodima u tom gradu navodno pojavili već u 9. i 10. stoljeću. Ali za te navode još uvijek nemamo vjerodostojnih potvrda. Vjersko, duhovno i kulturno središte mariborske srednjovjekovne židovske zajednice bila je sinagoga. Njezini su počeci u kasnom 13. stoljeću što potvrđuju tragovi sekundarnih nalaza, koji su povezani s prvom, romanskom gradbenom fazom kultnog prostora sinagoge, ali se inače spominje godina 1429. Nastanak sinagoge povezan je s naseljavanjem Židova u gradu uz Dravu. Gdje god bi se Židovi naselili, tamo bi naime izgradili sinagoge. Od gospodarskih djelatnosti Židovi su se najviše bavili prije svega posuđivanjem novca te su imali važnu ulogu kod uvođenja štajerskog monetarnog gospodarstva. Štajerski su Židovi bili međusobno tijesno povezani, povezani su bili i sa Židovima na Koruškoj. Sinagoga u gradu uz Dravu bila je čak i povremeno sjedište vrhovnog rabinata za Štajersku, Korušku i Kranjsku.

Kao vrhovni rabi u Mariboru je služio i Israel Isserlein, najznačajniji talmudski učenjak država Svetoga rimskoga carstva u prvoj polovici 15. stoljeća. U Mariboru je između ostalog predvodio i uglednu vjersku akademiju. Njegov rad predstavlja važan dio literature, koju su koristili

rabini po cijeloj srednjovjekovnoj Europi. Isserleinove odluke još i danas predstavljaju značajan, upotrebljiv i neodvojiv dio židovske legalno-teološke tradicije. Zgrada se sinagoge u današnjoj Židovskoj ulici 4 i nakon izгона Židova iz Maribora u godinama 1496. – 1497. sačuvala te je jedina sačuvana srednjovjekovna sinagoga u Sloveniji i jedan od najvažnijih ostataka židovskog nasljedstva na tim prostorima uopće. U 90-im godinama prošlog stoljeća bila je brižljivo i temeljito obnovljena (obnova je lijep primjer uređenja povijesnog objekta u staroj gradskoj jezgri) te je 1. travnja 2001. godine otvorena za javnost. Njezin je vlasnik mariborsko Gradsko poglavarstvo, a već osam godina njom uspješno upravlja Pokrajinski muzej Maribor.

U obnovljenoj nekadašnjoj židovskoj sinagogi nizaju se različite kulturne priredbe, okrugli stolovi, javne tribine, stručna predavanja i susreti, predstavljanja knjiga i studijski susreti, izložbe i koncerti, koristi se kao muzejski prostor te bi postupno trebala pribaviti funkciju i kao studijsko-dokumentacijsko središte za židovstvo, antisemitizam i Holokaust. Slovenija, naime, takvog centra još nema. Sinagoga je u Mariboru svakako izvanredan kulturno-povijesni spomenik i najvažniji ostatak srednjovjekovnog židovskog nasljedstva u Sloveniji. Kao takva prepoznata je i u širem srednjoeuropskom prostoru. U pitanju je dakle rijedak i vrhunski kulturno-povijesni spomenik, koji je jako važan i za turističku promociju i ponudu grada. Zato ne iznenađuje velik interes za razgledanja i posjete stranaca pogotovo u ljetnim mjesecima. Tada je među posjetiteljima mariborske sinagoge i mnogo Židova iz cijelog svijeta.

U zgradi nekadašnje židovske sinagoge u Židovskoj ulici 4 organiziraju također i pedagoške i andragoške programe. Mladi dolaze na vođena razgledanja te se zanimaju za povijest srednjovjekovnog židovstva u Mariboru. Uz to zanimaju ih još i uloga i položaj sadašnjih, iako malobrojnih, slovenskih Židova, koji su organizirani u Židovskoj zajednici Slovenije. Zajednica ima svoje sjedište u Ljubljani na Tržaškoj cesti gdje ima i posvećen prostor, koji služi kao sinagoga za obavljanje vjerskih obreda. U staroj mariborskoj sinagogi vjerski se obredi ne obavljaju jer u njoj nema liturgijske opreme, a i inače, židovska je zajednica donijela odluku da stara sinagoga služi u kulturne svrhe te da ostane kulturno-povijesni spomenik.

dr. Marjan Toš, viši kustos, Sinagoga Maribor

Rom Nazif Memedi u Hrvatskome saboru predstavlja 12 nacionalnih manjina, među kojima i židovsku manjinu. U razgovoru za Ha-kol govori o suradnji sa židovskom zajednicom u Hrvatskoj te o drugim aktualnim temama.

NAZIF MEMEDI: DOBRA SURADNJA SA ŽOZ-OM

Među 12 nacionalnih manjina koje predstavlja prvi Rom u Saboru Nazif Memedi je i židovska. Od 22 kandidata Memedi je zastupnički mandat u 12., manjinskoj izbornoj jedinici, kao kandidat Mreže romskih udruga Hrvatske, osvojio tijesnom prednošću nad Rusinkom Nadom Bajić koju je kandidirao HNS. Uz romsku i židovsku, u parlamentu je predstavnik i austrijske, bugarske, njemačke, poljske, rumunjske, rusinske, ruske, ukrajinske, turske i vlaške nacionalne manjine. Prije godinu i pol dana prozivalo ga se zbog toga što se jedini ženski romski časopis u Hrvatskoj, koji vodi njegova supruga Ramiza Memedi, financira iz državnog proračuna, no, Savjet za nacionalne manjine zaključio je kako u tom slučaju nema sukoba interesa te kako se financiranje časopisa nastavlja. Memedi je do sada nastupao kao vrlo lojalan član vladajuće koalicije na čelu s HDZ-om te postupke i odluke njihove vlade nikada nije dovodio u pitanje pa je utoliko zanimljivije što za Ha-kol otvoreno kritizira šefa diplomacije zbog upućivanja prosvjedne note Švicarskoj, koja je Marku Perkoviću Thompsonu zabranila koncert i ulazak u tu zemlju, a time i na čitav teritorij EU tri godine.

Imate li dobru komunikaciju sa židovskom zajednicom s obzirom na to da ste ponajprije percipirani kao zastupnik svoje matične, romske manjine?

Mislom da je komunikacija sa Židovskom općinom Zagreb vrlo uspješna i na zavidnoj razini, a pogotovo s predstavnicom židovske nacionalne manjine u Zagrebu, gđom. Sanjom Zoričić Tabaković. Što se percepcije mene tiče, mislim da je normalno da sam percipiran kao zastupnik svoje matične manjine jer sam i sam pripadnik romske nacionalne manjine, ali to nema utjecaja na moju komunikaciju s drugim nacionalnim manjinama u Hrvatskoj.

Kako ocjenjujete suradnju sa židovskom manjinom, kao njihov parlamentarni zastupnik?

Za sada je suradnja bila i više nego dobra. Nije bilo nikakvih trzavica, niti problema između mene kao

saborskog zastupnika i židovske nacionalne manjine, što puno znači i puno govori o odnosu koji je uspostavljen.

Je li suradnja obostrana, šalju li Vam prijedloge, pitanja, ideje, kritike?

Po mome mišljenju, suradnja je obostrana, jer sam već nekoliko puta bio pozvan na događaje i manifestacije u ŽOZ na kojima sam sudjelovao. Međutim, smatram kako ne bi bilo loše da se prijedlozi, pitanja, ideje i pogotovo kritike šalju češće da bi se unaprijedila komunikacija koja je ostvarena.

Imate li u planu kakve projekte za Židove u Hrvatskoj?

Moram priznati da za sada nemam u planu projekte za Židove u RH, ali zato što smatram su projekti "posao" svake nacionalne manjine, a ne njezina saborskog zastupnika. Do sada sam svaki projekt koji je bio iniciran od strane ŽOZ-a podržao jer su bili kvalitetno izrađeni i bilo mi je drago biti dijelom tih projekata.

Židovska manjina za kulturne je programe iz proračuna dobila nešto više od 800 tisuća kuna.

Je li to dovoljno?

Ako je židovska manjina s tim iznosom uspjela ostvariti sve svoje potrebe za kulturnim programima, onda smatram da je to dovoljno. S druge strane, mislim da taj iznos nije dovoljan jer je moglo biti puno više ostvarenih programa i kvalitetnijih izrada, ali, na žalost, ova godina koja je za nama te rebalansi proračuna nisu išli na ruku nacionalnim manjinama pa moramo imati na umu i financijsku situaciju u kojoj se država trenutačno nalazi.

Koliko Vam nesuglasja unutar židovske zajednice otežavaju suradnju s njima?

Nisam se još susreo s problemom nesuglasja unutar židovske zajednice jer sam do sada bio u kontaktu samo sa Židovskom općinom Zagreb.

Kako vidite položaj židovske manjine u Hrvatskoj danas?

Mislom da razjedinjenost židovske manjine ne ide

u prilog nikome u Hrvatskoj, a pogotovo ne samoj židovskoj manjini.

Je li ministar vanjskih poslova Gordan Jandroković trebao slati prosvjednu notu Švicarskoj zbog zabrane koncerta Thompsonu i ulaska u tu zemlju tri godine s obzirom na to da je riječ o pjevaču čije koncerte prate ustaški pozdravi i ikonografija?

Naravno da nije trebao slati prosvjednu notu, ali već kad je slao trebao se posavjetovati s predsjednikom Hrvatske, g. Stjepanom Mesićem i predsjednicom vlade gđom. Jadrankom Kosor.

Slažete li se s ocjenom predsjednika Mesića kako Thompson imidž gradi na koketiranju s neoustaštvom? Mislite li da širi ksenofobiju i netoleranciju?

Slažem se s predsjednikom Mesićem i mislim da Thompsonov "rad" bitno utječe na percepciju Hrvatske u ostatku svijeta. Thompson, osim što širi ksenofobiju i netoleranciju, također širi i poruku da je govor mržnje stvar demokracije i slobode govora, što je, po mome mišljenju, najgore od svega.

Predsjednički kandidat HDZ-a Andrija Hebrang kaže da uživa u Thompsonovoj glazbi. Hoćete li mu u ime manjina koje predstavljate dati potporu na izborima s obzirom na to da ste koalicijski partneri ili Vaše preferencije idu prema nekom drugom kandidatu?

Za sada ne mogu o tome pričati jer nisam upoznat s programima niti jednog predsjedničkog kandidata, ali u svakom slučaju ću se posavjetovati sa svim predstavnicima nacionalnih manjina prije predsjedničkih izbora jer sam ja ipak zastupnik 12 nacionalnih manjina. Međutim, predstavnici manjina ionako će glasovati prema vlastitoj savjesti, a ja osobno ću glasati za kandidata za kojeg procijenim da ima najbolji program za Hrvatsku.

Hrvatski uljudbeni pokret Tomislava Draguna tvrdi kako je našao rupu u zakonu te najavljuje podizanje spomenika ustaškom poglavniku Anti Paveliću u centru Zagreba. Namjeravate li reagirati?

Naravno da ću reagirati i neću to dopustiti iako se iskreno nadam da do toga uopće neće niti doći.

Jeste li bili u Izraelu?

Nisam bio u Izraelu, ali sam čuo mnogo lijepih stvari o toj zemlji i nadam se da će mi vrijeme dozvoliti da jednog dana tamo i otputujem.

Sandra Bartolović

Protesti zbog najava o mogućem podizanju spomenika Anti Paveliću

Ekstremno desni Hrvatski uljudbeni pokret i njegov čelnik Tomislav Dragun nedavno su objavili da su pronašli rupu u zakonu i da namjeravaju u Zagrebu podići spomenik poglavniku Nezavisne države Hrvatske Anti Paveliću. Ta je vijest izazvala burne reakcije u Hrvatskoj, ali i u Izraelu.

"Jednostavno je nezamislivo da bi zemlja na pragu ulaska u Europsku uniju mogla omogućiti da se jedan takav spomenik podigne u glavnom gradu ili bilo gdje drugdje na njezinu teritoriju", naglasio je u svom službenom priopćenju Efraim Zuroff direktor centra Simon Wiesenthal koja broji više od 400 tisuća članova, a koji se nada da će vlasti u Hrvatskoj na vrijeme zaustaviti "sumanutu ideju o postavljanju spomenika Anti Paveliću".

"Takav spomenik ne bi bio samo falsifikat uloge Hrvatske u Drugom svjetskom ratu nego i uvreda za sve nevino ubijene civile Srbe, Židove, Rome i antifašiste Hrvate koje su ubile ustaše kao i sve osobe s osjećajem za moral i znanjem o ulozi Hrvatske od 1941. do 1945. godine", naglasio je Zuroff u svojem službenom priopćenju.

O mogućoj izgradnji spomenika Paveliću pisao je 6. listopada izraelski dnevni list „The Jerusalem Post“ pod nazivom „Hrvatska nevladina udruga planira podići spomenik nacističkom kolaboracionistu Anti Paveliću“. Na taj je tekst reagiralo hrvatsko Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija ističući "kako podizanje spomenika ustaškom poglavniku Anti Paveliću niti u Zagrebu, a niti bilo gdje drugdje u Republici Hrvatskoj ne samo da je po zakonu zabranjeno nego tako uvredljiv čin ne bi dopustile ni institucije Republike Hrvatske, a prije svega ni građani Republike Hrvatske."

"I ovom prigodom naglašavamo kako Republika Hrvatska oštro osuđuje bilo kakvo veličanje na temelju nacionalne, rasne, vjerske, spolne ili druge neravnopravnosti kao i ideološke i državne tvorevine nastale na takvim osnovama. Osim toga, Republika Hrvatska protiviti se svim oblicima diskriminacije te izazivanja međusobne nesnošljivosti na navedenim osnovama", navelo je hrvatsko ministarstvo te podsjetilo "kako je i među izvorišnim osnovama Ustava Republike Hrvatske naglašena uspostava temelja državne suverenosti u razdoblju Drugoga svjetskog rata u odlukama Zemaljskoga antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske, izražena nasuprot proglašenju tzv. Nezavisne Države Hrvatske. U tom pogledu Republika Hrvatska neće dopustiti nikakav revizionizam i izmjenu povijesnih činjenica vezan uz postojanje i karakter tzv. Nezavisne Države Hrvatske".

Potpredsjednik izraelske vlade i ministar vanjskih poslova Avigdor Lieberman u rujnu je, u sklopu turneje po zapadnom Balkanu, boravio u kratkom posjetu Zagreb. Lieberman je prvi izraelski ministar vanjskih poslova koji je posjetio Hrvatsku otkako su dvije zemlje uspostavile diplomatske odnose.

AVIGDOR LIEBERMAN U ZAGREBU

Visokog izraelskog dužnosnika su tijekom njegova boravka u Zagrebu primili najviši hrvatski dužnosnici: predsjednik Stjepan Mesić, predsjednica hrvatske Vlade Jadranka Kosor, predsjednik hrvatskog Sabora Luka Bebić te ministar vanjskih poslova i europskih integracija Gordan Jandroković. U središtu razgovora bili su bilateralni odnosi Hrvatske i Izraela te načini poboljšavanja suradnje, posebice gospodarske.

Predsjednik Mesić složio se s Liebermanom da su hrvatsko-izraelski odnosi vrlo dobri, ali da dobre političke odnose ne prati i primjerena gospodarska suradnja te je tijekom susreta iznesena ideja o organiziranju hrvatsko-izraelskog gospodarskog foruma, uz sudjelovanje predstavnika vlasti, na kojem bi se pokušale riješiti administrativne zapreke koje često stoje na putu jačih gospodarskih veza i ulaganja.

Izraelski ministar vanjskih poslova također je tijekom razgovora izvijestio predsjednika Mesića o izraelskim stajalištima o bliskoistočnoj krizi i mirovnom procesu.

Bebić i Lieberman izrazili su zadovoljstvo bilateralnim odnosima, o usponu kojih svjedoči intenzivna razmjena posjeta na najvišim razinama, a predsjednik Sabora je istaknuo kako treba uspostaviti i parlamentarnu suradnju te je izrazio zadovoljstvo što je u Knesetu osnovana skupina prijateljstva s Hrvatskom. U razgovoru dvojice dužnosnika posebno je bilo riječi o razvoju gospodarske suradnje, a izraelski se šef diplomacije zauzeo za osnivanje svojevrsna foruma gospodarstvenika i ljudi iz politike da bi se uklonile birokratske zapreke suradnji u tome području. Rekao je i da Izrael cijeni to što Hrvatska obilježava Dan sjećanja na Holokaust.

Na sastanku s hrvatskom premijerkom istaknuto

je da dvije države imaju razvijene kulturne i političke odnose, što je dobar temelj za izgradnju kvalitetnijih gospodarskih odnosa.

Predsjednica hrvatske Vlade je istaknula da je više od stotinu Hrvata dosad odlikovano visokim izraelskim odličjem "Pravednici među narodima", napomenuvši da je hrvatski narod duboko proživljavao Holokaust jer se i sam, u nedavnoj prošlosti, susreo s najtežim oblicima stradanja i agresije.

Lieberman je sa svoje strane naglasio da je njegova zemlja vrlo zainteresirana za produbljivanje gospodarske i svekolike suradnje s Hrvatskom zbog njezine važne uloge u srednjoj i jugoistočnoj Europi.

Posjet Avigdora Liebermana, prvog izraelskog ministra vanjskih poslova koji je posjetio Hrvatsku, potvrda je izvrsnih i prijateljskih izraelsko-hrvatskih odnosa, tendencija kojih je daljnje poboljšanje u svim područjima od zajedničkog interesa, kazao je Gordan Jandroković nakon susreta s Liebermanom.

Tijekom, kako ih je Jandroković nazvao, vrlo uspješnih razgovora dvojica ministara razmotrili su više bilateralnih, regionalnih i multilateralnih pitanja te se složili da dvije zemlje izvrsno surađuju bilateralno, ali i u multilateralnim forumima, osobito u Vijeću sigurnosti UN-a.

Ministar Jandroković napomenuo je da su ove godine planirani posjeti Izraelu dvojice hrvatskih visokih dužnosnika, predsjednika Mesića i predsjednika Sabora Bebića, a i Jandroković je sa zadovoljstvom prihvatio Liebermanov poziv da posjeti Izrael.

Hrvatski je ministar izraelskom kolegi i svim Židovima na hebrejskom čestitao i poželio sretnu novu godinu.

Ministar Lieberman zahvalio je Jandrokoviću na dobrodošlici i ustvrdio da su odnosi dviju zemalja snažni i prijateljski, dodavši da Hrvatska i Izrael imaju mnogo toga zajedničkog.

"Vjerujem da je ovaj posjet samo prvi korak u uzajamnu nastojanju da osnažimo svoje odnose i produbimo dijalog", rekao je Lieberman u izjavi za novinare, a također je izrazio uvjerenje da dvije zemlje moraju naporno raditi da bi se stvorilo ozračje pogodno za gospodarsku suradnju i turizam.

Lieberman je izrazio zadovoljstvo izvješćem hrvatskog kolege o stanju u pregovorima o punopravnom članstvu Hrvatske u EU i u ime svoje zemlje, iako nije članica EU-a, podupro ulazak Hrvatske u punopravno članstvo. Rekao je da se nada da će se nakon obnove pregovora cijeli proces ubrzati.

"Želio bih čestitati Hrvatskoj i na ulasku u NATO, jer je to važan korak prema stabilizaciji Europe i učvršćivanju demokracije", rekao je Lieberman.

Lieberman je i u Zagrebu govorio o bliskoistočnim mirovnim pregovorima

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Države Izrael u Zagrebu je komentirao i bliskoistočne mirovne pregovore, ustvrdivši da izravne mirovne pregovore odbija palestinska strana, a ne Izrael te je dodao da problem izgradnje židovskih naselja na palestinskim područjima uopće ne postoji, već služi kao izlika da se izbjegne rješenje prijepora s Palestincima.

U izjavi za novinare nakon sastanka Lieberman je u odgovoru na pitanje kako vidi budućnost mirovnog procesa s Palestincima, budući da Izrael nastavlja gradnju naselja, odgovorio kako je vlada Benjamina Netanyahu oduvijek bila spremna na izravne pregovore s Palestincima.

"Ta vlada je od prvog dana izrazila spremnost da odmah počne mirovne pregovore s palestinskim vlastima i nije postavljala nikakve preduvjete. Palestinska strana je pak odbila izravne pregovore", kazao je Lieberman.

No pitanje gradnje naselja, nastavio je izraelski političar koji pripada krajnje konzervativnoj političkoj opciji, zapravo je posljedica nesporazuma. "To uopće nije problem, to nije stvarna zapreka miru, već samo izlika za izbjegavanje izravnih pregovora (s Izraelom)", rekao je Lieberman.

Izrazio je stajalište da prekid gradnje naselja kao preduvjet za obnovu pregovora traže oni koji "možda

žele torpedirati bilo kakvu mogućnost za sveobuhvatno rješenje" palestinsko-izraelskih odnosa te je podsjetio da je Izrael gradnju naselja počeo 1967., nakon šestodnevno rata, ustvrdivši da je u područjima koja je tada stekao i prije toga stanje bilo isto, odnosno da je vladao teror, nasilje i napetost.

Rekao je da je u 19 godina, od 1948. kad je uspostavljena Država Izrael do 1967. područja Judeje, Samarije i Pojasa Gaze kontrolirao arapski svijet, a nije uspostavljena nikakva palestinska država, čak ni palestinska vlast, iako su i Fatah i Palestinska oslobodilačka organizacija stvoreni prije 1967.

"Smatram da svi oni koji pitanje gradnje naselja nastoje prikazati kao zapreku cjelovitu rješenju zapravo žele prevariti javnost i izbjeći bilo kakav mirovni pristup tom problemu", kazao je Lieberman.

AVIGDOR LIEBERMAN

Zamjenik predsjednika izraelske vlade i ministar vanjskih poslova Avigdor Lieberman rođen je 5. lipnja 1958. godine kao Evet Lieberman u Kišinjevu, u današnjoj Moldaviji. Nakon završene srednje škole, Lieberman je aplicirao za studij međunarodnog prava na sveučilištu u Kijevu, ali je, kako tvrdi, odbijen zbog toga što je Židov. Studirao je na poljoprivrednom fakultetutu u Kišinjevu. Obitelj je 1978. godine emigrirala u Izrael te Lieberman mijenja ime u "Avigdor". Odslužio je vojni rok u Izraelu i studirao međunarodne odnose i političke znanosti na Hebrejskom sveučilištu u Jeruzalemu.

Lieberman je jedan od osnivača Cionističkog foruma sovjetskih Židova, a bio je i tajnik jeruzalemskog ogranka najvećeg izraelskog sindikata Histadrut. Godine 1999. osnovao je stranku Yisrael Beiteinu, čiju izbornu bazu predstavljaju imigranti s područja bivšeg Sovjetskog Saveza.

"Uvijek sam bio kontroverzan jer sam nudio nove ideje. Za mene biti kontroverzan znači biti pozitivan", kazao je, a ta se njegova izjava često citira. Lieberman je prvi put izabran u Kneset 1999. godine i otada je bio na raznim položajima, uključujući i to da je bio ministar nacionalne infrastrukture, ministar transporta te ministar za strateška pitanja.

Lieberman i njegova supruga Ella (rođena Tzipkin) imaju dvije kćeri i jednog sina. Žive u naselju Nokdim na Zapadnoj obali. Lieberman govori rumunjski, ruski, hebrejski i engleski.

Nataša Barac

U Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti sredinom rujna je profesor Joseph Schlessinger s američkog sveučilišta Yale uručen orden Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića, kojim ga je za osobite zasluge u promicanju Republike Hrvatske u međunarodnoj znanstvenoj zajednici i doprinosu hrvatskoj biomedicinskoj znanosti odlikovao predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić.

JOSEPH SCHLESSINGER ODLIKOVAN VISOKIM HRVATSKIM ODLIČJEM

Nakon predavanja, koje je prof. Schlessinger održao u HAZU-u, orden mu je u ime predsjednika Republike Stjepana Mesića uručio državni tajnik za znanost i visoko obrazovanje Dražen Vikić Topić.

Prof. dr. sc. Joseph Schlessinger, pročelnik Odsjeka za farmakologiju Sveučilišta Yale, spada među 15 najcitatiranih znanstvenika u svijetu, a budući da je rođen u Topuskom 1945. godine, daleko je najcitatiraniji od svih znanstvenika hrvatskih korijena. Objavio je 468 znanstvenih radova, ima 72.469 citata s h-indeksom 142, po čemu je u samom vrhu svjetske znanosti.

Njegova obitelj je 1948. godine emigrirala u Izrael, gdje je Joseph Schlessinger kasnije diplomirao kemiju i fiziku u Jeruzalemu na Hebrew sveučilištu, a doktorirao je kemijsku fiziku u Rehovothu, na Weizmann institutu.

Schlessinger je član Nacionalne akademije znanosti SAD-a, Instituta za medicinu Nacionalne akademije znanosti SAD-a, Ruske akademije znanosti, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te niza drugih akademija i institucija u svijetu. Dobitnik je mnogih uglednih svjetskih priznanja.

Schlessinger je u Zagrebu održao predavanje o svojem najvećem otkriću, prijenosu informacije odnosno električnih signala u čovjekovim stanicama te otkriću koda za aktivaciju membrane receptora i tijekom informacije od površine stanice u njezinu unutrašnjost. U istraživanjima se služio biokemijskim, biofizičkim i genetičkim metodama, a na osnovi tog otkrića razvio je zajedno sa suradnicima novu skupinu učinkovitih

lijekova protiv tumora, posebice Sutent te je time otvorio mogućnosti stvaranja nove generacije moćnih antitumornih lijekova.

Otac Josepha Schlessinger Imre bio je Židov iz Slatine. Imre Schelessinger je prije Drugog svjetskog rata bio oženjen i imao je dijete, ali mu je obitelj završila u koncentracijskom logoru Auschwitz. Njegova majka Rifka, Židovka iz Bugojna, također je bila udana, a ustaše su joj u jednoj noći ubili obitelj, ispričao je Schlessinger

Osim izvanrednom akademskom karijerom, Joseph Schlessinger može se pohvaliti i svojim menadžerskim sposobnostima. Suosnivač je triju farmaceutskih kompanija: Sugent, Plexxicon i Kolltan, koje su lansirale nekoliko lijekova protiv raka. U Hrvatskoj je najpoznatiji lijek Sutent koji se koristi u tretmanu raka bubrega. No, Schlessinger velike nade polaže u PLX4032, lijek protiv melanoma razvijen u kompaniji Plexxicon.

nedavno u razgovoru za jedan hrvatski list. Njegovi roditelji su se upoznali 1943. godine u logoru na Rabu, a nakon kapitulacije Italije pridružili su se odredu sastavljenom od Židova i pobjegli u partizane. Joseph je rođen 26. ožujka 1945. godine među partizanima u Topuskom, a vojni liječnik koji je porodio njegovu majku, dao mu je ime Fedor odnosno Feđa. "Nakon rata nazvali su me Josip, odnosno Joseph, prema mome djedu. No, ljudi me uglavnom zovu Yossi",

rekao je.

Obitelj Schlessinger se nakon Drugog svjetskog rata nastanila u Osijeku, gdje se 1947. godine rodio Josephov mlađi brat Darko David. Kad je Yossi imao tri i pol godine, obitelj se preselila u Izrael, gdje je Joseph vrlo rano otkrio svoju ljubav prema znanosti.

Joseph Schlessinger danas živi sa svojom drugom suprugom Irit Lax, također znanstvenicom. Iz prvog braka ima dvoje djece.

(prema hrvatskim i izraelskim medijima)

Tko je Margaret Lambert?

U New Yorku živi 95-godišnja Margaret Lambert sa svojim 99-godišnjim suprugom Brunom.

O kome je tu zapravo riječ? Riječ je o njemačkoj Židovki Gretel Bergman, kako joj je bilo djevojačko prezime dok je živjela u Njemačkoj. Ona je 1936. godine, kada se održavala Olimpijada u Berlinu, bila najbolja skakačica u vis u Europi. Kao studentica u Engleskoj, gdje je studirala, postala je i britanska prvakinja u skoku u vis.

Međutim, na olimpijskim igrama nije sudjelovala jer ju nacistički lakoatletski savez, kao Židovku, nije uvrstio u momčad Njemačke. Nacisti jednostavno nisu mogli dopustiti da jedna Židovka pobijedi usred Berlina, jer bi to bila blamaža za naciste.

Ona je 1937. godine emigrirala u SAD te je 1937. i 1938. bila i prvakinja Amerike u skoku u vis. Današnja Njemačka, da bi joj se odužila, odaje joj počast snimanjem filma o njezinu životu i djelu, koji će se u kinematografima pod naslovom „Berlin 36“ početi prikazivati od 10. rujna 2009. godine.

Oto Konstein

„Bilo je užasno...“

Moje ime je Margaret Lambert. Rođena sam kao Gretel Bergmann u malom mjestu na jugu Njemačke. Voljela sam sve ono što je imalo bilo kakve veze s fizičkom aktivnosti i u tome sam bila jako dobra. U mojem rodnom gradu postojao je mali sportski klub i tamo ste mogli otići vježbati kada god ste htjeli, koliko god ste htjeli. S obzirom na moju ljubav prema sportu, većina mojih prijatelja nisu bili Židovi, i to nikada, nikada, nikada nije bio problem sve do određenog

trenutka u mom životu. Olimpijske igre, bez obzira na to koliko su veličanstvene, dio su sistema koji pokušavaju stvoriti. Nacistička Olimpijada bio je samo jedan korak u legitimizaciji nacističkog režima. Drugim riječima, to je bio još jedan korak prema Holokaustu. Do 1935. godine Židovi su bili isključeni iz svih njemačkih sportskih udruženja. Oni su mogli osnovati svoja vlastita sportska udruženja, ali njemački sportski klubovi, gimnastički klubovi su ih isključili.

U proljeće 1933. godine, negdje oko moga rođendana, a to baš i nije bio lijepi rođendanski poklon, dobila sam pismo mog sportskog kluba. "Ovdje više niste dobrodošli, zato što ste Židovka. Heil Hitler" – i to je bio kraj toga. U gradu nije postojao "židovski sport". Pokušali smo urediti staro polje krumpira, koje nam je netko ustupio, i tamo sam pokušavala vježbati. Ali nakon nekog vremena, to nas je umorilo, bilo je užasno.

Koncem kolovoza i početkom rujna Budimpešta je bila pomalo nalik Zagrebu u ljetnoj sezoni - grad je bio raskopan, pod nizom rekonstrukcija, dio stanovništva je još uvijek bio u bijegu od velegradskih vrućina i pomalo se imao dojam 'mrtve sezone'. No, u jednom dijelu grada, na peštanskoj strani, oko slavne sinagoge u ulici Dohany, najveće u Europi, nailazimo na vrevu i mase ljudi koji čekaju u dugačkim redovima da bi kupili karte za Židovski festival. Stanovnici Budimpešte dobro znaju da karte za ovaj festival treba osigurati na vrijeme, po mogućnosti već prvog dana, jer se brzo rasprodaju.

ŽIDOVSKI FESTIVAL U BUDIMPEŠTI

Židovski festival u Budimpešti se tijekom 11 godina postojanja pretvorio u jednu od najvažnijih kulturnih manifestacija u Mađarskoj i široj regiji, svake godine privlačeći sve širu publiku - i židovsku i nežidovsku. Kada je Židovska zajednica Budimpešte 1998. godine pokrenula tu manifestaciju, željela je predstaviti židovsku kulturu najširoj publici, posebno njezine manje poznate aspekte i naglasiti važnost koegzistencije različitih kultura. Pionirsko izdanje festivala bilo je puno skromnijeg razmjera nego danas i uglavnom se sve odvijalo u Velikoj sinagogi. S godinama se festival proširio na više lokacija, a program je postajao sve bogatiji.

Svake godine se tako nudi niz koncerata, izložbi, kazališnih i plesnih predstava te drugih kulturnih priredbi, vezanih naravno za židovsku kulturu, ali i općenito za temu međukulturnog dijaloga, jer povijest Židova u Budimpešti je povijest asimilacije i razmjene s kulturom domaćina. Baš kao što slikovito dokazuje primjer kultnog restorana Kadar, koji nudi židovsku kuhinju u mađarskom, dakako, ne-košer stilu!

Ove je godine, kao i obično, najbogatiji bio glazbeni program te se svaki dan (izuzev šabata) moglo birati između nekoliko koncerata na različitim lokacijama, uključujući i najspektakularniju "koncertnu dvoranu" ovog festivala – Veliku sinagogu u ulici Dohany. Ostale lokacije uključivale su sinagogu u ulici Rumbach, kapitalno djelo velikog austrijskog arhitekta Otta Wagnera te kino Urania, veličanstvenu zgradu staru 113 godina, izgrađenu u kombinaciji maurskog stila i venecijanske gotike. U potonjoj je zgradi prvog dana festivala nastupila interesantna mađarska flautistica

Eszter Horgas sa svojim Class Jazz Bandom i pružila izvrstan primjer međukulturnog dijaloga, jer je njezina glazba inspirirana tako raznorodnim idiomima kao što su jazz, tradicionalna židovska glazba i argentinski tango.

Koliko god se to činilo kao neobičan hibrid, u praksi je to izvrsno funkcioniralo tako da je bilo sasvim prirodno čuti hebrejsku pjesmu kao što je Erev Shel Shoshanim na način Astora Piazzole. Zapravo je većina koncerata na festivalu predstavljala neku eklektičnu glazbu, što i nije neobično jer su glazbeni idiomi europskih Židova već sami po sebi bili hibridi.

Tako smo čuli sefardsku glazbu na kubanski način u izvedbi sastava The Elsa Valle Latin Jazz Syndicate, bugarski Kvartet Nikole Parova koji je izvodio židovske pjesme s Balkana s malom dozom jazz-a te susret jidiš glazbe i tanga kako ga vidi sastav Tango experimento.

Bilo je tu i klasičnijih koncerata koji su se odvijali u sinagogi u ulici Rumbach, gdje je nastupio niz komornih sastava s programima kao što je 'Homage Mendelssohnu' ili 'Večer Händela'.

Oživljena Židovska četvrt

Najatraktivnija glazbena večer bila je zadnja večer prije početka pauze povodom šabata: u četvrtak je u sinagogi u ulici Rumbach nastupila mlada violinistica u usponu Orsolya Korscolan zajedno s

pijanistom Balintom Zsoldosom i to je ujedno bio jedan od najboljih koncerata na ovogodišnjem festivalu. Duo je izvodio kompozicije skladatelja 19. i 20. stoljeća kao što su

Bonime, Goldfaden, Chajes, Perlman, Ravel, Warshawsky i drugi, koji su skladali kratke glazbene komade na temu hasidskih i jidiš melodija, a našla se i pokoja sasvim suvremena skladba kao što je Krekhtzando cijenjenog izraelskog kompozitora Jonathana Kerena, koja je baš na ovom koncertu imala svoju svjetsku premijeru. Ujedno je ovaj koncert bio izuzetna prilika da se vidi predivna unutrašnjost ove sinagoge, koja je sve donedavno bila zatvorena za posjetitelje zbog restauracije.

Sinagoga je inače sagrađena 1872. godine za tradicionaliste koji su odbili zauzeti stranu u polemici između neologa (koji su već imali Veliku sinagogu) i ortodoksnih Židova (čija je sinagoga u okolnoj ulici Kaczinsky). Sagrađena je u neomaurskom stilu, s brojnim detaljima inspiriranim arapskom gradnjom uključujući i dva tanka tornja koji pomalo podsjećaju na minarete. No unutrašnjost je ipak impresivnija, s pomalo neobičnim oktagonarnim tlocrtom, zidovima ukrašenim istančanim arabeskama u plavoj, bordo i zlatnoj boji i s tankim kolumnama koje se uzdižu do stropa nadsvođenog kupolom. To je bila savršena kulisa za topli i omamljujući zvuk violine Orsolye Korscolan i sofisticirani repertoar koji je varirao od dinamičnih plesnih i prazničnih pjesama do liturgijskih napjeva i melankoličnih melodija. Inače je interes za ovaj koncert bio tako velik da su se, nakon što su rasprodane karte, prodavale i 'stajace' karte za simboličnih 1000 forinti (oko 25 kuna), a glazbenici su više nego opravdali očekivanja publike te izašli na čak 3 bise.

Nakon tog klasičnog koncerta uslijedio je nastup međunarodno slavnog Budapest Klezmer Banda, jednog od najboljih europskih klezmer sastava, koji su nastupili u impozantnoj Velikoj sinagogi i dali svoju viziju modernog klezmera u gotovo sat i pol dinamične svirke. Premda je i ova sinagoga inspirirana bizantskim i maurskim

motivima, koji su bili u modi kada je sredinom 19. stoljeća sinagoga građena, unutrašnji ambijent je potpuno drugačiji od intimnije Wagnerove sinagoge, prvenstveno zbog velikog kapaciteta koji može primiti 3 000 ljudi. Kada je dovršena, Velika sinagoga predstavljala je trijumf neologa, tj. Židova koji su bili zagovornici asimilacije i modernizacije judaizma – a to se očituje i u njezinoj arhitekturi, koja se pokušava približiti strukturi kršćanske crkve (bima nije u centru već u produžetku Aron hakodeša i oblikovana je poput oltara, a ugrađene su i orgulje, što je ortodoksnim Židovima bilo skandalozno). I dan danas je u obrednoj funkciji pa je redovito prepuna za praznike poput Jom kipura i Roš hašane, a uz to je jedna od najvećih turističkih atrakcija Budimpešte.

U petak navečer dakako nije bilo koncerata, no program se nastavio sa završetkom šabata u subotu navečer i trajao do nedjelje kada je festival zatvoren. I dok je glazbeni program predstavljao najveću atrakciju Židovskog festivala, bilo je i popratnih zbivanja kao što likovne izložbe, organizirane košer večere te projekcije recentnih izraelskih filmova – što se sve odvijalo u Židovskoj četvrti.

Židovska četvrt se inače po arhitekturi ne razlikuje mnogo od okolnih četvrti u Pešti: osim prisutnosti nekoliko sinagoga i pokojih ulaznih vrata stiliziranih u obliku menore ili drva života, arhitektura je, baš kao i njezini stanovnici, težila asimilaciji. No, ipak svake se godine početkom rujna tih nekoliko ulica pretvori u svijet za sebe, nudeći svima zainteresiranima prozor u jednu posebnu kulturu koja je istodobno 'druga' i 'naša', jer je istodobno bila nositeljica europske civilizacije. A posebna vrijednost Židovskog festivala je u tome što klasičnu festivalsku formu slavljenja jedne specifične kulture koristi prvenstveno kao poligon za promišljanje međukulturnog dijaloga i širenje duha tolerancije i mira, a takvih poruka nikad dosta, čak ni u današnje vrijeme.

Mirna Marić

Leonard Cohen

Depresivni Kanađanin koji ne spada u MTV doba

Protoklog je ljeta srednjom Europom prodefiliralo mnoštvo glazbenika, od U2, preko Springsteena do Eaglesa, a u tom je društvu jedan usamljeni lik ostao nepravedno zapostavljen. Leonard Cohen koncertirao je

blizu, u Bukureštu, Beogradu, Pragu, Wiesenu, Veneciji i Bratislavi, a da nitko o tome u domaćim, hrvatskim, medijima nije izvijestio, niti pozvao potencijalne gledatelje i slušatelje na koncerte. Valjda Cohen ne spada u MTV doba, ne ide uz bok s ispolitiziranim, i dobrim dijelom licemjernim društvom iz U2, koje je u Zagrebu napravilo dva spektakla praćena masovnom histerijom, na podlozi političkih poruka režimu Myanmaru i podrške Aung San Su Kyi. Sve u redu, autistična zapadna civilizacija zaslužila je 'otvaranje očiju', ali slati takve poruke u napaćenoj, siromašnoj i korumpiranoj Hrvatskoj poharanoj ratom, neznanjem i izoliranosti – malo je previše...

Za razliku od Bona Voxa, Leonarda Cohena ne zanima takva vrsta publiciteta. U dobi od 75 godina i dalje pjeva o svojim strastima, ljubavima, osobnoj percepciji politike, a na trosatnim koncertima poželjna je što veća tišina u publici, jer se radi o intimnim, gotovo kazališnim, trenucima interakcije izvođača i gledatelja.

Šešir navučen na oči ova krhka, lomljiva figura, skida samo kad dobija ovacije između pjesama. Neobična konstrukcija intime u dvoranama koje primaju više od deset tisuća gledatelja funkcionira, i vjerojatno niti jedan drugi današnji izvođač ne bi bio u stanju proizvesti takvu magiju na pozornici.

No, za takvo što postoji i razumno i racionalno objašnjenje... Velik dio publike na Cohenovim nastupima čine stariji fanovi, koji znaju svaku riječ svake njegove pjesme, a one su obilježile njihovu mladost, i samog Cohena doživljavaju umjetnikom u punom smislu riječi, što je on neupitno i zaslužio. Prepoznavanje i razumijevanje Cohenovih često mračnih i hermetičnih tema, jer je sam dobar dio života bio depresivan, često na rubu samoubojstva, esencijalno je za poštovanje prema njemu.

Iako su mnoge Cohenove pjesme ostale zauvijek u povijesti suvremene glazbe, jedna se među njima izdvaja posebnim statusom. Stvar 'Hallelujah', originalno objavljena na albumu 'Various positions' iz 1984. godine, nakon toga je počela neki svoj život i krenula je svojim vlastitim smjerom, neovisno o Cohenu. Američki kantautor Jeff Buckley (tragično poginuo na vrhuncu karijere, utopivši se u dobi od 31. godine) rekao je da 'skladba kod njega izaziva vrhunski užitak', a osim njega ju je u vlastitim verzijama, iz studija ili uživo, ovjekovječilo osamdesetak (!!!) solo izvođača ili skupina, među kojima su najpoznatiji Bono Vox, Bob Dylan, k.d. lang, Sheryl Crow i Jon Bon Jovi. Isto je tako 'Hallelujah' podloga u mnogim filmovima i serijama, među kojima možemo naglasiti izvedbu Johna Calea u crtiću Shrek. Mnogi su izvođači koristili 'umjetničku slobodu' da izmijene tekst, ali originalne riječi imaju isključivo biblijske aluzije, izravne su i otvoreno seksualne.

Rođeni Kanađanin (21. rujna 1935. godine, Montreal) Leonard Cohen potiče iz ugledne židovske obitelji, koja je do Kanade stigla iz Poljske, preko Litve, a počeo je pisati pjeme još kao 'teenager'. Prvu knjigu pjesama objavio je 1956. godine, prvu novelu 1963. godine, a po završetku studija počeo je i glazbenu karijeru, koja je s vremenom 'bacila' u drugi plan njegovu književnost. Prvi album 'Songs of Leonard Cohen' objavljen mu je 1967. godine, a iz 'intelektualne skučenosti' Montreala otišao je u New York, gdje se 'motao' oko Andyja Warhola i društva koje je on vukao za sobom i promovirao, da bi kasnije živio u Oslu, na Kubi, u Londonu, i na grčkom otoku Hidri, uz koji je vezano

Leonard Cohen: "Proces pisanja je za mene kao kad medvjed navali na košnicu: glavinjam unutra i zaglavim se; odlično je i užasno je i bolno je i nije dostojanstveno i čudno je i – neizbježno je".

i stvaralački vrlo plodno razdoblje njegove književne karijere. Krajem devedesetih je pet godina proveo i u zen-budističkom hramu, a tijekom pedesetogodišnje karijere bavio se, i bavi se, temama ljubavi, mistike, vjere, samoće, seksualnosti... U Kuću slavnih rock'n'rolla primljen je 10. ožujka 2008. godine, a Lou Reed je tijekom inauguracije konstatirao da je 'Cohen jedan od najutjecajnijih autora ikada'.

Teško je u toj dugoj i plodnoj karijeri naći 'zvjezdane' trenutke koji su Cohena lansirali 'u orbitu'. I civilizacije se u međuvremenu mijenjale i promijenile. Cohen je stalno bio 'tu negdje', uvijek dobro prihvaćen od kritičara i publike, nikad atrakcija za jedan dan ili jedno ljeto. No, pokušajmo... Genijalni redatelj Robert Altman upotrijebio je njegove pjesme za 'soundtrack' anti-vesterna McCabe & Mrs. Miller, kod nas znanog kao 'Kockar i bludnica' s Warrenom Beattyjem i Julie Christie. U osamdesetima je Cohen bolje 'prolazio' u Europi i Kanadi negoli u SAD, pa je njegova izdavačka kuća čak odbila objaviti album 'Various positions' s dva kasnija velika hita Dance me to the end of love i Hallelujah u SAD, a pjevačica Jennifer Warnes pomogla mu je da se vrati na američku scenu snimajući mu tribute album. Najbizarniji 'poguranac' dogodio se 2008. godine, kad je izvjesni Jason Castro izveo pjesmu Hallelujah tijekom sedme sezone 'Američkog idola', a ona se potom nakon 25 godina pojavila na top listama u Engleskoj i Americi.

IZABRANA DISKOGRAFIJA:

Songs of Leonard Cohen (1967.)
Songs from a room (1969.)
Songs of love and hate (1971.)
Various positions (1984.)
I'm your man (1988.)
Ten new songs (2001.)

IZABRANA KNJIŽEVNOST:

Flowers for Hitler (pjesme, 1964.)
Beautiful losers (novela, 1966.)
Death of a ladie's man (proza i pjesme, 1978.)
Book of longing (proza, pjesme i slike, 2006.)

VJERA

Tijekom života je Cohen koketirao sa svime i svačime, pa je tako stekao pravo da bude i budistički svećenik, ali nikad se nije odrekao svoje židovske vjere. 'Ne tražim novu vjeru, prilično sam zadovoljan i sa starom', kazao je. Židovstvo kao neodvojivi dio njegove osobnosti ponajviše se reflektira u pjesmama 'Story of Isaac' i 'Who by fire'. Tijekom nedavnog koncerta na stadionu Ramat Gan u Izraelu, 24. rujna. 2009. godine, s publikom je povremeno komunicirao na hebrejskom.

JANIS JOPLIN

Pjesma 'Chelsea hotel br. 2' odnosi se na Cohenovu avanturu s Janis Joplin, a ime pjesme je lokacija avanture: kultni newjorški Chelesea hotel, koji je u šezdesetima, sedamdesetima i osamdesetima imao i dugoročne stanare među kojima su bili glazbenici Bob Dylan, Sid Vicious, pjesnik Dylan Thomas i društvo oko Andyja Warhola. Hotel postoji i danas, ali maksimalno vrijeme boravka tamo je ograničeno na 21 dan.

'Sjećam te se dobro u Chelsea hotelu, govorila si tako hrabro i tako slatko, «dajući mi glavu» na nepospremljenom krevetu, dok su limuzine čekale na ulici. To su bili razlozi i to je bio New York, Trčali smo za novcem i mesom. Za pjesnike to je bila ljubav, Vjerojatno je još uvijek za preostale...'

Tako ide dio pjesme u kojoj Cohen bez sentimenta govori o tadašnjim odnosima među ljudima koji su bili u glazbenoj industriji, a Greenwich Village bio je njihovo obitavalište i bili su dovoljno mladi i naivni da misle kako pjevajući mogu promijeniti svijet.

Zoran Čutura

Već dugo vremena nosim u sebi misao da napišem i opišem događaje da se ne zaboravi plemenitost i dobrota našeg Ede Taubera, u teškim i sudbonosnim događajima koje smo proživjeli u ratu od 1991. do 1995. kao i od 1941. do 1945. godine.

NAŠ EDO TAUBER

Za vrijeme Drugog svjetskog rata bili smo zarobljeni i poslani u koncentracijski talijanski logor Kampor na otoku Rabu, a naš Edo, omladinac, odmah se uključio s ostalim naprednim omladincima u Rapsku brigadu i krenuo u boj za slobodu. Međutim, u okršaju s neprijateljem, teško je ranjen u glavu, a posljedice se toga i danas vide. Naš je Edo postao stopostotni ratni invalid.

Godine 1991. ponovo smo, u Sarajevu, doživjeli tešku sudbinu kao i davne 1941. godine, jer smo ostali bez hrane, struje, vode, bili ponovo bombardirani te se ginulo. Tada nas je Joint konvojima prebacivao u Dalmaciju.

Edo se nastanio u Splitu te je ostao aktivan i nastavio pomagati izbjeglicama koje su došle na liječenje židovskim konvojem Jointa do Splita. Pomogao je bolesnima osiguravši im preglede i daljnje liječenje bez dugog čekanja. Za teške bolesnike uspio je naći smještaj za oporavak u Domu umirovljenika Zenta u Splitu, Makarskoj i Pirovcu, a kada se ukazala prilika, neke bolesne obitelji smjestio je u Dom Lavoslav Schwarz.

ROĐENDAN VERE ZORIČIĆ – DOGAĐAJ GODINE

Prije nekoliko dana zazvonio mi je telefon. Bila je to Sanja Tabaković, potpredsjednica naše Općine i kćerka moje Vere. Pozvala me je na rođendan svoje majke u restoran „Vinodol“, ali Vera nije smjela znati ništa o tome, jer su joj pripremali iznenađenje. Pozvane su sve prijateljice s kojima se druži dugi niz godina. No Sanji je promaklo zvati Ljerku, pa me je zamolila da ja to učinim. Imam li broj? Ne! A ona je preselila kćeri, čije ime ne znam...

I što mi je preostalo? Nazvala sam Veru i upitala ju zna li ona broj. Da sačuvam tajnu, rekoh da sam zapela u prijevodu i da mi samo Ljerkica može pomoći. Kada sam konačno uspjela razgovarati s Ljerkom, objasnila sam joj o čemu se radi, a ona se od srca nasmijala zbog moje laži, dostojne baruna Muenchausena...

I tako dođe veliki dan 30. rujna, a ja ovako šepava i kilava došetala sam do Tesline brzinom „Orient-expressa“. Kao da sam već znala kakav će to prekrasan događaj biti!

U restoranu za dugim stolom sjedili su seniori, koji su bili poznati jedni drugima, a i oni koji to nisu bili. Bili su to prijatelji i prijateljice, svi mi koji jako volimo našu Veru.

Plan je bio da Vera dođe sa svojom gošćom, koja je baš boravila kod nje, sa zadaćom šetnje Zagrebom, pa da naiđu u

Bio je dugogodišnji predsjednik Židovske općine u Splitu. Naš Edo i njegova supruga Tilda potpuno su se posvetili izbjeglicama. Često su dolazili u naš Dom s puno specijaliteta kao bubiritas, inhaminirana jaja (šolet), čaldikas i bonbonikus, zeljanica i sirnica te počastili domare koji su bili vrlo zahvalni na njihovu velikom trudu i brizi.

Mi stariji često se sjećamo i Edine plemenite majke, tetke Bončike, koja je živjela u našem Domu. Teta Bončika je bila vrlo omiljena i poštovana. Zнала je u našem Domu napraviti „dulsi di kalavasa“ (slatko od tikve) i počastiti goste. Često smo govorili da je naš Edo dobrotu i plemenitost naslijedio do svoje majke, tetke Bončike.

Naša generacija pomalo nestaje. Mnogi su već umrli, a vrlo malo njih se iselilo u druge zemlje. Mi stariji i bolesni još uvijek imamo kontakt s našim dragim prijateljima koji nas često pitaju za naše zdravlje, bodreći nas da ustrajemo u našim bolestima i u borbi sa starošću.

S velikom se zahvalnošću svakodnevno sjećamo naših dragih prijatelja, želeći im dobro zdravlje i bolji život u miru i zadovoljstvu, a mladim generacijama da slijede dobrotu i plemenitost prema starima i nemoćnima.

Regina Kamhi
Dom Lavoslav Schwarz

taj restoran na kavu.

Kad se naša Vera pojavila i nas ugledala, iznenađenje je upalilo sto posto.

Sve to su organizirala Verina predivna djeca, kćerka i zet Sead, koji se sigurno može usporediti s najboljim od naših sinova.

Druženje? Mnogi su se od prije poznavali a tko nije – svi smo uskoro postali gotovo prijatelji. Neki od nas trudili su se da atmosfera bude što veselija!

Svečani ručak bio je nenadmašiv! Bogata preukusna gozba! Što da vam kažem? Išla sam kući u koturajućem stanju. Mnogo je pomogla, vodeći o svima nama računa, ljubezna i dražesna Ljiljana Joić, mlađe generacije, koja je rado videna među nama, a dolazi uvijek sa Zorom Dirnbach.

Osim Zore, s kojom se uvijek rado susrećem, jer od nje se može puno učiti, senzacija je bilo prisustvo Slavka Komara, s njegovom simpatičnom suprugom. On je u visokim godinama, iako slabo čuje, vrlo je živahnog i vedrog duha.

Ne mogu a da ne spomenem i meni dragu i pametnu Agi Puhovski. Svakako je i ona uljepšala ovaj doživljaj, zajedno sa svojim suprugom.

I na kraju – od srca hvala Sanji i Seadu! Hvala za taj poziv i što ste mi omogućili ovaj prelijepi doživljaj.

Želim da još puno vremena provedemo zajedno!

Lea Fuerth-Kriesbacher

IN MEMORIAM

HERTA KUNA

Herta Kuna rođena je u Požegi 13. ožujka 1922. godine. Otac i majka, Židovi, stradali su u ratu. Otac je bio odveden u logor iz kojeg se nikad nije vratio, a majka je ubijena na najokrutniji način na mostu iznad Save i bačena u rijeku. Herta se udaje u devetnaestoj godini i s mužem odlazi, on u partizane, a ona u izbjegličke logore. Rodila je dvoje djece, koji su umrli od dječjih bolesti u teškim uvjetima rata.

Kraj rata dočekala je došavši mužu u Zagreb koji je tu bio raspoređen, kratko nakon toga dobili su premještaj u Novi Sad. U Novom Sadu je postavljena za ravnateljicu Doma za izgublenu i izbjeglu djecu. Bila je vrlo uspješna i s ponosom je spominjala kako je u teškim vremenima uspjela organizirati život Doma. Iz Novog Sada odlaze u Svetozarevo gdje borave kratko vrijeme, sa svojom tek rođenom djevojčicom. Nakon toga dolaze u Sarajevo, gdje muž dobiva stalan posao kao direktor poduzeća i tu osnivaju svoj prvi stalni dom.

Herta polaže maturu i odmah se upisuje na Filozofski fakultet, smjer staroslavenski i književnost. Uvijek se šalila kako je bila najstariji bruceš. Studij završava u roku, diplomira i odmah nastavlja pisati magisterij. Obitelj se povećava rođenjem sina. Sve to je ne zaustavlja da nastavi rad na doktoratu. Za potrebe tog rada obilazila je sela u srednjoj Bosni, da čuje govor starosjedilaca. Iz tog doba ispričala mi je upečatljiv događaj. Išla je u selo na planini Zvijezda iznad Vareša. Planina surova, kao sve bosanske planine. Bio je kraj ljeta i dok je pješačila prema selu, odjednom se spustio oblak i ona skroz promrzla i mokra jedva je stigla u selo. Tu ju je u maloj seoskoj kući, sa zemljanim podom, dočekala domaćica. Odmah joj je skinula mokru odjeću i skuhalo vruću bosansku rakiju. Herta je mislila kako će se prehladiti, međutim nije ni kihнула.

Na radu za doktorat, često posjećuje samostan bosanskih franjevaca u Kraljevoj Sutjesci kraj Fojnice. Oni su imali veliku biblioteku, sa starim knjigama te one pisane glagoljicom i bosančicom. Brilljantno je obranila doktorsku tezu.

U međuvremenu umire njezin muž od teške bolesti i ona ostaje sama s dvoje djece.

Na fakultetu je bila poznata kao stroga ali pravedna profesorica. Za nju su kolege znali da je beskompromisna ako je u pravu. Zнала je da se kao žena mora dvostruko

dokazivati. Sa svojim stavom i znanjem stekla je poštovanje svojih kolega do kraja svog radnog staža.

Za vrijeme opsade Sarajeva odlazi iz svog stana s malo stvari. Nakon mnogih muka, dolazi u Dom Lavoslav Schwarz u Zagreb. Tu smo se našle izbjeglice iz Bosne. Tu sam bliže upoznala Hertu i za našeg druženja mnogo sam od nje naučila. Zadnjih godina sve je teže hodala i zdravlje joj je popuštalo. Ali ostala je nesalomljiva duha i energije. Doživjela je da vidi kako su njezini znanstveni radovi, njezine knjige, a i ulazak u „Enciklopediju hrvatskog jezika“ ostali iza nje.

U Sarajevu je još ostao rukopis njezine knjige. Njezine kolege potrudili su se da knjigu tiskaju i izdaju u Sarajevu. Knjiga pod nazivom „Srednjovjekovna bosanska književnost“ imala je promociju i u našem Domu. Na promociji su govorile njezine kolegice iz Akademije nauka i Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Došli su prijatelji i svi mi iz Doma i bila je veoma ponosna.

Nakon 15 godina druženja, naša generacija je sve manja, što je i prirodno. Herta je bila vrlo jednostavna i svoju titulu je upotrebljavala samo za službene svrhe. Mnogi naši prijatelji u Domu nisu ni znali za njezine titule. S njom ste mogli razgovarati o svemu, posjedovala je široko kulturno obrazovanje.

Herta, hvala ti za druženje u ovih 15 godina našeg prijateljstva, znam da si imala i utjehu u svojoj djeci i unučadi, imala si ispunjen život.

Počivala u miru i slava ti.

Ana Telebak

MORIC ROMANO

Iznenada smo izgubili našeg dragog Morica.

Teška sudbina iznenađa nam je oduzela još jednog člana naše nesretne izgubljene porodice i to nedugo nakon gubitka našeg Izidora (zvanog Rođo). Prije kratkog vremena cijela porodica živjela je patrijahalnim životom u Višegradu.

Braća Izidor i Moric, kao napredni omladinci, stupili su tijekom Drugog svjetskog rata u redove Narodnooslobodilačke borbe, boreći se za pravdu i istinu, do oslobođenja 1945. godine, gdje su unaprijeđeni u činu kapetana prve klase.

Nakon mobilizacije, naš dragi Moric, kao vrstan

IN MEMORIAM

mesarski stručnjak zaposlio se u velikim hotelima duž Jadrana radeći dugi niz godina. Bio je vrlo cijenjen i tražen sve dok nije počeo pobolijevati na nogama. Izvršio je uspješnu operaciju koljena i počeo polako po oporaku dolaziti svakog ponedjeljka u posjet svojim daljnjim rođacima i prijateljima u našem domu Lavoslava Schwarza, s pokolonima, sve do prije 15 dana kada smo ga tražeći doznali da mu je srce otkazalo i da smo ga zauvijek izgubili.

Gubitak se ne može mjeriti. Praznina se ne može popuniti. Bol je teška, ali uspomena na tebe zauvijek će ostati.

U boli i tuzi unio si u naš život neizmjernu rođačku ljubav i toplinu.

Regina Kamhi

NOEMI JUNGWIRTH

U 77. godini svoga života napustila nas je naša draga Noemi Jungwirth, osoba za koju ne samo da nitko od nas, i uvjeren sam, i nitko tko ju je uopće poznao ili čak samo došao u površni doticaj s njom – ne bi mogao reći ni jednu lošu riječ.

Iako doista neprimjetna onima koji ju nisu poznavali, po svojoj dobroti, poštenju, skromnosti i ljudskosti, bila je značajna osoba svakome od nas koji smo imali sreću i priliku poznavati ju. Meni, koji sam ju upoznao preko njezina, sada pokojnog brata, Dana – njezina najčvršćeg i najsigurnijeg oslonca u životu, čovjeka koji je svoju fizičku distancu od svoje jedine sestre Noemi nadoknađivao toplinom svoje vlastite brige, ljubavi i poštovanja prema njoj, njezin odlazak sa scene života predstavlja veliki gubitak. Stoga mogu zamisliti kakvu bol i kakvu tugu predstavlja ta gruba i nepobitna činjenica Noemina odlaska za svakoga od nas ponaosob, od danas nazočne njezine najbliže rodbine – Ilana, Mirjane, preko svih u dvorani nazočnih daljnjih rođaka pa do njezinih životnih prijateljica i prijatelja, također danas ovdje nazočnih.

Noemi Jungwirth imala je naizgled neprimjetan, ali sadržajno vrlo bogat život.

U tom svom bogatom životu ona je nažalost kao i mnogi pripadnici njezine kulture i vjere proživjela i svoj dio Holokausta, ali je uspjela prebroditi sjećanja na strahote koje su veliki dio njezine rodbine i prijatelja obitelji Jungwirth zbrisali s lica zemlje.

U profesionalnom smislu bila je ispunjena interesom i

zadovoljstvom kojega je nalazila u radu – prevođenju sa i na engleski i francuski jezik, za što je osim formalne naobrazbe – diplome zagrebačkog Filozofskog fakulteta, stekla i faktična i praktična priznanja svih svojih kolega i ljudi s kojima s tim u vezi dolazila u kontakt. No čak i više od ovih dvaju jezika, Noemi se nakon svoga gotovo petogodišnjeg poslovnog boravka u Japanu, koncentrirala na jezik i kulturu Zemlje izlazećeg sunca. Minimalni djelić njezine zaljubljenosti u taj jezik, tu kulturu i tu zemlju – čak i u zemljopisnom smislu – imao sam prilike i osobno prepoznati u povremenim kontaktima s njom. Nakon njezina povratka iz Japana, formirala je još jedan veliki krug svojih prijatelja – ljudi iz područja kulture i lingvistike s kojima je dijelila ljubav prema toj dalekoj kulturi.

Osim jezika, kazališta, koncerata i opere, Noemina velika i trajna ljubav bila su putovanja. Putovala je, nikada kao “kofer” – uvijek maksimalno pripremljena i maksimalno zainteresirana za sve četiri strane svijeta koje je obišla. O tome svjedoče njezini ormari puni fotografskih i pisanih reminiscencija s tih putovanja, ali o tome svjedoče i njezine drage prijateljice i suputnice na tim putovanjima, a konačno i njezini prijatelji kojima je s oduševljenjem dijelila ono doživljeno.

Više od svih, bogatstvo Noemina intelektualnog života svjedočio je njezin predragi brat Dan Jungwirth i njegova obitelj – Ilan i Mirjana, osobe koje su, kada zbog svog života na drugom kontinentu i nisu bile fizički s njom, bile su uz nju uvijek duhom, telefonom, pismima... Imala je sreću uživajući u bliskosti i međusobnoj ljubavi sa svojim najmilijima, pogotovo sa svojim Danom, s kojim je, bez obzira na zemljopisnu udaljenost, imala do kraja njegova života prekrasan kontakt, upravo zahvaljujući njihovim tako sukladnim naravima. Izreka “krv nije voda” primjenjiva je u slučaju Noemi i njezina predragog Dana, u punom značenju tih riječi – djeca dr. Gustava i gospođe Zlate Jungwirth, Dan i Noemi, slagala su se i voljela onako kako bi to svaki roditelj svake braće mogao samo poželjeti.

A mi, koji ostajemo iza Noemi, možemo joj poželjeti počivanje u miru, jer je osoba takve dobrote i iskrenosti zauzela trajno mjesto u našim sjećanjima.

Ranko Pelicarić

C
A
P
I
T
O
L

ORZOR VEČER

RESTAURANT AVANA METROPOL

METROPOL

A
B
C
D
E
F
G

O
Z
O
R

Del-Va